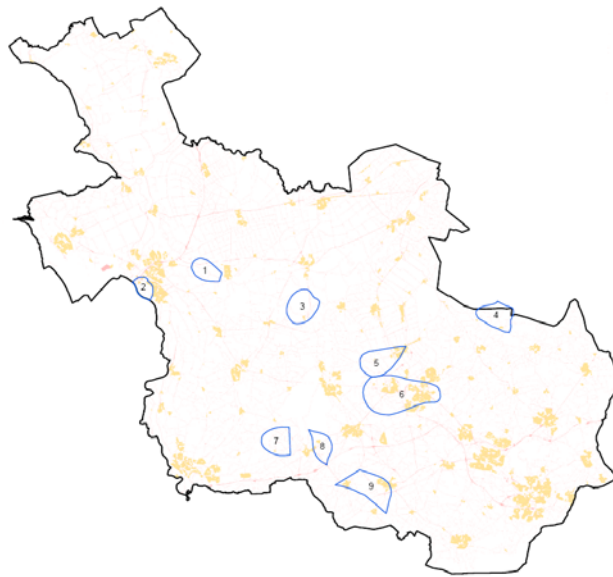


Bijlage van Bestuursovereenkomst "Naar een duurzame drinkwatervoorziening in Overijssel", Eerste uitvoeringsprogramma gebiedsdossiers 2010-2012



1. Vechterweerd. 2. Engelse Werk. 3. Archemerberg. 4. Manderheide en Manderveen. 5. Hoge Hexel. 6. Wierden. 7. Espelose Broek. 8. Holten. 9. Herikerberg/Goor.

Colofon

Uitgave

provincie Overijssel

Datum

3 november 2010

Auteur

C. van den Brink, Royal Haskoning

M.M.A. ten Heggeler, provincie Overijssel

Inlichtingen bij

M.M.A. ten Heggeler, provincie Overijssel

Adresgegevens

Provincie Overijssel

Luttenbergstraat 2

Postbus 10078

8000 GB Zwolle

Telefoon 038 499 88 99

Fax 038 425 48 88

www.overijssel.nl

postbus@overijssel.nl

Inhoudsopgave

1	Managementsamenvatting	5
2	Inleiding	8
2.1	Aanleiding	8
2.2	Doel	9
2.3	KRW mijlpalen	9
2.4	Leeswijzer	9
3	Kader	10
3.1	Maatregelen zijn noodzakelijk	10
3.2	Gezamenlijk uitvoeringsprogramma	10
3.3	Samenhang met andere projecten	11
4	Uit te voeren maatregelen	12
4.1	Inleiding	12
4.2	Puntverontreinigingen	12
4.3	Lijnbronnen	13
4.3.1	Bestrijdingsmiddelen spoorwegbeheer	13
4.3.2	Riolering	14
4.3.3	Oppervlaktewater	14
4.3.4	Calamiteitenplannen	16
4.4	Diffuse verontreinigingen	17
4.4.1	Diffuse belasting in de landbouw	17
4.4.2	Bestrijdingsmiddelen in stedelijk gebied	20
4.5	Vergunningverlening & handhaving	20
4.6	Planologische bescherming	21
4.7	Onderzoek relatie oppervlaktewater- & ruwwaterkwaliteit	21
4.8	Monitoring en evaluatie	22
4.9	Bewustwording en voorlichting	23
4.10	Samenvatting van maatregelen per actor	23
5	Projectmanagement	26
5.1	Geld	26
5.2	Organisatie	26
5.3	Kwaliteit	27
5.4	Informatie	27
5.5	Tijd	28

Bijlage 1 Samenvatting gebiedsdossiers voor drinkwaterwinning

Bijlage 2 Wettelijk kader en bestuurlijke afspraken

Bijlage 3 Maatregelenpakket diffuse belasting landbouw

1 *Managementsamenvatting*

De Kaderrichtlijn Water (KRW) stelt dat met bestaande zuivering drinkwater volgens de geldende normen moet worden gemaakt. Daarnaast moeten waterlichamen beschermd worden om het niveau van zuivering voor de productie van drinkwater te verlagen. Bij de implementatie van de Kaderrichtlijn Water in het Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water (BKMW) is dit vertaald in de volgende doelstelling (art 12): de kwaliteit van grondwaterlichamen waarin een waterwinlocatie is gelegen verbeterd zodanig dat het niveau van zuivering van het onttrokken water kan worden verlaagd. Om deze doelstellingen te halen worden onder regie van provincies gebiedsdossiers voor drinkwaterwinningen opgesteld conform de afspraken in het Nationaal Water Overleg van 16 juni 2010, document: "Afspraken invoering gebiedsdossiers waterwinning voor de openbare drinkwatervoorziening".

De provincie Overijssel heeft samen met Vitens, de betrokken gemeenten, LTO Noord Overijssel, Rijkswaterstaat en het RIVM gebiedsdossiers opgesteld om de toestand van 9 kwetsbare drinkwaterwinningen (zie onderstaande tabel) te beoordelen. In de gebiedsdossiers zijn de aanwezige verontreinigingen geanalyseerd en vertaald naar risico's voor de drinkwaterwinning. Allereerst is bepaald welke informatie wordt opgenomen in een gebiedsdossier. Vervolgens is deze informatie op basis van een nieuw ontwikkelde methodiek die een nadere invulling geeft aan bovenstaande KRW- en BKMW-doelen en aanvullende doelstellingen van partijen op gebied van drinkwater geïnterpreteerd. De inhoudelijke analyse in de gebiedsdossiers toont een urgentie aan voor het nemen van maatregelen. De projectpartners hebben ambtelijk ingestemd met de methodiek en de uitwerking daarvan. Op die manier is er gedragen inzicht ontstaan in de toestand van de winning en bronnen van verontreiniging die een risico vormen voor het duurzaam veiligstellen van de drinkwaterwinning.

Grondwaterwinningen	Oevergrondwaterwinning
Espelose Broek Hoge Hexel Mander Wierden Archemerberg Herikerberg-Goor Holten	Engelse Werk Vechterweerd

Dit uitvoeringsprogramma met maatregelen en bijbehorende bestuursovereenkomst is tot stand gekomen in goede samenwerking met alle partijen die een belangrijke rol vervullen als het gaat om de bescherming van drinkwaterwinningen. Deze partijen zijn naast de provincie Overijssel en het drinkwaterbedrijf Vitens, de gemeenten Dalfsen, Zwolle, Ommen, Tubbergen, Twenterand, Wierden, Deventer, Rijssen-Holten en Hof van Twente, LTO Noord Overijssel, Rijkswaterstaat¹ en Prorail. Dit programma en het proces waarin dit tot stand gekomen is, kan daarmee beschouwd worden als een voorbeeld van de in de Drinkwaterwet bedoelde gezamenlijke zorgverplichting om via maatregelen en preventieve bescherming de betrokken intrekgebieden geschikt te houden voor drinkwaterwinning. De verdeling van verantwoordelijkheden voor de bescherming van de bronnen voor de openbare drinkwatervoorziening zijn gebaseerd op de verschillende wettelijke regelingen die een samenhang hebben met drinkwaterbescherming. In de onderstaande tabel zijn de maatregelen per partij weergegeven voor de periode 2010-2012.

Uitvoerende partij	Maatregel 2010-2012
Provincie Overijssel (regie) en Vitens	<ol style="list-style-type: none"> 1. Regie voeren op het uitvoeren van alle maatregelen inclusief voortgangsbewaking. 2. Uitvoeren project ten t.b.v. beperken landbouwkundige belasting nitraat en bestrijdingsmiddelen. 3. Aanpak puntbronnen met 'methode Gelderland'. 4. Onderzoek risico's rioolstelsels. 5. Bij actualisatie calamiteitenplan het belang van drinkwaterbescherming borgen.

¹ De waterschappen Groot Salland, Regge en Dinkel en Velt en Vecht zijn niet direct als partij betrokken bij dit uitvoeringsprogramma daar het aspect invloed van oppervlaktewater op de kwaliteit van drinkwaterwinningen uit grondwater landelijk in KRW-verband nog niet is uitgewerkt en pas in de 2e planperiode (2015-2021) aan de orde komt. Voor de oeverinfiltratiewinning Vechterweerd dienen in de 1e planperiode echter wel maatregelen in het oppervlaktewater te worden genomen. De waterschappen Groot Salland, Velt en Vecht en Regge en Dinkel, Vitens en de provincie Overijssel hebben in een intentieverklaring afgesproken samen te werken naar een bestuurlijke overeenkomst over de bescherming van de waterkwaliteit van de Vecht ten behoeve van de drinkwaterwinning Vechterweerd. In de overeenkomst komen o.a. de aspecten waterkwaliteit, monitoring- en waarschuwingssystemen en omgang met calamiteiten aan bod en moeten voldoen aan de laatste juridische- en beleidskaders. De kaderrichtlijn water vormt daar onderdeel van. De overeenkomst wordt verwacht in 2011.

Uitvoerende partij	Maatregel 2010-2012
	<ol style="list-style-type: none"> 6. Onderzoek verbetering vergunningverlening&handhaving grondwaterbeschermingsgebieden . 7. Deelname borgen drinkwaterbelang bij vergunningverlening&handhaving oppervlaktewater IJssel. 8. Onderzoek relatie kwaliteit IJssel – winning Engelse werk. 9. Zorgdragen van voldoende monitoring van oppervlaktewaterkwaliteit en grondwaterkwaliteit en zorgdragen voor monitoring en evaluatie uitvoeren maatregelen. 10. Versterken bewustwording noodzaak grondwaterbescherming.
LTO Noord Overijssel	<ol style="list-style-type: none"> 1. Actieve deelname uitvoeren maatregelen landbouw zoals beschreven in bijlage 3.
Gemeente Dalfsen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Actualiseren bestemmingsplannen uiterlijk in 2012. 2. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek verbetering vergunningverlening&handhaving grondwaterbeschermingsgebieden. 3. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek risico's rioleringsstelsel voor drinkwaterwinning.
Gemeente Zwolle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uitvoeren vigerend gemeentelijk bestrijdingsmiddelenbeleid. 2. In 2011 nulsituatie rioleringsstelsel in beeld hebben in het grondwaterbeschermingsgebied dat overlapt met het stedelijk gebied. 3. Actualiseren bestemmingsplannen uiterlijk in 2012. 4. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek verbetering vergunningverlening&handhaving grondwaterbeschermingsgebieden. 5. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek risico's rioleringsstelsel voor drinkwaterwinning.
Gemeente Ommen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Het bestemmingsplan buitengebied is actueel en hoeft niet te worden aangepast. Het bestemmingsplan Lemele wordt aangepast indien de Omgevingsverordening daar aanleiding toe geeft. De gemeente Ommen en de provincie Overijssel maken hierover begin 2011 nadere afspraken. 2. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek verbetering vergunningverlening&handhaving grondwaterbeschermingsgebieden. 3. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek risico's rioleringsstelsel voor drinkwaterwinning.
Gemeente Tubbergen	<ol style="list-style-type: none"> 1. De gemeente Tubbergen streeft ernaar de bestemmingsplannen eind 2012 geactualiseerd te hebben. Eventuele juridische procedures kunnen echter leiden tot vertraging. 2. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek verbetering vergunningverlening&handhaving grondwaterbeschermingsgebieden. 3. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek risico's rioleringsstelsel voor drinkwaterwinning.
Gemeente Twenterand	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek verbetering vergunningverlening&handhaving grondwaterbeschermingsgebieden. 2. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek risico's rioleringsstelsel voor drinkwaterwinning. 3. De gemeente Twenterand hoeft vooralsnog het bestemmingsplan niet te actualiseren.
Gemeente Wierden	<ol style="list-style-type: none"> 1. Actualiseren bestemmingsplannen uiterlijk in 2012. 2. Uitvoeren vigerend gemeentelijk bestrijdingsmiddelenbeleid. 3. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek verbetering vergunningverlening&handhaving grondwaterbeschermingsgebieden. 4. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek risico's rioleringsstelsel voor drinkwaterwinning.
Gemeente Rijssen-Holten	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uitvoeren vigerend gemeentelijk bestrijdingsmiddelenbeleid. 2. Actualiseren bestemmingsplannen uiterlijk in 2012. 3. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek verbetering vergunningverlening&handhaving grondwaterbeschermingsgebieden. 4. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek risico's rioleringsstelsel voor drinkwaterwinning.
Gemeente Deventer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Actualiseren bestemmingsplannen uiterlijk in 2012. 2. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek verbetering vergunningverlening&handhaving grondwaterbeschermingsgebieden. 3. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek risico's rioleringsstelsel voor drinkwaterwinning.
Gemeente Hof van Twente	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uitvoeren vigerend gemeentelijk bestrijdingsmiddelenbeleid. 2. In 2011 nulsituatie rioleringsstelsel in beeld hebben in het grondwaterbeschermingsgebied dat overlapt met het stedelijk gebied. 3. Actualiseren bestemmingsplannen uiterlijk in 2012. 4. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek verbetering vergunningverlening&handhaving grondwaterbeschermingsgebieden. 5. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek risico's rioleringsstelsel voor drinkwaterwinning.
Rijkswaterstaat	<ol style="list-style-type: none"> 1. Deelname onderzoek naar relatie kwaliteit IJssel – winning. 2. Rijkswaterstaat initieert uiterlijk in 2011 een overleg met betrokken partijen om het drinkwaterbelang m.b.t. de IJssel te borgen in vergunningverlening en handhaving. 3. Rijkswaterstaat en Vitens treden in 2011 met elkaar in overleg om te bepalen of de huidige meetinspanning in de IJssel voldoende is en maken indien nodig vervolgsafspraken 4. Bij actualisatie calamiteitenplan het belang van drinkwaterbescherming borgen.

Uitvoerende partij	Maatregel 2010-2012
Prorail	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uitvoeren vigerend bestrijdingsmiddelenbeleid van Prorail bij spoorwegbeheer. 2. opstellen calamiteitenplan spoor. 3. Bij actualisatie calamiteitenplan het belang van drinkwaterbescherming borgen.

De kosten voor werkzaamheden die niet regulier zijn, zijn in de onderstaande tabel weergegeven.

maatregel	Kosten 2010-2012 (€)
Uitvoeren project t.b.v. beperken landbouwkundige belasting nitraat en bestrijdingsmiddelen.	480.000
Aanpak puntbronnen via 'methode Gelderland'.	250.000
Onderzoek risico's rioolstelsels.	25.000
Onderzoek mogelijke verbetering vergunningverlening&handhaving grondwaterbeschermingsgebieden (SEPH).	25.000
Onderzoek relatie kwaliteit IJssel – winning Engelse werk.	50.000
Zorgdragen van voldoende monitoring van oppervlaktewaterkwaliteit en grondwaterkwaliteit en zorgdragen voor monitoring en evaluatie uitvoeren maatregelen.	50.000
Versterken bewustwording noodzaak grondwaterbescherming.	25.000
Oppervlaktewaterkwaliteit Vecht.	Afspraken over maatregelen en kosten worden naar verwachting in 2011 gemaakt in het project 'intentieverklaring Vechterweerd'.

De provincie Overijssel en Vitens streven naar een onderlinge integrale overeenkomst in 2012 met zowel de kwalitatieve als de kwantitatieve opgave voor alle winningen. Dit uitvoeringsprogramma vormt daar onderdeel van. De provincie Overijssel en Vitens hebben aparte afspraken gemaakt over de financiering van bovenstaande kosten vooruitlopend op de integrale overeenkomst. De afspraken in dit uitvoeringsprogramma over kosten worden gemaakt tot en met 2012.

In 2010/2011 neemt de provincie Overijssel het initiatief om gebiedsdossiers op te gaan stellen voor alle overige drinkwaterwinningen in Overijssel. Voor de overige winningen wordt naar verwachting in 2012 een uitvoeringsprogramma opgesteld. Tevens vindt er een evaluatie plaats van de uitvoering van maatregelen uit dit uitvoeringsprogramma in 2012. Op basis van deze evaluatie en bovengenoemde projecten wordt gestreefd naar een nieuwe integrale overeenkomst in 2012 waarin afspraken worden gemaakt door partijen over de realisatie van een duurzame wininfrastructuur voor de drinkwatervoorziening en een totaalopgave per winning op het gebied van waterkwaliteit en waterkwantiteit.

2 Inleiding

2.1 Aanleiding

De KRW stelt dat met bestaande zuivering drinkwater volgens de geldende normen moet kunnen worden gemaakt. Daarnaast moeten waterlichamen beschermd worden om het niveau van zuivering voor de productie van drinkwater te verlagen. Bij de implementatie van de Kaderrichtlijn Water in het BKMW is dit vertaald in de volgende doelstelling (art. 12): de kwaliteit van grondwaterlichamen waarin een waterwinlocatie is gelegen verbetert zodanig dat het niveau van zuivering van het onttrokken water kan worden verlaagd. Dit is een streefwaarde waaraan geen realisatiedatum is gekoppeld maar waar wel naartoe gewerkt moet worden. Om deze doelstellingen te halen, worden onder regie van provincies gebiedsdossiers voor drinkwaterwinningen opgesteld conform de afspraken in het Nationaal Water Overleg van 16 juni 2010, document: "Afspraken invoering gebiedsdossiers waterwinning voor de openbare drinkwatervoorziening" (zie ook bijlage 2).

De provincie Overijssel heeft samen met betrokken partijen, waaronder Vitens en betrokken gemeenten, gebiedsdossiers opgesteld om de toestand van drinkwaterwinningen te beoordelen. De provincie Overijssel loopt hiermee landelijk voorop en vervult een voorbeeldfunctie. Aan het bereiken van dit resultaat heeft Vitens een belangrijke inhoudelijke en uitdragende bijdrage geleverd. Deze bijdrage geeft blijk van het belang van Vitens en sluit aan op de wettelijke verantwoordelijkheden in de Waterleidingwet (binnenkort Drinkwaterwet) die Vitens heeft voor de grondstof.

Gebiedsdossiers

Het opstellen van gebiedsdossiers is een KRW maatregel, maar sluit niettemin naadloos aan bij het provinciale grondwaterbeschermingsbeleid. Doel van het gebiedsdossier is het scheppen van een gemeenschappelijk inzicht in de factoren die van belang zijn voor de kwaliteit van het onttrokken drinkwater. Hierdoor ontstaat inzicht in de mogelijk aanwezige bronnen van verontreiniging (diffuse bronnen, lijnbronnen en puntbronnen) en de daarbij horende stoffen die het halen van de KRW-doelen in de weg staan. Door de risico's specifiek per drinkwaterwinning te analyseren, kunnen ook specifiek per winning effectieve maatregelen geformuleerd worden. Door dit proces gezamenlijk met de betrokken partijen te doorlopen bestaat er tevens een gedragen basis voor de noodzaak voor het nemen van deze maatregelen en het maken van afspraken om om deze te realiseren.

In de gebiedsdossiers worden de aanwezige verontreinigingen geanalyseerd en vertaald naar risico's voor de drinkwaterwinning. Hierbij worden twee invalshoeken gehanteerd om de noodzaak voor het nemen van maatregelen te onderbouwen. De eerste invalshoek is een 'theoretische analyse' van huidige risico's, zoals puntbronnen, spoorlijnen, wegen & kanalen en landgebruikfuncties als landbouw, stedelijk gebied en industrieterreinen. Daarnaast wordt de huidige kwaliteit van het grondwater dat door het waterbedrijf op tientallen meters diep wordt onttrokken getoetst aan normen. Op basis van deze risico's zijn maatregelen geformuleerd en opgenomen in dit uitvoeringsprogramma. Het uitvoeringsprogramma zet een belangrijke stap in de richting van het veiligstellen van deze winningen voor de toekomst en kan op draagvlak van de betrokken partijen rekenen.

Allereerst is samen met de projectpartners, Vitens, de betrokken gemeenten, LTO Noord Overijssel, Rijkswaterstaat en het RIVM, bepaald welke informatie wordt opgenomen in een gebiedsdossier voor drinkwaterwinning. Dit betreft voornamelijk informatie over de kwaliteit van het (grond)water waar drinkwater van wordt gemaakt en informatie over bronnen van verontreinigingen en de kwetsbaarheid van het watersysteem. Vervolgens is informatie op basis van de hierboven beschreven methodiek geïnterpreteerd²³. De projectpartners hebben ambtelijk ingestemd met de methodiek. Deze methodiek is toegepast op 9 kwetsbare drinkwaterwinningen in Overijssel die onderstaand zijn weergegeven.

Grondwaterwinningen	Oevergrondwaterwinning
Espelose Broek Hoge Hexel Mander Wierden	Engelse Werk Vechterweerd

² Van den Brink, C., H. Bakker en J. van Grootheest (2009). Gebiedsdossiers kwetsbare drinkwaterwinningen Overijssel. Royal Haskoning rapportno. 9T8964.

³ Ten Heggeler, M., B. Groenhof, J. van Essen en C. van den Brink (2010). Gebiedsdossiers voor kwetsbare drinkwaterwinningen in Overijssel. H₂O 6, pp 12-14.

Grondwaterwinnings	Oevergrondwaterwinning
Archemerberg Herikerberg-Goor Holten	

De gebiedsdossiers voor deze 9 winningen zijn opgesteld en ambtelijk akkoord bevonden door de projectpartners. Op die manier is er gedragen inzicht ontstaan in de toestand van de winning en bronnen van verontreiniging die een risico vormen voor het duurzaam veiligstellen van de drinkwaterwinning. De gebiedsdossiers zijn te downloaden op: <http://www.overijssel.nl/thema's/water/projecten/gebiedsdossiers/>. De ligging van de negen winningen zijn weergegeven op de voorkant van dit rapport.

De gebiedsdossiers voor 9 kwetsbare winningen zijn begin 2010 door de Gedeputeerde Staten van Overijssel vastgesteld. In de gebiedsdossiers zijn geen afspraken opgenomen over maatregelen met bijbehorende kosten en verantwoordelijke partij voor het uitvoeren daarvan. Deze afspraken zijn opgenomen in dit uitvoeringsprogramma.

2.2 Doel

Dit rapport betreft een uitvoeringsprogramma voor maatregelen die worden genomen bij 9 kwetsbare drinkwaterwinnings in de provincie Overijssel. In dit uitvoeringsprogramma zijn maatregelen opgenomen die nodig zijn om deze drinkwaterwinnings duurzaam veilig te stellen. Hiermee wordt invulling gegeven aan de weg die leidt tot het voldoen aan de doelstellingen van de KRW en de doelstellingen van de deelnemende partijen voor drinkwaterwinnings. Op basis van monitoring en evaluatie moet blijken in hoeverre met deze maatregelen de doelstellingen worden gehaald.

2.3 KRW mijlpalen

In de KRW wordt zowel vooruit gekeken – worden de doelen gehaald in de toekomst? – als achteruit gekeken – voldoen de grondwaterlichamen aan de goede toestand? Het vooruit kijken wordt karakterisering genoemd (de zogenaamde artikel 5 rapportage, het achteruit kijken is de beoordeling (opgenomen in het Stroomgebiedbeheersplan - SGBP). Zowel karakterisering als beoordeling vindt plaats in cycli van 6 jaar. De eerste karakterisering is gestart vanaf 2005 en afgerond in 2007 en had betrekking op het realiseren van de doelen in 2015. De eerste toestandsbeoordeling heeft plaatsgevonden in het eerste SGBP in 2009. De data voor de komende planperiode zijn daarmee 2013 voor de tweede at risk bepaling en 2015 voor het tweede SGBP.

In het SGBP zijn maatregelen opgenomen die bijdragen aan het realiseren van de goede toestand. Deze maatregelen dienen in 2012 geïmplementeerd te zijn. De at risk bepaling vindt opnieuw plaats op basis van intussen verzamelde data uit meetnetten (surveillance- en operationele meetnetten) en eventueel ontwikkelde voorspellingsmodellen om de toestand in 2021 te voorspellen.

2.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 3 van dit uitvoeringsprogramma is het kader opgenomen waarbinnen de uitvoering van de maatregelen plaatsvindt. In hoofdstuk 4 zijn de uit te voeren maatregelen opgenomen en in hoofdstuk 5 volgt een beschrijving van de beheersfactoren van dit programma.

3 Kader

3.1 Maatregelen zijn noodzakelijk

De urgentie voor het nemen van maatregelen is gebaseerd op een inhoudelijke analyse van de ruwwaterkwaliteit en de risico's van verontreinigingsbronnen aan het maaiveld. De belangrijkste conclusies uit de gebiedsdossiers voor de drinkwaterwinningen Vechterweerd, Engelse Werk, Archemerberg, Mander, Hoge Hexel, Wierden, Espelose Broek, Holten en Herikerberg-Goor zijn.

- Alle 9 drinkwaterwinningen zijn kwetsbaar voor verontreinigingen aan het maaiveld.
- Bij 8 drinkwaterwinningen zijn in het ruwwater van 1 of meer individuele winputten stoffen aangetroffen boven de drinkwaternorm. 'Ruwwater' is het grondwater dat opgepompt wordt om drinkwater van te maken. Per winning zijn er tussen de 4 en 18 stoffen boven de norm aangetroffen die afkomstig zijn van menselijke activiteiten en met name gerelateerd zijn aan puntbronnen (bv. voormalig tankstation), diffuse bronnen (bv. landbouw) en lijnbronnen (bv. wegen). Deze verontreinigingen zorgen ervoor dat er aanvullende zuivering nodig is om van het ruwwater drinkwater te maken. Bij de winning Vechterweerd zijn geen meetgegevens aanwezig aangezien de winning nog niet in gebruik is.
- In het intrekgebied van elke drinkwaterwinning komen verontreinigingen voor van puntbronnen, diffuse bronnen en lijnbronnen. Deze belasting vormt in combinatie met de kwetsbaarheid bij alle winningen een aandachtspunt en in iets minder dan de helft van de gevallen een knelpunt die het duurzaam veiligstellen van de drinkwaterwinning in de weg staan.
- Bij 7 van de 9 drinkwaterwinningen is de bescherming van de drinkwaterwinning conform het provinciaal kader niet of onvoldoende geborgd in de bestemmingsplannen.

In aanvulling hierop bestaat een urgentie in beleidsmatige zin. In de Omgevingsvisie van de provincie Overijssel is opgenomen dat voor 9 kwetsbare winningen in 2010 afspraken worden gemaakt over uit te voeren maatregelen. In het Stroomgebiedbeheerplan Rijn-delta wordt al een voorschot genomen op mogelijke maatregelen en wanneer deze geïmplementeerd moeten zijn. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om inventarisatie en evaluatie bestrijdingsmiddelengebruik in kwetsbare waterwingebieden, aanleggen van gebiedsdossiers, onderzoek en monitoring naar risicovolle puntbronnen in grondwaterbeschermingsgebieden.

Een samenvatting van de gebiedsdossiers staat weergegeven in bijlage 1. In deze bijlage zijn ook factsheets opgenomen met concentraties die zijn aangetroffen in pompputten en waarnemingsfilters en aandelen van verschillende functies binnen het intrekgebied. Voor het wettelijk kader en de bestuurlijke afspraken die relevant zijn voor de gebiedsdossiers wordt verwezen naar bijlage 2.

3.2 Gezamenlijk uitvoeringsprogramma

In dit uitvoeringsprogramma zijn maatregelen opgenomen die nodig zijn om de 9 kwetsbare drinkwaterwinningen duurzaam veilig te stellen. Hiermee wordt invulling gegeven aan de weg die leidt tot het voldoen aan de doelstellingen van de KRW en de provinciale doelstellingen voor drinkwaterwinningen. Op basis van monitoring en evaluatie moet blijken in hoeverre met deze maatregelen de doelstellingen worden gehaald.

Dit uitvoeringsprogramma is tot stand gekomen in goede samenwerking met alle partijen die een belangrijke rol vervullen als het gaat om de bescherming van de winning. Deze partijen zijn naast de provincie Overijssel en het drinkwaterbedrijf Vitens, de gemeenten Dalfsen, Zwolle, Ommen, Tubbergen, Twenterand, Wierden, Deventer, Rijssen-Holten en Hof van Twente, LTO Noord Overijssel, Rijkswaterstaat en Prorail. Dit programma en het proces waarin dit tot stand gekomen is, kan daarmee beschouwd worden als een voorbeeld van de in de Drinkwaterwet bedoelde gezamenlijke (inspannings)verplichting om via maatregelen en preventieve bescherming de betrokken intrekgebieden geschikt te houden voor drinkwaterwinning.

Vanuit hun verantwoordelijkheid volgend uit respectievelijk de Wet Milieubeheer en de Drinkwaterwet, hebben de provincie Overijssel en Vitens een centrale rol gespeeld bij het tot stand komen van dit programma, waarbij de provincie conform landelijke afspraken eindverantwoordelijk is voor het 'aanleggen van gebiedsdossiers' als opgenomen in het Stroomgebiedbeheerplan Rijn-Delta. Vitens heeft de totstandkoming van dit programma samen met de provincie vormgegeven en heeft inhoudelijk bijgedragen aan dit uitvoeringsprogramma door onder meer relevante informatie van de betrokken drinkwaterwinningen aan te leveren en door het analyseren van de risico's voor de drinkwaterwinningen als basis voor het formuleren van effectieve maatregelen.

De verdeling van rollen, taken en verantwoordelijkheden en plichten voor de bescherming van de bronnen voor de

openbare drinkwatervoorziening zijn in verschillende wettelijke regelingen ondergebracht: de Wet Milieubeheer, de Drinkwaterwet, de Wet ruimtelijke ordening, de Wet bodembescherming en de Waterwet. De bescherming van de bronnen vindt tevens zijn grondslag in EU-richtlijnen als de KRW, de grondwaterrichtlijn, de drinkwaterrichtlijn, de nitraatrichtlijn enzovoort. In bijlage 2 is een opsomming opgenomen van de belangrijkste verantwoordelijkheden en rollen voor partijen.

3.3 Samenhang met andere projecten

Dit project staat niet op zichzelf. De provincie Overijssel voert projecten uit op strategisch, tactisch en operationeel niveau om de drinkwaterwinningen in Overijssel duurzaam veilig te stellen. Hieronder volgt een beperkte opsomming van de meest relevante projecten.

- Strategisch: Lange termijn plan drinkwaterwinningen en het project klimaat en droogte.
- Tactisch: Zoektocht naar een nieuwe drinkwaterwinning in Twente.
- Operationeel: Opstellen van gebiedsdossiers voor deze 9 kwetsbare drinkwaterwinningen en het uitvoeren van een uitvoeringsprogramma voor maatregelen.

De projecten worden in samenhang met elkaar uitgevoerd. In 2010/2011 neemt de provincie Overijssel het initiatief om gebiedsdossiers op te gaan stellen voor alle overige drinkwaterwinningen in Overijssel. Voor de overige winningen wordt naar verwachting in 2012 een uitvoeringsprogramma opgesteld. Tevens vindt er een evaluatie plaats van de uitvoering van maatregelen uit dit uitvoeringsprogramma in 2012.

Op basis van deze evaluatie en bovengenoemde projecten wordt gestreefd naar een nieuwe integrale overeenkomst in 2012 waarin afspraken worden gemaakt door partijen over de realisatie van een duurzame wininfrastructuur voor de drinkwatervoorziening en een totaalopgave per winning op het gebied van waterkwaliteit en waterkwantiteit. Onderdeel hiervan is het streven van de provincie Overijssel en Vitens naar een onderlinge integrale overeenkomst in 2012 met zowel de kwalitatieve als de kwantitatieve opgave voor alle winningen. Dit uitvoeringsprogramma vormt daar onderdeel van. Vitens en provincie hebben aparte afspraken gemaakt over de financiering van de kosten van maatregelen in dit uitvoeringsprogramma vooruitlopend op de integrale overeenkomst.

4 *Uit te voeren maatregelen*

4.1 *Inleiding*

Er zijn verschillende organisaties betrokken bij maken van afspraken over maatregelen en het uitvoeren van maatregelen.

- Provincie Overijssel
- Vitens
- Betrokken gemeenten (Dalfsen, Zwolle, Ommen, Tubbergen, Twenterand, Deventer, Wierden, Rijssen-Holten en Hof van Twente)
- LTO Noord Overijssel
- Waterschappen⁴ (zie ook bijlage 2)
- Prorail
- Rijkswaterstaat

Voor het borgen van maatregelen wordt zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande sporen. De uit te voeren maatregelen zijn onderstaand weergegeven.

4.2 *Puntverontreinigingen*

Noodzaak

Uit de kwaliteit van het grondwater dat bij de 9 kwetsbare winningen wordt onttrokken en uit de uitgevoerde inventarisatie naar de aanwezigheid van bodemverontreinigingen (puntbronnen), blijkt dat puntbronnen een risico kunnen vormen voor de drinkwaterwinning. Puntbronnen die een actuele bedreiging kunnen vormen voor de winning worden daarom onderzocht en zo nodig gesaneerd onder regie van het bevoegd gezag Wbb.

Maatregel en eindresultaat

Ondanks de indeling van puntbronnen naar (theoretische) ernst en urgentie via de zogenaamde UBI-systematiek, bestaan er twijfels of via een *a priori* keuze van UBI-classes alle relevante puntbronnen in beeld gebracht worden. De puntbronnen binnen de intrekgebieden van de drinkwaterwinningen die nog niet worden aangepakt in bestaande kaders zullen daarom worden aangepakt via 'methode Gelderland'. Concreet betekent dit.

- Conform het convenant bodemontwikkelingsbeleid 2009 wordt gewerkt met een spoedlijst van puntbronnen. Op deze spoedlijst staan locaties die ook aangepakt moeten worden in het kader van dit uitvoeringsprogramma. Van deze locaties wordt uitgezocht of deze vallen onder spoed humaan of onder spoed overig. De Minister van VROM heeft in het algemeen overleg met de 2^e Kamer op 14 april 2010 toegezegd dat alle verontreinigingslocaties die drinkwaterwinningen bedreigen als spoedlocatie worden beschouwd. De lijst van locaties die vallen onder spoed humaan is uiterlijk eind 2010 bekend. Het risico van deze locaties is uiterlijk in 2015 onderzocht en indien nodig weggenomen. De locaties die vallen onder de lijst spoed overig zijn uiterlijk in 2015 in beeld met te nemen maatregelen. Dit alles conform de afspraken uit het convenant bodemontwikkelingsbeleid 2009. De provincie neemt conform afspraken in het convenant alle verontreinigingslocaties waarvoor het aannemelijk is dat deze de drinkwaterwinning bedreigen als humane spoedlocatie op in de spoedlijst die eind 2010 volgens het Convenant door de provincies moet worden aangeleverd.
- Voor de resterende locaties die niet op de spoedlijst voorkomen moet nader onderzocht worden of zij een daadwerkelijk risico vormen voor de drinkwaterwinning. Hiervoor wordt in de periode 2010-2012 'methode Gelderland' toegepast om te komen tot een saneringsprogramma voor de resterende locaties. Hierbij is de focus van het onderzoek gericht op het risico voor de drinkwaterwinning. Om te komen tot het programma worden de volgende fasen doorlopen.
 - Inventarisatie van uitgangspunten.
 - Bepaling van relevante locaties (locatiezeef).

⁴ De waterschappen Groot Salland, Regge en Dinkel en Velt en Vecht zijn niet direct als partij betrokken bij dit uitvoeringsprogramma daar het aspect invloed van oppervlaktewater op de kwaliteit van drinkwaterwinningen uit grondwater landelijk in KRW-verband nog niet is uitgewerkt en pas in de 2e planperiode (2015-2021) aan de orde komt. Voor de oeverinfiltratiewinning Vechterweerd dienen in de 1e planperiode echter wel maatregelen in het oppervlaktewater te worden genomen. De waterschappen Groot Salland, Velt en Vecht en Regge en Dinkel, Vitens en de provincie Overijssel hebben in een intentieverklaring afgesproken samen te werken naar een bestuurlijke overeenkomst over de bescherming van de waterkwaliteit van de Vecht ten behoeve van de drinkwaterwinning Vechterweerd. In de overeenkomst komen o.a. de aspecten waterkwaliteit, monitoring- en waarschuwingssystemen en omgang met calamiteiten aan bod en moeten voldoen aan de laatste juridische en beleidskaders. De kaderrichtlijn water vormt daar onderdeel van. De overeenkomst wordt verwacht in 2011.

- Bepaling van informatiebehoefte door de beschikbare bodemgegevens van de geselecteerde locaties te beoordelen (gegevenszeef).
- Uitvoeren HO / VO / NO op de relevante locaties (met toepassen geohydrologische zeef).
- Opstellen plan van aanpak sanering als onderdeel van het programma bodemsanering waterwinningen.
- Bepaling uitvoering, planning en financiering van het programma.
- Voorbereiding en sluiten overeenkomst met betrokkenen over de uitvoering en de financiering van het programma.

Op basis van deze inzichten kan tijdens het evaluatiemoment in 2012 bepaald worden in hoeverre deze categorie locaties daadwerkelijk een risico vormen voor de drinkwaterwinning en worden gesaneerd.

Eindresultaat: de risico's voor de spoed humaan locaties zijn in 2015 weggenomen. Voor de overige locaties is in 2012 in beeld in welke mate deze een risico vormen voor de drinkwaterwinning. Voor de bedreigende (voor de drinkwaterwinning direct risicovol) locaties worden in de periode 2012-2015 maatregelen genomen. Hierover wordt in 2012 een besluit genomen.

Kosten

De onderzoekskosten voor de locaties onder de spoedlijst worden aangepakt en gefinancierd via het spoor van de wet bodembescherming. De onderzoekskosten voor de resterende locaties worden geschat op € 250.000,- tot 2012. De onderzoeken zijn gericht op het risico van deze locaties voor de drinkwaterwinning.

Verantwoordelijke partij

De onderzoeken worden uitgevoerd onder leiding van de provincie Overijssel in samenwerking met Vitens.

4.3 Lijnbronnen

4.3.1 Bestrijdingsmiddelen spoorwegbeheer

Noodzaak

In het grondwater dat bij de 9 kwetsbare winningen wordt onttrokken worden bestrijdingsmiddelen aangetroffen boven de drinkwaternorm. Dit betreft een vervuiling uit het verleden en wijst op de kwetsbaarheid van de winning voor bestrijdingsmiddelen. Het voorkomen van risicovolle emissie van bestrijdingsmiddelen aan het maaiveld is een noodzakelijke maatregel.

Prorail is eigenaar van de openbare railinfra en verzorgt het spoorwonderhoud. Prorail gebruikt hiervoor bestrijdingsmiddelen volgens de DOB-methode (duurzame onkruidbestrijding). Deze methode wordt jaarlijks aangepast. Het beleid van Prorail ten aanzien van het gebruik van bestrijdingsmiddelen is strenger dan de beperkingen die wettelijk zijn opgelegd. Alleen op schouwpaden en halfverhardingen worden bestrijdingsmiddelen gebruikt. Dit betreft dan het middel glyfosaat. Andere middelen zoals bentazon of MCPA worden niet gebruikt. Binnen grondwaterbeschermingsgebieden worden in principe geen bestrijdingsmiddelen gebruikt, tenzij er een specifiek probleem is. Dit probleem moet eerst gemeld worden aan de tracédienst, vervolgens bepaalt het bevoegd gezag of er in het specifieke geval bestrijdingsmiddelen worden gebruikt. Doordat Prorail alleen gebruik maakt van glyfosaat, is het risico voor grondwater uiterst beperkt⁵. De wijze van werken zorgt ervoor dat er geen risicovolle emissie plaatsvindt van bestrijdingsmiddelen naar het grondwater in het grondwaterbeschermingsgebied.

Maatregel en eindresultaat

Prorail hoeft geen extra maatregelen te nemen om het bestrijdingsmiddelgebruik te verminderen. Mocht er toch sprake zijn van het gebruik van bestrijdingsmiddelen binnen grondwaterbeschermingsgebieden, dan inventariseert Prorail het werkelijke gebruik van bestrijdingsmiddelen en rapporteert dit jaarlijks aan de provincie. De bovenstaande wijze van werken van Prorail is geborgd in dit uitvoeringsprogramma met bijbehorende bestuurlijke overeenkomst.

Eindresultaat: Het risico van het gebruik van bestrijdingsmiddelen langs openbare railinfra is uiterst beperkt. Middels dit uitvoeringsprogramma en bijbehorende bestuurlijke overeenkomst is dit beleid geborgd.

Kosten

Geen.

Verantwoordelijke partij

Prorail hanteert de afgesproken wijze van werken.

⁵ CLM-Alterra-Ecoconsult (2005). Pilot milieukeur groen en verhardingen. Evaluatierapportage.

4.3.2 Riolering

Noodzaak

Lekke riolering kan afhankelijk van de grondwaterspiegel een drainerende of infiltrerende werking hebben. Bij een infiltrerende werking is er kans op het ontstaan van risicovolle emissies naar het grondwater. Uit onderzoek⁶ blijkt dat de grondwataanvulling onder steden voor een groot deel voor rekening komt van lekkage van riolering. Lekke rioolbuizen zijn daarbij een bron van nitraat en andere verontreinigingen (o.a. micro-organismen en organische verbindingen). Er is echter vrij weinig bekend over de kwantiteit van het lekkende rioolwater. Uit Duits onderzoek⁷ blijkt dat de lekkage soms meer dan 5% van de droogweerafvoer kan bedragen. De mate van lekkage is gerelateerd aan de leeftijd van de riolering en afhankelijk van zetting, graafwerkzaamheden, het grondwaterniveau, wortelindringing tussen verbindingen en slecht onderhoud. De leeftijd van de riolering in Nederland is vrij hoog.

Maatregel en eindresultaat

De gemeenten hebben taken en bevoegdheden op grond van de Wet Milieubeheer. Deze betreffen o.a. het opstellen van rioleringsplannen en het vervolgens aanleggen, beheren en onderhouden van de rioolstelsels. Daarbij hebben zij niet alleen op grond van de Wet Milieubeheer taken en bevoegdheden maar hebben op grond van het Burgerlijk Wetboek ook een risicoaansprakelijkheid voor die rioolstelsels. Rioolstelsels zijn opstallen in de zin van artikel 6:174 BW en op grond van dit artikel rust op de leidingbeheerder risicoaansprakelijkheid. In z'n algemeenheid zijn gemeenten verantwoordelijk om risicovolle emissies vanuit de riolering naar het grondwater in het intrekgebied van een drinkwaterwinning op te sporen en weg te nemen, terwijl – nog algemener vanuit de Drinkwaterwet – de gemeenten als bestuursorgaan mede zorg dragen voor de duurzame veiligstelling van de drinkwatervoorziening.

Er is vrij weinig bekend over de kwantiteit van het lekkende rioolwater en feitelijke emissies van riolen naar het grondwater. Om extra ervaring op te doen met het risico van lekkende riolering voor een drinkwaterwinning wordt in dit uitvoeringsprogramma specifiek gekeken naar winningen waarvan het grondwaterbeschermingsgebied overlapt met een deel van het stedelijk gebied. In dit gebied is de intensiteit van de riolering en de risico's van eventuele emissies het hoogst. Dit is het geval voor de gemeenten Hof van Twente (Goor) en Zwolle (Zwolle).

De volgende specifieke maatregelen worden uitgevoerd.

- De gemeenten Hof van Twente en Zwolle hebben eind 2011 de nulsituatie (inspectie) van het rioleringsstelsel in beeld in het grondwaterbeschermingsgebied dat overlapt met het stedelijk gebied. Hiermee zijn de lekkages van riolering naar het grondwater in dit deel van het intrekgebied in beeld. Riolering jonger dan 10 jaar hoeft niet geïnspecteerd te worden, omdat het reëel te verwachten is dat vanuit deze riolering geen risicovolle emissies plaatsvinden. Dit past binnen de reguliere werkzaamheden van deze gemeenten.
- In 2011 wordt onder regie van de provincie Overijssel een studie uitgevoerd om nader te onderzoeken welke risico's de rioleringsstelsels vormen voor deze 9 drinkwaterwinningen. In deze studie moeten de noodzakelijke maatregelen naar voren komen op het gebied van monitoring en inspectie, inspectie-interval en renovatie van riolering. Gemeenten worden geconsulteerd tijdens deze studie. Concreet gaat het om 1 consultatieronde en het bespreken van het conceptrapport. Voor de gemeenten zijn geen extra kosten verbonden aan de studie, de consultatie past binnen de reguliere werkzaamheden van de gemeenten. Op basis van de studie kan tijdens het evaluatiemoment in 2012 bepaald worden in hoeverre maatregelen nodig zijn om het risico van lekkende riolering te verminderen. Voor het uitvoeren van maatregelen moeten nieuwe bestuurlijke afspraken worden gemaakt.

Eindresultaat: de risicovolle emissies van riolen naar het grondwater zijn in grondwaterbeschermingsgebieden die overlappen met het stedelijk gebied in beeld eind 2011 op basis van inspectiegegevens. Daarnaast is studie uitgevoerd naar de risico's van emissies vanuit riolering in intrekgebieden en zijn mogelijke maatregelen in beeld.

Kosten en verantwoordelijke partij

Het in beeld brengen van de nulsituatie (inspectie) in het stedelijk gebied dat overlapt met het grondwaterbeschermingsgebied past binnen de reguliere werkzaamheden van de gemeente Zwolle en de gemeente Hof van Twente. De kosten voor de studie worden geraamd op € 25.000,--. Gemeenten betalen niets aan deze studie. Gemeenten worden wel geconsulteerd tijdens deze studie. Concreet gaat het om 1 consultatieronde en het bespreken van het conceptrapport. Voor de gemeenten zijn geen extra kosten verbonden aan de studie, de consultatie past binnen de reguliere werkzaamheden van de gemeenten.

4.3.3 Oppervlaktewater

Noodzaak

2 van de 9 kwetsbare drinkwaterwinningen zijn oeverinfiltratiewinningen. Het betreffen de winningen Engelse Werk (gelegen langs de IJssel) en Vechterweerd (gelegen langs de Vecht). Door het grote aandeel geïnfiltrerd

⁶ Stedelijk waterbeheer en drinkwaterwinning, BTO_2005.037, KIWA

⁷ Stedelijk waterbeheer en drinkwaterwinning, BTO_2005.037, KIWA

oppervlaktewater in het onttrokken grondwater, is de kwaliteit van het infiltrerende oppervlaktewater bepalend voor de kwaliteit van het water dat in de winning onttrokken wordt.

In het oppervlaktewater (IJssel, Vecht) komen stoffen voor die na infiltratie leiden tot een ruwwaterkwaliteit die niet voldoet aan de drinkwaternormen. Aanvullende zuivering is nodig om drinkwater te maken. Dit heeft onder andere te maken met het gebruik, beheer en de variaties in debiet van het oppervlaktewater. Ook het lozen van vervuild water op het oppervlaktewater is van belang. Bij het (her)beoordelen van lozingsvergunningen door de oppervlaktewaterbeheerder wordt getoetst aan de 'best beschikbare techniek (bbt)' voor wat betreft de zuivering en de 'belangen van derden' zoals waterbedrijven. Met name het zorgvuldig meewegen van de belangen van waterbedrijven is momenteel mogelijk onvoldoende geborgd mede doordat in het Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren (BPRW) 2010 – 2015 aan de IJssel geen drinkwaterfunctie is toegekend omdat Engelse Werk een oeverinfiltratiewinning is en er geen sprake is van een directe inname van oppervlaktewater.

Voor vergunningverlening en handhaving dienen Rijk, gemeenten, provincie en waterschappen alle relevante belangen te betrekken in hun afweging bij de vergunningverlening, het stellen van voorschriften en de uit te voeren handhaving. Daarbij dient de handhaving zich ook uit te strekken over die activiteiten die op grond van wet- en regelgeving valt onder algemene regels. Het belang van de openbare drinkwatervoorziening dient hierin – gegeven de Drinkwaterwet - een prominente plek te krijgen. Mede richtinggevend zijn daarbij ook de bepalingen zoals die zijn opgenomen in de provinciale verordening op grond van artikel 1.2. van de Wet milieubeheer.

Maatregel en eindresultaat

- Oevergrondwaterwinning Engelse werk: Rijkswaterstaat initieert uiterlijk in 2011 een overleg met betrokken partijen om het drinkwaterbelang m.b.t. de IJssel te borgen in hun afweging bij de vergunningverlening, het stellen van voorschriften en de uit te voeren handhaving rekening houdend met mogelijke variaties in het debiet. Rijkswaterstaat zorgt ervoor dat de resultaten passen binnen de gebiedsdossiers die onder regie van de provincies vallen. Deze actie draagt bij aan het behalen van de KRW-, BKMW- en provinciale drinkwaterdoelstellingen.
- Oevergrondwaterwinning Vechterweerd: Waterschappen Groot Salland, Velt & Vecht en Regge & Dinkel borgen het drinkwaterbelang m.b.t. de Overijsselse Vecht bij het gebruik, het beheer en in de vergunningverlening en handhaving rekening houdend met de mogelijke variaties in debiet via de bestuurlijk overeenkomst die voortkomt uit de 'Intentieverklaring Vechterweerd'. Deze overeenkomst vormt na ondertekening onderdeel van dit uitvoeringsprogramma. Deze actie draagt bij aan het behalen van de KRW-, BKMW- en provinciale drinkwaterdoelstellingen.

De aspecten die aan de orde zijn bij 'het borgen van het drinkwaterbelang' zijn.

- Monitoring en alarmering in relatie tot de drinkwaterfunctie.
- Calamiteitenregeling met speciale aandacht voor de nevengeul .
- Lozingenbeleid.
- Inventarisatie en maatregelen betreffende bedreigende locaties.
- Lozingen en scheepvaart.

Eindresultaat: het meewegen van het drinkwaterbelang bij de vergunningverlening en handhaving is geborgd in relevante documenten en procedures van Rijkswaterstaat (IJssel) en waterschap Groot Salland, Velt en Vecht en Regge en Dinkel.

Kosten

- Oevergrondwaterwinning Engelse werk: Rijkswaterstaat zet de benodigde capaciteit in en betaalt het project. De resultaten van het project worden gerapporteerd aan de provincie Overijssel.
- Oevergrondwaterwinning Vechterweerd: De mogelijke afspraken over kosten worden gemaakt in de te maken bestuurlijke overeenkomst inzake de 'Intentieverklaring Vechterweerd'.

Verantwoordelijke partij

- Oevergrondwaterwinning Engelse werk: Rijkswaterstaat zorgt voor de uitvoering van het project en voert de maatregelen gezamenlijk met de betrokken partijen uit.
- Oevergrondwaterwinning Vechterweerd: Waterschap Groot Salland, Waterschap Regge en Dinkel, Waterschap Velt en Vecht, Vitens en de provincie Overijssel maken de eventuele afspraken binnen het project 'Intentieverklaring Vechterweerd' en voeren de afgesproken maatregelen uit.
- De gemaakte afspraken met de waterbeheerders over maatregelen ter veiligstelling van de drinkwatervoorziening in de IJssel en de Overijsselse Vecht worden betrokken bij de bewaking van de voortgang in de uitvoering van dit uitvoeringsprogramma.

4.3.4 Calamiteitenplannen

Noodzaak

De overheid heeft onder meer de drinkwatervoorziening aangemerkt als vitaal voor de Nederlandse samenleving. Uitval of ernstige verstoring van deze sector kan grote schade tot gevolg hebben. Risico's voor de drinkwatervoorziening door lijnbronnen zijn deels gerelateerd aan de continue belasting door een dergelijke bron, maar deels ook vanwege calamiteiten. De calamiteiten die voor de belasting van het grondwater het meest relevant zijn, zijn calamiteiten op vaarwegen, het spoor en de hoofdwegen. De beschikbaarheid van een calamiteitenplan draagt bij aan het beheersen van dergelijke risico's.

Algemeen

De hulpverlening in geval van calamiteiten wordt gecoördineerd door de veiligheidsregio's. Deze veiligheidsregio's hebben een werkwijze waarin afstemming met betrokken partijen - waaronder provincie, waterschap, Rijkswaterstaat, gemeenten – geregeld is. In aanvulling hierop hebben regionale brandweerkorpsen een ambtenaar gevaarlijke stoffen in dienst die adviseert in geval van calamiteiten met gevaarlijke stoffen. Voor de 9 kwetsbare winningen betreft dit de veiligheidsregio's IJsselland en Twente.

De veiligheidsregio's hebben voor 18 calamiteit-typen 31 rampbestrijdingsprocessen beschreven om binnen hun regio snel en adequaat hulp te kunnen verlenen. Ter plaatse van de calamiteit wordt ondermeer beoordeeld of er sprake is van verspreiding of blootstelling in 6 richtingen (voor-achter, links-rechts, boven-beneden). Indien sprake is van verspreiding – of er een vermoeden bestaat dat dit aan de orde is – wordt de bevoegde of beherende instantie(s) geïnformeerd waarvan mogelijk belangen geschaad kunnen worden. Dit betreft in de regel de milieupolitie (overigens geen bevoegde of beherende instantie in dit kader) en of de grondeigenaar en het waterschap. De calamiteit wordt vervolgens, voor wat betreft de dreiging 'waterverontreiniging' conform het calamiteitenplan van de betrokken beheerder of bevoegd gezag aangepakt. Het borgen van het grondwaterbelang en of drinkwaterfunctie van grond- of oppervlaktewater moet dan ook in deze (onderliggende) plannen geregeld worden.

Oppervlaktewater

De bevoegde gezagen voor oppervlaktewater in Overijssel zijn de waterschappen en Rijkswaterstaat Oost-Nederland. Voor calamiteiten in het oppervlaktewater hebben deze beheerders calamiteitenplannen opgesteld ter bestrijding van de calamiteit en voor het inlichten van betrokken externe netwerkpartijen. Hierin is o.a. de procedure van opschaling opgenomen. Dit plan treedt, veelal in werking nadat de hulpdiensten (veiligheidsregio) het bevoegd gezag hebben geïnformeerd. Een aandachtspunt is het betrekken van Vitens bij een calamiteit. In het project "Intentieverklaring Vechterweerd" wordt bekeken of een aanpassing van dit plan nodig is. Dit leidt uiterlijk in 2011 tot bestuurlijke afspraken. Een specifiek aandachtspunt hierbij vormen de wateraanvoerplannen voor zover deze oppervlaktewater infiltreren binnen intrekgebieden en in het bijzonder direct nabij de eigenlijke winning. Voor de IJssel ligt een vergelijkbare afspraak besloten in de beschreven maatregelen onder paragraaf 4.3.3.

Spoor

Het optreden van de veiligheidsregio's verloopt via het Trein Incident Management (TIM). De veiligheidsregio is eigenaar van het TIM. Het TIM wordt 4-jaarlijks geactualiseerd door de veiligheidsregio's, of zoveel vaker als relevant is. Prorail is betrokken bij het opstellen van het TIM, waardoor afstemming met de veiligheidsregio bij calamiteiten binnen Prorail is geborgd. Hierin is ook geregeld wanneer, waar of bij welke opschaling van de calamiteit andere partijen als bijvoorbeeld het waterschap gealarmeerd willen worden. De risico's op calamiteiten door de intensivering van het goederenvervoer over de Twentelijn (de lijn Deventer – Almelo – Hengelo – Oldenzaal) als gevolg van het Programma Hoogfrequent Spoorvervoer (PHS) vormt onderdeel van deze actualisatie. Op het moment dat de spoorpolitie een calamiteit signaleert (bijvoorbeeld via de machinist) meldt zij dit aan de meldkamer van ProRail. Die meldkamer stuurt vervolgens het te doorlopen scenario door naar GAOS (Geautomatiseerd Alarm Oproep Systeem, van Prorail). Via GAOS worden alle partijen geïnformeerd van de calamiteit en wordt het te doorlopen scenario definitief vastgesteld en wordt besloten of de hulpdiensten moeten worden geïnformeerd. Door ProRail wordt automatisch contact gezocht met het waterschap en de drinkwaterbedrijven wanneer sprake is van een relevante calamiteit. Bij ProRail zijn de winningen en grondwaterbeschermingsgebieden bekend.

Hoofdwegen

Rijkswaterstaat beheert het hoofdwegennet. Voor Gelderland en Overijssel is dit Rijkswaterstaat Oost Nederland. Voor dit hoofdwegennet is door Rijkswaterstaat een calamiteitenplan opgesteld, dat is goedgekeurd door de provincie. Dit plan voorziet in afstemming met het Snelweg Incidenten Management (SIM) die door de veiligheidsregio's Twente (2010) en IJsselland (2009) zijn opgesteld. Het SIM wordt 4-jaarlijks geactualiseerd door de veiligheidsregio's, of zoveel vaker als relevant is. De calamiteitenplannen van Rijkswaterstaat worden regelmatig, in ieder geval 4-jaarlijks, geactualiseerd. Voor wat betreft de plannen van Rijkswaterstaat is het drinkwaterbelang niet expliciet onderscheiden en geborgd. Rijkswaterstaat heeft het voornemen om dit in 2011 uit te werken. Bij bodem- of waterverontreinigingen in grondwaterbeschermingsgebieden informeert of alarmeert Rijkswaterstaat het waterleidingbedrijf. Bij verontreiniging

van het oppervlaktewater wordt het waterschap ingeschakeld.

Maatregel en eindresultaat

Bij actualisatie van de calamiteitenplannen door bevoegde en of beherende instanties moet het belang van drinkwaterbescherming en de ligging van de grondwaterbeschermingsgebieden adequaat geborgd worden. Hierbij dient specifiek de voeding van wateraanvoerplannen ten behoeve van de drinkwaterwinningen betrokken te worden.

Eindresultaat: borgen drinkwaterbelang vormt een standaard onderdeel van de calamiteitenplannen van de beherende instanties of bevoegde gezagen. Bij de actualisatie en goedkeuring van de plannen dient gecheckt te worden of het drinkwaterbelang blijvend geborgd is.

Kosten

Geen.

Verantwoordelijke partij

De provincie Overijssel, Rijkswaterstaat, Prorail en de betrokken waterschappen zijn verantwoordelijk voor het uitvoeren van de verschillende maatregelen uit calamiteitenplannen en het opstellen en actualiseren van deze plannen vanuit hun rol als bevoegd gezag of betrokken partij. Vitens kan daar een ondersteunende rol in vervullen door het aanreiken kan kennis over de stoffen en mate waarin die een risico voor de grondwaterkwaliteit vormen.

4.4 Diffuse verontreinigingen

4.4.1 Diffuse belasting in de landbouw

Noodzaak

In het grondwater dat bij de 9 kwetsbare winningen wordt onttrokken, worden landbouwgerelateerde stoffen (zoals bestrijdingsmiddelen, nitraat, sulfaat, arseen en nikkel) aangetroffen boven de drinkwaternorm. Dit betreft een vervuiling uit het verleden en wijst op de kwetsbaarheid van de winning voor bestrijdingsmiddelen en meststoffen. Tevens is in de gebiedsdossiers aangetoond dat een deel van de huidige agrarische activiteiten aan het maaiveld een risico vormen voor de drinkwaterwinningen. Het voorkomen van risicovolle emissie van meststoffen en bestrijdingsmiddelen vanaf het maaiveld is een noodzakelijke maatregel. Dit is met name aan de orde bij de winningen Mander, Archemerberg, Wierden, Espelose Broek, Holten en Herikerberg / Goor.

Maatregelen en eindresultaat: Uitvoeren van een landbouwproject

De afgelopen decennia zijn voor zowel nutriënten als bestrijdingsmiddelen methodes ontwikkeld om de belasting van nitraat en bestrijdingsmiddelen naar het grondwater te beperken. Ook in de provincie Overijssel zijn stimulerings- en studieprojecten uitgevoerd om landbouwkundige belasting van het grondwater te verminderen en was de relatie tussen landbouw en de drinkwaterwinning onderwerp van verschillende gebiedsvisies en onderzoeken die in de provincie zijn uitgevoerd. Dit biedt de mogelijkheid om zogenaamde 'best practices' te implementeren in de huidige agrarische bedrijfsvoering in Overijssel. Vanwege de vele reeds beschikbare 'best practices' en de verwachte bereidheid om deze toe te passen, wordt in 1^e instantie ingezet op het zogenaamde landbouwproject teneinde met betrokken agrariers op vrijwillige basis tot afdoende emissiebeperkend afspraken te komen. Indien dit niet of onvoldoende lukt, volgt een heroverweging ten aanzien van de aanpak op basis van het uit te voeren onderzoek naar andere mogelijkheden om de doelen te realiseren.

Doel

Doel van het landbouwproject is het verbeteren van de bedrijfsvoering binnen milieukundige randvoorwaarden. Echter, effectiever omgaan met nitraat en bestrijdingsmiddelen levert ook winst op voor de agrariërs. Ten aanzien van bestrijdingsmiddelen valt te denken aan effectievere spuitmethoden. Door spuitmethoden te verbeteren kan bespaard worden op aanschaf van kostbare bestrijdingsmiddelen. Vergelijkbare besparingsmechanismen doen zich voor bij beperken van nitraatuitspoeling. Veehouders gebruiken op hun bedrijven veelal grote hoeveelheden stikstof. Veel minder dan de helft daarvan verlaat het bedrijf weer als product (vlees of melk). Een groot deel (het overschot) blijft achter op het bedrijf en kan na omzetting in de vorm van nitraat verloren gaan naar grondwater. Door efficiënter omgaan met stikstof op het bedrijf (bijvoorbeeld door scherper te voeren of preciezer te bemesten), wordt de hoeveelheid stikstof die in de vorm van nitraat verloren gaat, teruggebracht.

De doelstelling die nagestreefd wordt, is dat de belasting van het grondwater door gebruik van nutriënten en bestrijdingsmiddelen in het intrekgebied bij deze 9 kwetsbare drinkwaterwinningen vermindert. Dit wordt als eerste benadering ingevuld door te streven naar een maximale gemiddelde concentratie in het ondiepe grondwater in het intrekgebied van 50 mg/l nitraat. Voor bestrijdingsmiddelen komt dit neer op een gemiddelde in het intrekgebied van

maximaal 0,1 µg/l voor een individuele stof en maximaal 0,5 µg/l voor de som van bestrijdingsmiddelen. De maatregelen zijn toegespitst om te onderzoeken of deze – op vrijwilligheid gebaseerde - aanpak voldoende kosteneffectief is in relatie tot de doelstellingen van de KRW. Deze doelstelling wordt aangepast op basis van de opgedane ervaring.

Kansen voor de boer

Voordeel voor de boer is dat met minder aan te kopen grondstoffen (kunstmest en krachtvoer) eenzelfde productieniveau bereikt kan worden. Er zijn echter veel meer voordelen. De ondernemer krijgt een beter overzicht over het eigen bedrijf en de samenhang tussen de bedrijfsonderdelen en krijgt een betere aansluiting bij andere voorlopers. Hierdoor vergroot hij de strategische positie op de lange termijn (beter kunnen sturen en weten waarom en in welke richting). De milieuwinst bestaat eruit dat de belasting van nitraat en bestrijdingsmiddelen daalt. Op die manier kan milieuwinst samengaan met economische en strategische winst voor de agrariër. De investering die in elke boer wordt gemaakt wordt tijdens het project expliciet gemaakt.

Werkwijze en uit te voeren werkzaamheden

De effectiviteit van de aanpak wordt bepaald door de mate waarin het mogelijk is de belasting in geselecteerde gebieden daadwerkelijk te verminderen i.c. de mate waarin geselecteerde bedrijven bereid zijn mee te doen aan het project. Dit is in de aanpak gemarkeerd door een getrapte werkwijze met twee go / no go momenten.

In de eerste trap wordt op basis van een gebiedsanalyse vastgesteld waar sprake is van een te hoge landbouwkundige belasting. Hiervoor wordt vooral gebruik gemaakt van bestaande informatie. In die gebieden worden huiskamerbijeenkomsten georganiseerd voor agrariërs die vanuit de gebiedsanalyse gevraagd worden deel te nemen aan het project. Tijdens die huiskamerbijeenkomsten zullen vertegenwoordigers van Projecten LTO Noord en bedrijfsadviseurs een toelichting geven op het project en wat dit project voor de individuele agrariërs inhoudt. Doel hiervan is agrariërs te werven om deel te nemen aan een project om de landbouwkundige emissies te verminderen. Uitgangspunt is dat de bedrijven worden geselecteerd op basis van een gebiedsanalyse maar doen mee op basis van vrijwilligheid. Tijdens het eerste go / no go moment wordt beoordeeld of er voldoende agrariërs belangstelling hebben om deel te nemen aan het project en of het zinvol is individuele plannen en afspraken te maken.

In de tweede trap van het project wordt door de bedrijfsadviseur met de agrariërs het huidige functioneren van de bedrijfsvoering vastgesteld (nulsituatie) en wordt samen met de bedrijfsadviseur een taakstelling voor de individuele bedrijven vastgesteld. Hierbij worden samen met de agrariër verbetermogelijkheden ontworpen en wordt een overeenkomst gesloten ten aanzien van de uit te voeren acties en de monitoring hiervan. Hier begint het cyclische proces van systeemontwikkeling dat gedurende de looptijd van het project duurt. Tijdens het tweede go / no go moment wordt beoordeeld of de acties (kosten)effectief zijn en of voldoende agrariërs bereid zijn een overeenkomst aan te gaan ten aanzien van de uit te voeren acties en of het zinvol is daadwerkelijk over te gaan naar de uitvoeringsfase.

De derde trap van het project begint met een kick off met de deelnemende bedrijven. Vervolgens wordt de grondwaterkwaliteit vastgesteld om de milieuprestaties te kunnen bepalen. Ook worden werkbijeenkomsten en evaluaties georganiseerd om te monitoren 'of wij op de goede weg zijn'. Aan het eind van het project wordt de grondwaterkwaliteit opnieuw gemonitord om de bereikte milieuprestaties concreet in beeld te brengen. Tevens wordt expliciet in beeld gebracht wat het project heeft opgeleverd voor de boer.

Daarom wordt de volgende fasering gehanteerd.

1. Gebiedsanalyse en opstellen communicatieplan en risico-analyse.
2. Vaststellen taakstelling voor de landbouw in de gebieden.
3. Selectie van winningen en bedrijven (5 a 20).

Go/ no go 1

4. Bepalen van het huidige functioneren van bedrijven.
5. Planvorming met individuele agrariërs en sluiten overeenkomst over uit te voeren acties.

Go / no go 2

6. Uitvoering.
7. Monitoring.
8. Werkbijeenkomsten en evaluatie.
9. Beoordeling tussenresultaat 2012.

In deze fasering zijn twee go / no go momenten opgenomen. Tijdens go/ no go moment 1 wordt geëvalueerd of er voldoende deelname van geselecteerde bedrijven is en of de beoogde maatregelen, en investering, effectief zijn in relatie tot de te realiseren doelstellingen. De vraag 'is de maatregel effectief' op het schaalniveau van de

drinkwaterwinning vormt daarmee het belangrijkste selectie criterium voor het wel of niet uitvoeren van het landbouwproject in het intrekgebied van een betrokken drinkwaterwinning. De onderbouwing van deze gebieden komt voort uit een nadere analyse van de kwetsbaarheid van de winning voor landbouwkundige activiteiten in het intrekgebied en een nadere analyse van de belasting van het grondwater met nitraat (risico op overschrijden 50 mg NO₃/l) en bestrijdingsmiddelen (risico op overschrijden 0,1 µg/l) door deze activiteiten.

Deze resultaten worden beoordeeld in het licht van de resultaten van het onderzoek naar de mogelijkheden om de doelen te realiseren wanneer de, op vrijwilligheid gebaseerde, aanpak niet effectief dan wel niet kosteneffectief blijkt te zijn.

Tijdens go / no go moment 2 wordt geëvalueerd of de acties (kosten)effectief zijn en er met voldoende individuele agrariërs daadwerkelijk overeenkomsten kunnen worden afgesloten ten aanzien van de uit te voeren acties. De rol die LTO Noord Overijssel vervult voor en na go/no go moment twee is weergegeven onder 'deelnemende partijen' onderstaand.

Een uitgebreide beschrijving van de aanpak is opgenomen in bijlage 3.

Monitoring en evaluatie

Monitoring en evaluatie bestaat uit het monitoren van de kwaliteit van het grondwater, het vaststellen van de milieubelastingspunten en het monitoren van het proces / project als geheel aan de hand van indicatoren. Nadat helderheid is over doelen en aanpak zal dit nader worden ingevuld. De aanpak wordt in 2012 geëvalueerd. Op basis van deze evaluatie worden afspraken gemaakt voor de periode 2012-2015.

Onderzoek

Naast het uitvoeren van het project worden in de periode 2010-2012 aanvullend de onderstaande onderzoeksvragen beantwoord op basis van theoretisch onderzoek en deskstudies.

- Wat is de huidige belasting van nitraat en bestrijdingsmiddelen in de intrekgebieden?
- Waar komen wij uit met het toepassen van generieke beleid voor bestrijdingsmiddelen en nitraat?
- Is deze belasting te hoog en leidt die tot te hoge concentraties nitraat en bestrijdingsmiddelen?
- Wat zijn de ontwikkelingen van de agrarische bedrijfsvoering? Welke innovaties komen eraan waar wij gebruik van kunnen maken?
- Welke mogelijkheden zijn er om de doelen te realiseren wanneer de – op vrijwilligheid gebaseerde – aanpak niet effectief dan wel niet kosteneffectief blijkt te zijn?

Voor de Winning Mander wordt de noodzaak van aanvullende maatregelen, ten opzichte van de huidige maatregelen, nader onderzocht. Dit betreft een studie die uitgevoerd wordt om de ontwikkeling van de huidige trend voor nitraat door te trekken naar een aantal ijkmomenten, namelijk 2017 (bestuurlijke overeenkomst Mander te verlaten) en 2023 (looptijd van de vergunning). Na afronding van dit project is sprake van een go / no go moment met betrekking tot verdere maatregelen.

Kosten

De totale geschatte kosten staan in onderstaande tabel. Omdat de stappen 1 tot en met 3 nog niet zijn doorlopen, zijn de kosten niet gedifferentieerd naar de individuele winningen.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	totaal
Onderzoeken algemeen		50.000	100.000				150.000
Onderzoek Mander		30.000					30.000
Gebiedsanalyse, taakstelling landbouw in gebied, selectie winningen & bedrijven	15.000	15.000					30.000
Opstellen communicatieplan & risico-analyse							
Landbouwproject deel melkveehouderij		50.000	50.000	50.000	50.000	50.000	250.000
Monitoring grondwaterkwaliteit		70.000				70.000	140.000
Landbouwproject deel akkerbouw (incl. monitoring via MPB)		50.000	50.000	50.000	50.000	50.000	250.000
totaal	15.000	265.000	200.000	100.000	100.000	170.000	850.000

Vooralsnog worden de kosten voor 2010, 2011 en 2012 gereserveerd. Op basis van de evaluatie in 2012 worden vervolgfafspraken over financiën gemaakt. Deelnemende agrariërs zullen 5 jaar lang dagelijks bezig zijn om de gewenste bedrijfsvoering te realiseren. Bovendien is het de bedoeling dat deze eenmalige investering leidt tot een permanente verandering in de bedrijfsvoering. Dit wordt geborgd doordat de geïmplementeerde maatregelen niet alleen milieuwinst opleveren maar ook bijdragen aan het bedrijfsresultaat. Daarnaast zullen naar verwachting op termijn de generieke regels aangescherpt worden waardoor het risico op 'terugval' kleiner zal zijn.

Deelnemende partijen

De maatregelen worden uitgevoerd onder regie van de provincie Overijssel samen met Vitens, LTO Noord Overijssel en deelnemende agrariërs. Hierbij informeert LTO Noord Overijssel, als belangenbehartiger, de agrariërs en draagt bij aan een positieve beeldvorming rondom het project. Vitens heeft een informatieverstrekende rol en zal expert-judgement inbrengen. Ook zal LTO Noord Overijssel en Vitens door de provincie geconsulteerd worden bij het opstellen van de offerteaanvraag van het landbouwproject en het beoordelen van de offertes. Een onderdeel van de consultatie betreft het gezamenlijk opstellen van een realistische planning. Projecten LTO Noord speelt een centrale rol in de afstemming en communicatie met de agrariërs en bedrijfsadviseurs en verzorgt de feitelijke werving en organisatie van huiskamerbijeenkomsten. Partijen leveren de benodigde informatie en kennis voor het uitvoeren van dit project. Voor het project wordt gezocht naar deelnemers uit de melkveehouderij en de akkerbouw voor zover nodig.

4.4.2 Bestrijdingsmiddelen in stedelijk gebied

Noodzaak

In het grondwater dat bij de 9 kwetsbare winningen wordt onttrokken worden bestrijdingsmiddelen aangetroffen boven de drinkwaternorm. Dit betreft een vervuiling uit het verleden en wijst op de kwetsbaarheid van de winning voor bestrijdingsmiddelen. Het voorkomen van risicovolle emissie van bestrijdingsmiddelen aan het maaiveld is een noodzakelijke maatregel.

Voor gemeenten is dit relevant wanneer een aanzienlijk deel van het intrekgebied (> 5%) bestaat uit stedelijk of bebouwd gebied. Dit is het geval voor de gemeenten Wierden, Hof van Twente, Zwolle en Rijssen-Holten. De gemeenten Zwolle en Rijssen- Holten gebruiken geen bestrijdingsmiddelen bij hun groenbeheer. De gemeente Hof van Twente gebruikt geen bestrijdingsmiddelen binnen grondwaterbeschermingsgebieden en de gemeente Wierden werkt volgens de DOB-methode (Duurzaam Onkruid Beheer). De DOB-methode is een methode waarin bestrijdingsmiddelen wel worden toegepast, maar de emissie zoveel mogelijk beperkt wordt. Doordat de gemeente Wierden alleen gebruik maakt van glyfosaat, is het risico voor grondwater beperkt⁸.

Maatregel en eindresultaat

De gemeenten Zwolle, Rijssen- Holten, Hof van Twente en Wierden hoeven geen aanvullende maatregelen te nemen om het bestrijdingsmiddelgebruik te verminderen. Het werken volgens de DOB-methode, waarbij zeer beperkt gebruik wordt gemaakt van glyfosaat, wordt als voldoende beschouwd. Ondanks dat bij deze methode chemische middelen gebruikt worden. De bovenstaande wijze van werken van deze gemeenten is geborgd in dit uitvoeringsprogramma met bijbehorende bestuurlijke overeenkomst.

Eindresultaat: het gemeentelijk beleid waarin gemeenten niet of nauwelijks gebruik maken van bestrijdingsmiddelen is geborgd in dit uitvoeringsprogramma met bijbehorende bestuurlijke overeenkomst. Mocht er toch sprake zijn van het gebruik van bestrijdingsmiddelen binnen grondwaterbeschermingsgebieden, dan inventariseren de gemeenten het werkelijke gebruik van bestrijdingsmiddelen en rapporteren dit jaarlijks aan de provincie.

Kosten

Geen.

Verantwoordelijke partij

De gemeenten Wierden, Hof van Twente, Zwolle en Rijssen- Holten hanteren de afgesproken wijze van werken.

4.5 Vergunningverlening & handhaving

Noodzaak

Voor vergunningverlening en handhaving dienen Rijk, gemeenten, provincie en waterschappen alle relevante belangen te betrekken in hun afweging bij de vergunningverlening, het stellen van voorschriften en de uit te voeren handhaving. Daarbij dient de handhaving zich ook uit te strekken over die activiteiten die op grond van wet- en regelgeving vallen onder algemene regels. Het belang van de openbare drinkwatervoorziening dient hierin, gegeven de Drinkwaterwet, een prominente plek te krijgen. Mede richtinggevend zijn daarbij ook de bepalingen zoals die zijn opgenomen in de

⁸ CLM-Alterra-Ecoconsult (2005). Pilot milieukeur groen en verhardingen. Evaluatierapportage.

provinciale verordening op grond van artikel 1.2. van de Wet milieubeheer.

Een adequate en goed afgestemde vergunningverlening en handhaving is noodzakelijk voor het voorkomen van risicovolle emissies naar het grondwater. Dit geldt zowel voor het milieuspoor als het ruimtelijke ordenings-spoor. Op het gebied van handhaving zijn een aantal ontwikkelingen gaande zoals de invoering van de Wabo, inclusief de ontwikkelingen van regionale uitvoeringsdiensten. Dit platform kan dienen als voertuig om mogelijke verbeteringen van vergunningverlening en handhaving van het milieuspoor en RO-spoor te onderzoeken en te implementeren.

Maatregel en eindresultaat

De provincie Overijssel gaat samen met gemeenten en Vitens in het licht van de geschetste ontwikkelingen de mogelijkheden voor verbetering van de vergunningverlening en handhaving onderzoeken. Het onderzoek wordt in 2012 afgerond. Mogelijke verbeteringen kunnen daarna worden geïmplementeerd.

Eindresultaat: Mogelijkheden voor verbetering van de handhaving zijn in beeld. Op basis van de studie kan tijdens het evaluatiemoment in 2012 bepaald worden in hoeverre maatregelen nodig zijn om de handhaving te verbeteren. Voor het uitvoeren van maatregelen moeten nieuwe bestuurlijke afspraken worden gemaakt.

Kosten en verantwoordelijke partij

De extra kosten voor het onderzoek worden geraamd op € 25.000,-. Gemeenten worden geconsulteerd tijdens dit onderzoek. Concreet gaat het om één consultatieronde en het bespreken van het conceptrapport. Voor de gemeenten zijn geen extra kosten verbonden aan de studie, de consultatie past binnen de reguliere werkzaamheden van de gemeenten.

4.6 Planologische bescherming

Noodzaak

Om het grondwater adequaat te beheren, is het noodzakelijk dat het beleid dat daarvoor door de provincie Overijssel is vastgesteld ook in de bestemmingsplannen is opgenomen. Hierbij gaat het er om of de juridische beschermingszones zoals waterwingebieden, grondwaterbeschermingsgebieden en boringsvrije zone correct op de bestemmingsplankaart zijn aangegeven en of in de toelichting op de plankaart de juiste voorwaarden voor deze gebieden zijn opgenomen, passend in de zorgplicht die de Drinkwaterwet oplegt aan bestuursorganen voor de duurzame veiligstelling van de drinkwatervoorziening. De monitoring en handhaving van ruimtelijke ontwikkelingen wordt geagendeerd binnen SEPH.

Maatregel en eindresultaat

De gemeenten actualiseren indien nodig de bestemmingsplannen uiterlijk in 2012 zodat deze voldoen aan wet- en regelgeving (o.a. Omgevingsverordening) rondom drinkwaterbescherming. Op grond van de Wro en de provinciale verordening RO dienen de gemeenten in hun bestemmingsplannen de bestemming intrek- en grondwaterbeschermingsgebied als dubbelbestemming op te nemen. Daarbij dienen zij zodanige voorschriften te stellen dat functies in overeenstemming zijn met deze dubbelbestemming. Hierbij ligt, mede op basis van de Drinkwaterwet en de criteria genoemd in de provinciale verordening, het primaat bij de bescherming van het grondwater tegen risico op verontreiniging.

Eindresultaat: het drinkwaterbelang is in 2012 planologisch beschermd in de bestemmingplannen van de gemeenten door het adequaat overnemen van het provinciaal RO-beschermingsbeleid voor drinkwaterwinningen op de verbeelding (plankaart), bij het toekennen van functies, bij het aangeven van ontwikkelingsruimte en -richting alsmede in de regels (voorschriften) en toelichtingen. Bij ruimtelijke afwegingen binnen intrekgebieden wordt het drinkwaterbelang als 'dwingende reden van groot openbaar belang' meegenomen.

Kosten

Geen.

Verantwoordelijke partij

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het actualiseren van de bestemmingsplannen uiterlijk eind 2012.

4.7 Onderzoek relatie oppervlaktewater- & ruwwaterkwaliteit

Noodzaak

Bij het opstellen van de gebiedsdossiers is een aantal kennisleemtes geconstateerd. Een kennisleemte waarvoor naast bovenstaande maatregelen een afzonderlijk onderzoek wordt uitgevoerd is de relatie tussen de oppervlaktewaterkwaliteit en de ruwwaterkwaliteit. Speciale aandacht hierin krijgt de infiltrerende werking van de bodem bij de oevergrondwaterwinningen Vechterweerd en Engelse Werk. Voor wat betreft 'nieuwe stoffen' (hormoonverstorende stoffen, farmaceutische stoffen, diergeneesmiddelen, röntgencontraststoffen etc.) wordt

aangesloten bij een landelijk onderzoekstraject dat zich richt op het in beeld brengen van de aanwezigheid en risico's van deze nieuwe stoffen in grondwater.

Maatregel en eindresultaat

Concreet betekent dit dat de volgende onderzoeken worden uitgevoerd.

- Onderzoek in 2012 naar de kwaliteit van de Vecht in relatie tot de winning. Dit onderzoek wordt pas in 2012 uitgevoerd omdat voor die tijd de winning nog niet operationeel is. De afspraken over dit onderzoek worden gemaakt in het project 'Intentieverklaring Vechterweerd'.
- Onderzoek in 2011 naar de kwaliteit van de IJssel in relatie tot de winning.

Eindresultaat: inzicht in de filterende werking van de bodem bij de oeverinfiltratiewinningen Engelse Werk en Vechterweerd voor een aantal relevante parameters.

Kosten

- Afspraken over het onderzoek naar de kwaliteit van de Vecht in relatie tot de winning Vechterweerd worden gemaakt in het project 'Intentieverklaring Vechterweerd'.
- Onderzoek naar de kwaliteit van de IJssel in relatie tot de winning; de kosten van dit project worden geraamd op € 50.000,-.

Verantwoordelijke partij

- Oevergrondwaterwinning Vechterweerd: Waterschap Groot Salland, Waterschap Regge en Dinkel, Waterschap Velt en Vecht, Vitens en de provincie Overijssel maken de afspraken binnen het project 'Intentieverklaring Vechterweerd' en voeren de afgesproken maatregelen uit.
- Onderzoek naar de kwaliteit van de IJssel in relatie tot de winning wordt uitgevoerd door de provincie Overijssel en Vitens. Rijkswaterstaat doet actief mee aan het onderzoek maar financiert het onderzoek niet. Op basis van dit onderzoek en de uitkomsten van de andere afspraken in dit uitvoeringsprogramma over de IJssel wordt bepaald of nadere afspraken mbt de IJssel en Engelse Werk nodig zijn.

4.8 Monitoring en evaluatie

Noodzaak

Monitoring en evaluatie zijn standaard onderdelen van de beleidscyclus en zorgen voor een 'zelflerend' proces (plan-do-check-act). In geval van het uitvoeringsprogramma valt de monitoring uiteen in monitoring van parameters die kenmerkend zijn voor de kwaliteit of belasting van het bodem- en grondwatersysteem en monitoring en evaluatie van het proces en het nakomen van afspraken. Dit laatste komt in het volgende hoofdstuk aan bod.

Maatregel en eindresultaat

- Het monitoren van de effecten van maatregelen: de maatregelen en kosten voor het monitoren van de effecten van de aanpak van puntbronnen, het beperken van de landbouwkundige belasting en riolering zijn meegenomen in respectievelijk paragraaf 4.2, 4.4.1, 4.3.2. Bij het onderdeel 'vergunningverlening en handhaving' komt al aan bod of afdoende gemonitord wordt en of beleid wet- en regelgeving wordt nageleefd. Het expliciet monitoren van kosten en effecten draagt bij aan inzicht in de kosten-effectiviteit van maatregelen, hetgeen belangrijke informatie is bij het evalueren van de maatregelen in het licht van de KRW-doelstellingen. De resultaten moeten gerichte maatregelen mogelijk maken voor de periode 2012 – 2015.
- Afspraken over monitoring van de oppervlaktewaterkwaliteit in het stroomgebied van de Vecht worden gemaakt in het project 'intentieverklaring Vechterweerd'. Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor het monitoren van de oppervlaktewaterkwaliteit van de IJssel. Rijkswaterstaat en Vitens treden in 2011 met elkaar in overleg om te bepalen of de huidige meetinspanning in de IJssel voldoende is en maken indien nodig vervolgsafspraken (zie maatregel IJssel paragraaf 4.3.3).
- Onderdeel van de monitoring betreft het in beeld brengen van de grondwaterkwaliteit als functie van het landgebruik. Dit inzicht is tevens relevant voor het beoordelen van de effectiviteit van maatregelen die zich richten op verbetering van de grondwaterkwaliteit. Voor dit onderzoek wordt aangesloten bij een landelijk project dat in 2011 door het RIVM zal worden uitgevoerd. Nadere uitwerking van het begrip 'early warning' vormt een onderdeel van dit project. Na afloop van dit project zal de provincie Overijssel en Vitens beoordelen of een aanvullend onderzoek een meerwaarde heeft. Samen met Vitens wordt bepaald of de huidige meetinspanning van de grondwaterkwaliteit nabij de drinkwaterwinningen voldoende is. Zo nodig worden aanvullende afspraken gemaakt.
- Afspraken over monitoren van de kwaliteit van de individuele winputten: Vitens monitort op dit moment de kwaliteit van het gezamenlijk ruwwater vanuit het Waterleidingbesluit (vanaf 1 januari 2011 de Drinkwaterwet). Dit omvat geen metingen in de individuele pomputten. Voor het monitoren van KRW-

doelstellingen en rapportage van de monitoringresultaten zijn aanvullende afspraken nodig tussen Vitens en provincie. Deze afspraken over individuele pompputten gaat verder dan het landelijk convenant met VROM over het beschikbaar stellen van de zogenaamde REWAB gegevens.

- Provincie Overijssel, Vitens, betrokken gemeenten (Dalfsen, Zwolle, Ommen, Tubbergen, Twenterand, Deventer, Wierden, Rijssen- Holten en Hof van Twente), LTO Noord, Prorail en Rijkswaterstaat leveren gegevens voor het actueel houden van de gebiedsdossiers. Bij het actueel houden van de gebiedsdossiers wordt aangesloten bij de KRW-cyclus. Bij elke actualisatie wordt beoordeeld of de monitoringsinspanning voldoende is. Bij het actualiseren van de gebiedsdossiers wordt ook aandacht besteed aan de ruimtelijke ontwikkelingen en de relevantie daarvan. Conform de landelijke afspraken neemt de provincie het initiatief (minimaal 6-jaarlijks (KRW-cyclus) of zoveel vaker als relevant is) tot actualisatie van de gebiedsdossiers.
- De ontwikkelingen in en actuele RO- en grondgebruikssituatie worden per intrekgebied in beeld gebracht.

Eindresultaat:

- De effecten van maatregelen en het naleven van beleid en wet- en regelgeving zijn voldoende beeld.
- De oppervlaktewaterkwaliteit van de IJssel en de Vecht wordt afdoende gemonitord.
- De grondwaterkwaliteit nabij de drinkwaterwinningen wordt afdoende gemonitord.
- De gebiedsdossiers worden actueel gehouden waarbij o.a. in beeld wordt gebracht wat de ruimtelijke ontwikkelingen in intrekgebieden zijn en de relevantie daarvan voor de grondwaterkwaliteit.
- De ontwikkelingen in en actuele RO- en grondgebruikssituatie binnen intrekgebieden zijn in beeld.

Kosten

De provincie Overijssel en Vitens bepalen of de huidige meetinspanning van de grondwaterkwaliteit nabij de drinkwaterwinningen en ter plaatse van drinkwaterwinningen (winputten) voldoende is. Dit gebeurt na het verschijnen van het rapport van RIVM over monitoring van de grondwaterkwaliteit bij winningen dat in 2011 wordt afgerond. Indien nodig maken de provincie Overijssel en Vitens nadere bestuurlijke afspraken over monitoring. Voor het uitvoeren van deze maatregelen wordt een bedrag van € 50.000,- gereserveerd voor 2012. Voor de monitoring van de oppervlaktewaterkwaliteit van de IJssel maken Vitens en Rijkswaterstaat in 2011 indien nodig extra afspraken.

Verantwoordelijke partij

Alle partijen hebben verantwoordelijkheden bij het uitvoeren van deze maatregel als onderdeel van een duurzame drinkwatervoorziening in Overijssel. De bijdrage van de partijen aan deze maatregel sluiten aan op hun wettelijke verantwoordelijkheden voor de maatregelen die in dit kader zijn afgesproken c.q. de wettelijke verantwoordelijkheden voor de drinkwatervoorziening in het algemeen.

4.9 Bewustwording en voorlichting

Noodzaak

Basis voor grondwaterbeheer is een besef dat dit beheer essentieel is voor de productie van betrouwbaar drinkwater en bijdraagt aan de omgevingskwaliteit. Dit besef is echter niet algemeen en voor een ieder vanzelfsprekend.

Maatregel en eindresultaat

De provincie Overijssel, gemeenten en Vitens gaan deze bewustwording versterken door via voorlichting en communicatie de betekenis van grondwaterbescherming beter uit te dragen. Hiervoor wordt op initiatief van de provincie in 2011 een communicatieplan opgesteld en uitgevoerd.

Eindresultaat: bewoners en gebruikers van drinkwater zijn zich bewust van de aanwezigheid van een drinkwaterwinning in hun omgeving, welke meerwaarde een drinkwaterwinning oplevert voor de omgevingskwaliteit en wat dat vraagt van hen.

Kosten

De kosten worden geschat op € 15.000,-- eenmalig voor het opstellen van het communicatieplan en € 10.000,-- per jaar voor het uitvoeren van het plan.

Verantwoordelijke partij

De provincie Overijssel, gemeenten en Vitens voeren de maatregelen uit. Voor gemeenten zijn geen extra kosten hieraan verbonden.

4.10 Samenvatting van maatregelen per actor

De maatregelen samengevat per instantie, staan in onderstaande tabel. Nadere informatie over rol of details van de

maatregelen staan in de paragrafen waarin de maatregelen zijn toegelicht.

Uitvoerende partij	Maatregelen 2010-2012
Provincie Overijssel (regie) en Vitens	<ol style="list-style-type: none"> 1. Regie voeren op het uitvoeren van alle maatregelen inclusief voortgangsbewaking. 2. Uitvoeren project tbv beperken landbouwkundige belasting nitraat en bestrijdingsmiddelen. 3. Aanpak puntbronnen met 'methode Gelderland'. 4. Onderzoek risico's rioolstelsels. 5. Bij actualisatie calamiteitenplan het belang van drinkwaterbescherming borgen. 6. Onderzoek verbetering vergunningverlening&handhaving grondwaterbeschermingsgebieden . 7. Deelname borgen drinkwaterbelang bij vergunningverlening&handhaving oppervlaktewater IJssel. 8. Onderzoek relatie kwaliteit IJssel – winning Engelse werk. 9. Zorgdragen van voldoende monitoring van oppervlaktewaterkwaliteit en grondwaterkwaliteit en zorgdragen voor monitoring en evaluatie uitvoeren maatregelen. 10. Versterken bewustwording noodzaak grondwaterbescherming.
LTO Noord Overijssel	<ol style="list-style-type: none"> 1. Actieve deelname uitvoeren maatregelen landbouw zoals beschreven in bijlage 3.
Gemeente Dalfsen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Actualiseren bestemmingsplannen uiterlijk in 2012. 2. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek verbetering vergunningverlening&handhaving grondwaterbeschermingsgebieden. 3. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek risico's rioleringsstelsel voor drinkwaterwinning.
Gemeente Zwolle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uitvoeren vigerend gemeentelijk bestrijdingsmiddelenbeleid. 2. In 2011 nulsituatie rioleringsstelsel in beeld hebben in het grondwaterbeschermingsgebied dat overlapt met het stedelijk gebied. 3. Actualiseren bestemmingsplannen uiterlijk in 2012. 4. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek verbetering vergunningverlening&handhaving grondwaterbeschermingsgebieden. 5. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek risico's rioleringsstelsel voor drinkwaterwinning.
Gemeente Ommen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Het bestemmingsplan buitengebied is actueel en hoeft niet te worden aangepast. Het bestemmingsplan Lemele wordt aangepast indien de Omgevingsverordening daar aanleiding toe geeft. De gemeente Ommen en de provincie Overijssel maken hierover begin 2011 nadere afspraken. 2. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek verbetering vergunningverlening&handhaving grondwaterbeschermingsgebieden. 3. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek risico's rioleringsstelsel voor drinkwaterwinning.
Gemeente Tubbergen	<ol style="list-style-type: none"> 1. De gemeente Tubbergen streeft ernaar de bestemmingsplannen eind 2012 geactualiseerd te hebben. Eventuele juridische procedures kunnen echter leiden tot vertraging. 2. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek verbetering vergunningverlening&handhaving grondwaterbeschermingsgebieden. 3. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek risico's rioleringsstelsel voor drinkwaterwinning.
Gemeente Twenterand*	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek verbetering vergunningverlening&handhaving grondwaterbeschermingsgebieden. 2. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek risico's rioleringsstelsel voor drinkwaterwinning. 3. De gemeente Twenterand hoeft vooralsnog het bestemmingsplan niet te actualiseren.
Gemeente Wierden	<ol style="list-style-type: none"> 1. Actualiseren bestemmingsplannen uiterlijk in 2012. 2. Uitvoeren vigerend gemeentelijk bestrijdingsmiddelenbeleid. 3. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek verbetering vergunningverlening&handhaving grondwaterbeschermingsgebieden. 4. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek risico's rioleringsstelsel voor drinkwaterwinning.
Gemeente Rijssen-Holten	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uitvoeren vigerend gemeentelijk bestrijdingsmiddelenbeleid. 2. Actualiseren bestemmingsplannen uiterlijk in 2012. 3. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek verbetering vergunningverlening&handhaving grondwaterbeschermingsgebieden. 4. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek risico's rioleringsstelsel voor drinkwaterwinning.
Gemeente Deventer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Actualiseren bestemmingsplannen uiterlijk in 2012. 2. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek verbetering vergunningverlening&handhaving grondwaterbeschermingsgebieden. 3. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek risico's rioleringsstelsel voor drinkwaterwinning.
Gemeente Hof van Twente	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uitvoeren vigerend gemeentelijk bestrijdingsmiddelenbeleid. 2. In 2011 nulsituatie rioleringsstelsel in beeld hebben in het grondwaterbeschermingsgebied dat overlapt met het stedelijk gebied. 3. Actualiseren bestemmingsplannen uiterlijk in 2012.

Uitvoerende partij	Maatregelen 2010-2012
	<ol style="list-style-type: none"> 4. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek verbetering vergunningverlening&handhaving grondwaterbeschermingsgebieden. 5. Gemeente wordt geconsulteerd bij onderzoek risico's rioleringsstelsel voor drinkwaterwinning.
Rijkswaterstaat	<ol style="list-style-type: none"> 1. Deelname onderzoek naar relatie kwaliteit IJssel – winning. 2. Rijkswaterstaat initieert uiterlijk in 2011 een overleg met betrokken partijen om het drinkwaterbelang m.b.t. de IJssel te borgen in vergunningverlening en handhaving. 3. Rijkswaterstaat en Vitens treden in 2011 met elkaar in overleg om te bepalen of de huidige meetinspanning in de IJssel voldoende is en maken indien nodig vervolgspraken 4. Bij actualisatie calamiteitenplan het belang van drinkwaterbescherming borgen.
Prorail	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uitvoeren vigerend bestrijdingsmiddelenbeleid van Prorail bij spoorwegbeheer. 2. Opstellen calamiteitenplan spoor. 3. Bij actualisatie calamiteitenplan het belang van drinkwaterbescherming borgen.

* In de gemeente Twenterand ligt het intrekgebied van de drinkwaterwinning Hoge Hexel. Het grondwaterbeschermingsgebied en het waterwingebied liggen buiten de gemeente. De gemeente hoeft vooralsnog het bestemmingsplan niet te actualiseren. Specifieke afspraken over actualisatie bestemmingsplan worden gemaakt na herbeoordeling intrekgebied.

5 Projectmanagement

5.1 Geld

De maatregelen uit hoofdstuk 4 kunnen worden onderscheiden in maatregelen die vallen onder reguliere werkzaamheden die aansluiten bij bestaande verantwoordelijkheden van partijen. Extra werkzaamheden die extra geld kosten zijn voorzien voor de provincie Overijssel en Vitens. De afspraken hierover zijn onderstaand weergegeven.

De kosten gelden tot en met 2012. Afspraken over financiering van maatregelen voor de periode 2013-2015 worden in 2012 gemaakt aan de hand van een tussentijdse evaluatie. Hiervoor zijn nieuwe bestuurlijke afspraken nodig. Indien blijkt dat de werkelijke kosten hoger of lager uitvallen, treden partijen hierover in overleg, waarbij tevens de scope van projecten kan worden heroverwogen.

maatregel	Kosten 2010-2012 (€)
Uitvoeren project t.b.v. beperken landbouwkundige belasting nitraat en bestrijdingsmiddelen.	480.000
Aanpak puntbronnen via 'methode Gelderland'.	250.000
Onderzoek risico's rioolstelsels.	25.000
Onderzoek mogelijke verbetering vergunningverlening&handhaving grondwaterbeschermingsgebieden (SEPH).	25.000
Onderzoek relatie kwaliteit IJssel – winning Engelse werk.	50.000
Zorgdragen van voldoende monitoring van oppervlaktewaterkwaliteit en grondwaterkwaliteit en zorgdragen voor monitoring en evaluatie uitvoeren maatregelen.	50.000
Versterken bewustwording noodzaak grondwaterbescherming.	25.000
Oppervlaktewaterkwaliteit Vecht.	Afspraken over maatregelen en kosten worden naar verwachting in 2011 gemaakt in het project 'intentieverklaring Vechterwaard'.

De provincie Overijssel en Vitens streven naar een onderlinge integrale overeenkomst in 2012 met zowel de kwalitatieve als de kwantitatieve opgave voor alle winningen. Dit uitvoeringsprogramma vormt daar onderdeel van. De provincie Overijssel en Vitens hebben aparte afspraken gemaakt over de financiering van bovenstaande kosten vooruitlopend op de integrale overeenkomst. De afspraken in dit uitvoeringsprogramma over kosten worden gemaakt tot en met 2012.

5.2 Organisatie

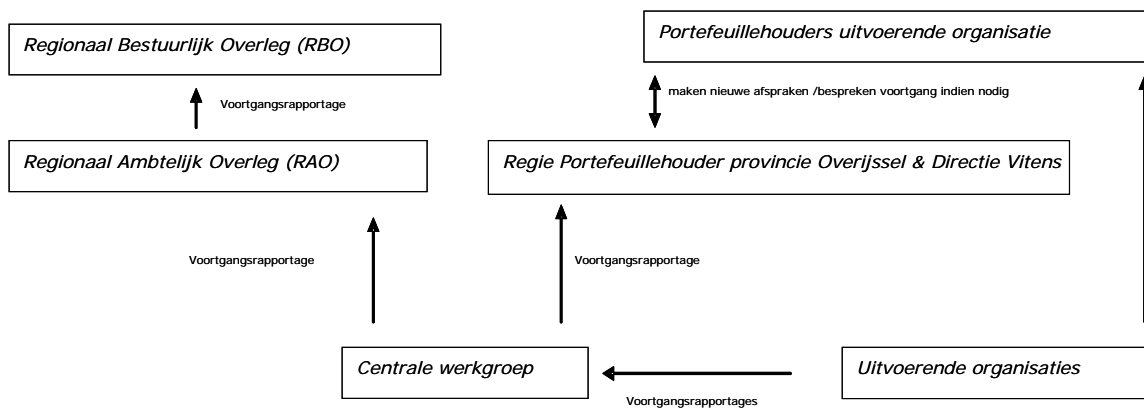
Diverse organisaties zijn verantwoordelijk voor het uitvoeren van maatregelen. De organisatiestructuur die hierbij past is een structuur die zoveel mogelijk aansluit bij bestaande structuren en verantwoordelijkheden. De structuur sluit aan bij het regionaal bestuurlijke (RBO) en ambtelijk overleg (RAO) Rijn Oost. De Centrale werkgroep verzorgt de coördinatie en voortgangsbewaking.

De onderstaande partijen zijn betrokken.

- Provincie Overijssel

- Vitens
- Betrokken gemeenten (Dalfsen, Zwolle, Ommen, Tubbergen, Twenterand, Wierden, Rijssen-Holtten, Deventer, en Hof van Twente)
- LTO Noord Overijssel
- Prorail
- Rijkswaterstaat

De onderstaande organisatiestructuur wordt gehanteerd in dit programma.



De ambtelijke vertegenwoordigers van de betrokken partijen zijn vertegenwoordigd in de uitvoerende organisaties. De uitvoerende organisaties rapporteren 1 keer per jaar over de voortgang van de uitvoering van maatregelen aan de centrale werkgroep middels voortgangsrapportage. De rapportage zal doelmatig worden ingevuld waarbij de minimaal nodige informatie wordt gevraagd om de voortgang goed te kunnen bewaken. De centrale werkgroep bestaat uit vertegenwoordigers van.

- provincie Overijssel (regie)
- Vitens
- LTO Noord Overijssel
- Gemeente Zwolle
- gemeente Twenterand
- gemeente Dalfsen

De werkgroep rapporteert jaarlijks de voortgang van het uitvoeren van de maatregelen aan het RAO en het RBO, aangezien het gaat om het uitvoeren van KRW-maatregelen. Daarnaast informeert de centrale werkgroep de Gedeputeerde van de provincie Overijssel met de portefeuille water en de directie van Vitens over de voortgang. De voortgangsrapportage wordt jaarlijks ter informatie rondgestuurd aan de portefeuillehouders van de uitvoerende partijen.

Maken van nieuwe afspraken

Indien het nodig is om bijvoorbeeld na monitoring en evaluatie nieuwe afspraken te maken worden de afspraken voorbereid op initiatief van de centrale werkgroep met de uitvoerende organisaties. Deze afspraken worden uiteindelijk bestuurlijk vastgelegd door de bestuurlijke vertegenwoordigers van de betrokken organisaties.

Achterblijven van de uitvoering van maatregelen

Wanneer er afwijkingen worden geconstateerd in de uitvoering van maatregelen wordt allereerst geprobeerd dit ambtelijk op te lossen. Als dat niet lukt, zal de centrale werkgroep in overleg treden met de Gedeputeerde van de provincie Overijssel met de portefeuille water. Indien nodig wordt de achterstand in uitvoering besproken tussen de betrokken portefeuillehouders van uitvoerende organisaties.

5.3 Kwaliteit

De kwaliteitscontrole voor het uitvoeren van maatregelen vindt plaats door de centrale werkgroep op basis van informatie van de uitvoerende organisaties. De gewenste kwaliteit is opgenomen in hoofdstuk 4 bij de beschrijving van de maatregelen.

5.4 Informatie

Voortgangsrapportages over het project worden jaarlijks ingeleverd bij de centrale werkgroep. De centrale werkgroep zorgt voor verwerking van de voortgangsrapportages. Informatie over het project is op te vragen bij de centrale

werkgroep (regie, provincie Overijssel).

5.5 Tijd

In 2010/2011 neemt de provincie Overijssel het initiatief om gebiedsdossiers op te gaan stellen voor alle overige drinkwaterwinnings in Overijssel. Voor de overige winningen wordt naar verwachting in 2012 een uitvoeringsprogramma opgesteld. Tevens vindt er een evaluatie plaats van de uitvoering van maatregelen uit dit uitvoeringsprogramma in 2012. Op basis van deze evaluatie en bovengenoemde projecten wordt gestreefd naar een nieuwe integrale overeenkomst in 2012 waarin afspraken worden gemaakt door partijen over de realisatie van een duurzame wininfrastructuur voor de drinkwatervoorziening en een totaalopgave per winning op het gebied van waterkwaliteit en waterkwantiteit.

Bijlagen

Bijlage 1 Samenvatting gebiedsdossiers voor drinkwaterwinning

Tabel samenvatting gebiedsdossiers

Winning	Kwetsbaarheid winning	Antropogene beïnvloeding ruwwater	Belasting			Planologische bescherming	Intrekgebied vanaf maaiveld en zonering gwbq
			Diffuse bronnen	Punt bronnen	Lijn bronnen		
Vechterweerd	3	2	3	1	2	3	2
Engelse Werk	3	3	2	3	3	3	1
Archemerberg	3	3	2	2	2	3	1
Mander	3	3	3	2	2	3	1
Hoge Hexel	3	3	3	2	2	1	2
Wierden	3	3	3	3	3	1	2
Espelose Broek	3	3	2	3	2	3	3
Holten	3	3	3	2	2	3	1
Herikerberg-Goor	3	3	2	2	3	3	2

Toelichting tabel

	Geen probleem (1)	Aandachtspunt (2)	Actueel risico (3)
Kwetsbaarheid winning	Weinig kwetsbaar.	Matig kwetsbaar.	Kwetsbaar.
Antropogene beïnvloeding ruwwater	Geen verontreinigingen in het ruwwater aangetroffen.	Wel verontreinigingen in ruwwater, maar geen overschrijding van de norm.	Wel verontreinigingen in ruwwater, overschrijding van de norm.
Belasting diffuse bronnen, puntbronnen en lijnbronnen	Combinatie van kwetsbaarheid en belasting leidt niet tot een knelpunt.	Combinatie van kwetsbaarheid en belasting is een aandachtspunt.	Combinatie van kwetsbaarheid en belasting is een knelpunt.
Planologische bescherming	Bescherming via het bestemmingsplan voldoende gewaarborgd.	-	Bescherming via het bestemmingsplan onvoldoende gewaarborgd.
Intrekgebied vanaf maaiveld en zonering grondwaterbeschermingsgebied	Consensus over ligging intrekgebied vanaf maaiveld. Berekend intrekgebied komt overeen met provinciale zonering grondwaterbeschermingsgebied waardoor voorkantsturing voldoende geborgd is.	Consensus over berekening intrekgebied vanaf maaiveld. Berekend intrekgebied is groter dan provinciale zonering grondwaterbeschermingsgebied. Noodzaak van aanvullend beleid in de vorm van voorkantsturing wordt nader onderzocht.	De berekening van het intrekgebied vanaf maaiveld dient nader gecontroleerd te worden. In dat geval wordt het berekende intrekgebied in de tekst aangeduid als een 'zoekgebied voor maatregelen'.

Samenvatting gebiedsdossier drinkwaterwinning Vechterweerd

Kwetsbaarheid en ruwwaterkwaliteit

De winning Vechterweerd is matig kwetsbaar tot kwetsbaar. Uit de beoordeling van de ruwwaterkwaliteit van Vitens, blijkt dat nog onbekend is in hoeverre belasting vanuit het grondwater de ruwwaterkwaliteit zal beïnvloeden. Voor het water vanuit de Vecht geldt dat het nutriëntengehalte en de gehalten zware metalen over het algemeen geen probleem vormen. Organische microverontreinigingen in de Vecht zullen mogelijk teruggevonden worden in het toekomstige ruwwater. Hoewel het ruwwater naar verwachting beïnvloed zal worden door menselijke activiteiten, lijkt dit in beginsel niet tot problemen te leiden.

Diffuse bronnen

Rondom het waterwingebied, ten zuidoosten en ten oosten van het grondwaterbeschermingsgebied en ten oosten van Dalfsen leidt de huidige diffuse belasting tot knelpunten. De knelpunten in het vigerend intrekgebied zijn het gevolg van landbouwkundige functies, in combinatie een hoge kwetsbaarheid. De knelpunten aan de oostkant van Dalfsen worden bepaald door enerzijds een (zeer) hoge kwetsbaarheid in combinatie met de functies landbouw en sportterrein, en anderzijds door een matige kwetsbaarheid in combinatie met de functie bedrijfsterrein. Een aanbeveling is hier om de belasting ten gevolge van het landbouwkundig gebruik nader te onderzoeken en dit gebruik eventueel te extensiveren (voorkantsturing). Voor het stedelijk gebruik is extensivering lastig, omdat stedelijke functies zich moeilijk laten verplaatsen. Voor stedelijke functies, is de aanbeveling om afspraken te maken met terreinbeheerders over een duurzame inrichting en duurzaam beheer.

Puntbronnen

In het gebied komen vier puntbronnen voor die mogelijk moeten worden aangepakt. Dit betreft twee benzine servicestations, een lichtpetroleumpompinstallatie en een brandstoffendetailhandel (vaste en vloeibare). Deze puntbronnen liggen in Dalfsen en vallen buiten het vigerend intrekgebied, maar binnen de ruime contour rondom het intrekgebied vanaf het maaiveld die samen met het vigerend intrekgebied de grens van het gebiedsdossier vormen. De puntbronnen vallen hierdoor binnen de grens van het gebiedsdossier.

Lijnbronnen

Binnen het deel van de winning Vechterweerd dat als kwetsbaar is geclassificeerd liggen de spoorlijn Zwolle – Ommen, de hoofdweg N757, een deel van de riolering van Dalfsen, enkele lokale wegen, de Vecht en enkele sloten en watergangen. Binnen het matig kwetsbare deel van de winning liggen voorts de hoofdweg N340 en een persleiding. De aanwezige lijnbronnen kunnen niet eenvoudig verwijderd worden. Wel kan in overleg met de eigenaren gekeken worden naar maatregelen om het risico op belasting te verkleinen.

Vecht

Naast de 'reguliere' lijnbronnen zoals wegen en rioleringen, is de Vecht een belangrijke lijnbron. Het ruwwater van de winning Vechterweerd is voor 60% afkomstig van de Vecht.

Volgens meetgegevens van Vitens zijn er in de Vecht enkele overschrijdingen aangetroffen van de normen van de AMvB drinkwater (BKMO). Omdat het hier om enkele incidentele overschrijdingen gaat, is voor een oeverinfiltratiewinning (waar pieken uitvallen in het grondwater) geen probleem met normoverschrijding te verwachten. Voorts heeft Vitens een aantal aandachtstoffen in beeld. De belangrijkste aandachtstoffen zijn.

- Bestrijdingsmiddelen, met name diuron, glyfosaat, AMPA, MCPA, MCPP en bentazon.
- Geneesmiddelen: propiconazool, terbuconazool, carbamazepine.
- Overige OMIVE, met name MTBE, ETBE, brandvertragers, monobutyltin.

De landbouw is de grootste gebruiker van bestrijdingsmiddelen. Voor het overige gebruik van bestrijdingsmiddelen zijn vooral gemeenten (79%) en de Nederlandse Spoorwegen (14%) verantwoordelijk.

Met name rioolwaterzuiveringsinstallaties blijken op basis van de normoverschrijdende stoffen een belangrijke puntbron voor de oppervlaktewateren. Geneesmiddelen en overige verontreinigingen worden voornamelijk via RWZI's op het oppervlaktewater geloosd.

Over het algemeen zijn te treffen maatregelen te vinden in generieke maatregelen per sector, aangevuld met gebiedsgerichte maatregelen. Met deze maatregelen kan het gebruik van bepaalde stofgroepen worden teruggedrongen. Per stofgroep zijn specifieke maatregelen mogelijk. Deze maatregelen of set van maatregelen dienen te worden afgestemd op het specifieke gebruik van de stoffen.

Voor geneesmiddelen kan bij zorginstellingen gebruik worden gemaakt van een pharmafilter. Geneesmiddelen die via particulier gebruik in het riool worden geloosd, worden hiermee echter niet gevangen. Voor overige stoffen zijn specifieke afspraken met de industrie mogelijk en bestaan mogelijkheden via de vergunningverlening.

Het beeld van de potentiële dreiging van de Vecht is echter niet compleet. Dit heeft enerzijds te maken met de complexiteit omtrent de herkomst van de stoffen in de Vecht. Daarnaast is niet bekend in hoeverre de ondergrond van de winning Vechterweerd een filterende werking heeft. Een aanbeveling is om deze filterende werking nader te onderzoeken.

Planologische bescherming

De planologische bescherming van het grondwaterbeschermingsgebied en het waterwingebied is vrij goed geregeld in bestemmingsplannen. Alleen de zonering van het waterwingebied is niet goed in het bestemmingsplan Buitengebied van de gemeente Dalfsen opgenomen. De aanbeveling is om het bestemmingsplan op dit punt aan te passen. Dit kan eventueel door het gebied dat bestemd is als nutsdoeleinden voor (drink-)waterwinning te vergroten.

Intrekgebied vanaf het maaiveld en zonering grondwaterbeschermingsgebied

Het intrekgebied vanaf het maaiveld van de winning Vechterweerd valt voor een groot deel buiten het grondwaterbeschermingsgebied. Een aanbeveling is om de noodzaak van aanvullend beleid in de vorm van voorkantsturing in het intrekgebied vanaf het maaiveld te onderzoeken.

Fact sheet Vechterweerd

Ca. 60% van het ruwwater is afkomstig van de Vecht; 40% is afkomstig van regionaal grondwater.

Verontreinigings-bron	Ruwwater overschrijding 75% Wlb-norm	Norm	PP ¹	WP ¹	Risico kwetsbaar ha (%)	Risico overig ha (%)	Type maatregel	Prioriteit
landbouw	MCCP bentazon	0,1 µg/l 0,1 µg/l			232 (25)	492 (52)	Onderzoek noodzaak verminderen landbouwkundige belasting	- ⁴
Vecht	diverse geneesmiddelen						Onderzoek relatie kwaliteit Vecht - kwaliteit winning Borgen drinkwaterbelang bij vergunningverlening & handhaving	+
stedelijk gebied /					11 (1)	6 (0,7)	Certificering groenonderhoud / duurzaam terreinbeheer - stedelijk gebied / groenonderhoud intrekgebied - bouw- en bedrijventerrein	-
lijnbronnen					+		Opstellen calamiteitenplan - spoorlijn Zwolle – Ommen	+
lijnbronnen							Certificering groenonderhoud / duurzaam terreinbeheer - spoorweg en -bermbeheer	- ³
lijnbronnen						+	Opstellen calamiteitenplan - hoofdweg N757 + N340	+
lijnbronnen							Nader onderzoek algemene staat rioleringsstelsel Dalfsen in kwetsbaar deel intrekgebied vanuit rioleringsplan	-
lijnbronnen							Nader onderzoek algemene staat persleiding in kwetsbaar deel intrekgebied vanuit rioleringsplan	-
lijnbronnen							Toepassen van maatregelen ter bescherming van het grondwater in kwetsbare gebieden bij aanleg wegen	continue
puntbronnen							Aanpakken puntbronnen	-

planologische bescherming							Actualiseren bestemmingsplannen	+
------------------------------	--	--	--	--	--	--	---------------------------------	---

¹ PP staat voor pompput, WP voor waarnemingsput. Concentraties in deze kolom betreffen maximale concentraties gemeten in individuele pomp- en waarnemingsputten in de periode 2000 – 2008.

² De keuze van het in te zetten instrument hangt niet alleen af van de prioriteit om het risico voor de grondwaterkwaliteit te beperken, maar ook van de mogelijkheid mee te liften met (lopende) ontwikkelingen als maatregelenprogramma's KRW voor oppervlaktewaterlichamen, EHS, N2000 beheerplannen, TOP-gebieden en stedelijke ontwikkelingen.

³ Prorail gebruik geen bestrijdingsmiddelen bij het spoorwegbeheer.

⁴ Gegeven huidige situatie landbouwkundige belasting in mn. waarnemingsfilters heeft aanpak landbouwkundige belasting ondanks relatief grote oppervlak geen prioriteit

Scores:

+: van belang voor de ruwwaterkwaliteit o.b.v. kwaliteit grondwater en / of ruwwater en risico's verontreinigingsbronnen.

-: niet of van minder belang voor de ruwwaterkwaliteit.

Calamiteitenplannen moeten op provinciaal niveau worden opgesteld door betrokken beheerders van spoor- en hoofdwegen.

Samenvatting gebiedsdossier drinkwaterwinning Engelse werk

Kwetsbaarheid en ruwwaterkwaliteit

De winning Engelse Werk is overwegend kwetsbaar. Slechts in beperkte gedeelten binnen het vigerend intrekgebied, intrekgebied vanaf het maaiveld, grondwaterbeschermingsgebied en de boringsvrije zone is sprake van een matige kwetsbaarheid. Uit de inventarisatie van de huidige kwaliteit van het ruwwater, waarin voor 18 stoffen de wettelijke norm wordt overschreden, blijkt dat de winning kwetsbaar is. Het gaat hier om stoffen die afkomstig zijn van menselijke activiteiten die met name aan puntbronnen gerelateerd zijn. Dit betekent dat de kwaliteit van het ruwwater wordt beïnvloed door activiteiten aan het maaiveld.

Diffuse bronnen

In een groot deel van de winning Engelse Werk leidt de huidige diffuse belasting niet tot problemen. Het gaat hier om het deel van het gebied dat behoort tot het Natura 2000-gebied 'Uiterwaarden IJssel', en om (een deel van) het park Engelse Werk. In een deel van het gebied is daarnaast nog echter sprake van een knelpunt ten aanzien van diffuse bronnen. Dit komt door de zeer hoge mate van kwetsbaarheid in combinatie met functies die mogelijk risicovol zijn voor het grondwater, te weten stedelijk en landbouwkundig gebruik. Een aanbeveling is hier om de belasting ten gevolge van het landbouwkundig gebruik nader te onderzoeken en dit gebruik eventueel te extensiveren (vergelijkbaar met de extensivering in de uiterwaarden van de IJssel). Voor het stedelijk gebruik is extensivering lastig, omdat stedelijke functies zich moeilijk laten verplaatsen. Voor stedelijke functies zoals bedrijfsterreinen is de aanbeveling om afspraken te maken met terreinbeheerders over een duurzame inrichting en duurzaam beheer. De gemeente gebruikt geen bestrijdingsmiddelen bij het onkruidbeheer. Daarnaast kunnen aanvullende maatregelen worden genomen om grondwatervriendelijk te bouwen.

Puntbronnen

In het gebied komen vijf puntbronnen voor die mogelijk een risico vormen voor de winning. Dit betreft een benzinepompijninstallatie, benzinestation, een poetsdoekenfabriek en twee dieselpompijninstallaties. De dieselpompijninstallaties bevinden zich buiten het vigerend intrekgebied en het intrekgebied vanaf het maaiveld, maar binnen de boringsvrije zone. De overige puntbronnen liggen in het vigerend intrekgebied en het intrekgebied vanaf het maaiveld.

Lijnbronnen

De belangrijkste lijnbronnen nabij de winning Engelse Werk zijn de spoorlijn Zwolle – Amersfoort, de snelweg A28, de hoofdwegen N337 (IJsselallee) en Spoolderbergweg, enkele regionale en lokale wegen, rioleringen en persleidingen en sloten en watergangen.

Aan de hand van markerstoffen kan worden bepaald of sprake is van een typische stedelijke belasting. De aanwezigheid van veel lijnbronnen in een gebied kan hiervan de oorzaak zijn. Voor het ruwwater van Engelse Werk kan worden bepaald of sprake is van een toename van het aantal markerstoffen. Zo ja, dan is de winning Engelse Werk kwetsbaar voor een typische stedelijke belasting van lijnbronnen.

IJssel

Naast de 'reguliere' lijnbronnen zoals wegen en rioleringen, is de IJssel een belangrijke lijnbron. Het ruwwater van de winning Engelse Werk is voor 70% afkomstig van de IJssel.

Volgens de Waterkwaliteitsrapportage 2006 (rapportagejaar 2008) worden de normen van de AMvB drinkwater (BKMO) in de IJssel niet overschreden en zijn er voor drinkwater geen probleemstoffen. Een nieuwe AMvB met normen voor drinkwater is in voorbereiding (het Ontwerp BKMW), maar de parameters uit het Ontwerp BKMW zijn niet goed vergelijkbaar met de parameters uit de AMvB drinkwater. De toetsing van de AMvB drinkwater en het Ontwerp BKMW is gedaan door Rijkswaterstaat. In de Waterkwaliteitsrapportage 2008 is niet getoetst aan de AMvB Drinkwater, omdat sinds 2007 niet langer drinkwaterwinning zou plaatsvinden in de nabijheid van de betrokken meetlocaties. Voor de IJssel zijn dit de meetlocaties Deventer en Kampen.

In de toetsing volgens BKMW/BKMO ontbreekt een aantal 'nieuwe' stoffen, die door RIWA als bedreigend voor drinkwater worden genoemd. Deze stoffen komen wel voor in de IJssel.

De stoffen in de IJssel zijn voor een groot deel afkomstig van diffuse bronnen en puntbronnen vanuit het stroomgebied van de Rijn en vanuit andere stroomgebieden (doorbelasting en voorbelasting). Binnen het stroomgebied van de IJssel en de Rijn is de Nederlandse bijdrage van de belasting in verhouding vergelijkbaar met de belasting vanuit het buitenland.

Over het algemeen zijn de te treffen maatregelen te vinden in generieke maatregelen per sector, meer dan gebiedsgerichte maatregelen. Met deze maatregelen kan het gebruik van bepaalde stofgroepen worden teruggedrongen. Per stofgroep zijn specifieke maatregelen mogelijk. Deze maatregelen of set van maatregelen

dienen te worden afgestemd op het specifieke gebruik van de stoffen.

Ten aanzien van de 'bedreigende stoffen' volgens RIWA, kan bij het terugdringen van bestrijdingsmiddelengebruik bijvoorbeeld gedacht worden aan het terugdringen van het gebruik van isoproturon op hellingen voor wijnbouw. Dit middel spoelt dan na een regenbui niet in de richting van de Rijn. Voor geneesmiddelen en röntgencontrastmiddelen kan bij zorginstellingen gebruik worden gemaakt van een pharmafilter. Geneesmiddelen die via particulier gebruik in het riool worden geloosd, worden hiermee echter niet gevangen. Voor overige stoffen en complexvormers zijn specifieke afspraken met de industrie mogelijk en bestaan mogelijkheden via de vergunningverlening.

Het beeld van de potentiële dreiging van de IJssel is echter niet compleet. Dit heeft enerzijds te maken met de complexiteit omtrent de herkomst van de stoffen in de IJssel. Daarnaast is niet bekend in hoeverre de ondergrond van de winning Engelse Werk een filterende werking heeft. Een aanbeveling is om deze filterende werking nader te onderzoeken.

Planologische bescherming

De planologische bescherming van het grondwaterbeschermingsgebied, waterwingebied en boringsvrije zone is niet goed geregeld in bestemmingsplannen. Dit heeft veelal te maken met het niet actueel zijn van bestemmingsplannen, waardoor zonering en voorschriften niet of niet correct in het bestemmingsplannen zijn opgenomen. Daarnaast heeft de recente wijziging van de zonering ertoe geleid dat een aantal bestemmingsplannen op dit punt niet meer actueel is. Het vigerend intrekgebied is een zonering dat in geen van de bestemmingsplannen voorkomt.

De matige actualiteit van de bestemmingsplannen leidt tot een risico met betrekking tot de planologische bescherming. De aanbeveling is om de bestemmingsplannen te actualiseren.

Intrekgebied vanaf het maaiveld en zonering grondwaterbeschermingsgebied

Het intrekgebied vanaf het maaiveld van de winning Engelse Werk vormt de beleidsmatige basis voor de bescherming. Op basis van het intrekgebied vanaf het maaiveld heeft de provincie de zonering van het grondwaterbeschermingsgebied vastgesteld.

Fact sheet Engelse Werk

Ca. 70% van het ruwwater is afkomstig uit IJssel; 30% is afkomstig van regionaal grondwater

Verontreinigings-bron	Ruwwater overschrijding 75% Wlb-norm	Norm	PP ¹	WP ¹	Risico kwetsbaarheid (%)	Risico overig (%)	Type maatregel	Prioriteit
landbouw	MCCP arseen	0,1 µg/l 10 µg/l	0,2 µg/l 15 µg/l	ca. 0,2 µg/l ca. 17 µg/l	56 (10)	84 (15)	Onderzoek noodzaak verminderen landbouwkundige belasting	-
IJssel	2,4-D bentazon chloride	0,1 µg/l 0,1 µg/l 150 mg/l	0,1 µg/l 1,5 µg/l 130 mg/l	0,08 µg/l 0,8 µg/l 1500 mg/l			Onderzoek relatie kwaliteit IJssel - kwaliteit winning Borgen drinkwaterbelang bij vergunningverlening & handhaving	+
puntbronnen	benzeen vinylchloride 1,2-cis broomdichloormethaan chloorethaan tolueen trichloormethaan	1 µg/l 0,5 µg/l 1 µg/l 1 µg/l 1 µg/l 1 µg/l 1 µg/l	0,8 µg/l 35 µg/l 0,8 µg/l 1,5 µg/l 46 µg/l 1 µg/l 150 µg/l	0,1 µg/l - 0,6 µg/l 0,1 µg/l 1 µg/l 7 µg/l 0,1 µg/l			aanpakken puntbronnen	+
onbekende bron	acenafteen 1,2,4- trimethylbenzeen hydroxy- methylbenzeen chloorbenzeen	0,01 µg/l 1 µg/l 1 µg/l 1 µg/l	0,14 µg/l 2 µg/l 10 µg/l 2,5 µg/l	0,12 µg/l 1,7 µg/l 27 µg/l 6,8 µg/l				+
stedelijk gebied /					29 (5)	55 (10)	Certificering groenonderhoud / duurzaam terreinbeheer - stedelijk gebied / groenonderhoud intrekgebied - bouw- en bedrijventerrein	⁻³
lijnbronnen					+		Opstellen calamiteitenplan: - spoorlijn Zwolle – Amersfoort	+
lijnbronnen							Certificering groenonderhoud / duurzaam terreinbeheer - spoorweg en -bermbeheer	⁻⁴
lijnbronnen						+	Opstellen calamiteitenplan - snelweg A28, hoofdweg N337 en Spoolderbergweg	

lijnbronnen							Nader onderzoek algemene staat rioleringsstelsel Zwolle in kwetsbaar deel intrekgebied vanuit rioleringplan.	+
lijnbronnen							Nader onderzoek algemene staat persleiding in kwetsbaar deel intrekgebied vanuit rioleringplan.	+
lijnbronnen							Toepassen van maatregelen ter bescherming van het grondwater in kwetsbare gebieden bij aanleg wegen	continue
planologische bescherming							Actualiseren bestemmingsplannen	+

¹ PP staat voor pompput, WP voor waarnemingsput. Concentraties in deze kolom betreffen maximale concentraties gemeten in individuele pomp- en waarnemingsputten in de periode 2000 – 2008.

² De keuze van het in te zetten instrument hangt niet alleen af van de prioriteit om het risico voor de grondwaterkwaliteit te beperken, maar ook van de mogelijkheid mee te liften met (lopende) ontwikkelingen als maatregelenprogramma's KRW voor oppervlaktewaterlichamen, EHS, N2000 beheerplannen, TOP-gebieden en stedelijke ontwikkelingen.

³ De gemeente gebruikt geen bestrijdingsmiddelen bij het groenbeheer.

⁴ Prorail gebruikt geen bestrijdingsmiddelen bij het spoorwegbeheer.

Scores:

+: van belang voor de ruwwaterkwaliteit o.b.v. kwaliteit grondwater en / of ruwwater en risico's verontreinigingsbronnen.

-: niet of van minder belang voor de ruwwaterkwaliteit.

Calamiteitenplannen moeten op provinciaal niveau worden opgesteld door betrokken beheerders van spoor- en hoofdwegen.

Samenvatting gebiedsdossier drinkwaterwinning Archemerberg

Kwetsbaarheid en ruwwaterkwaliteit

De winning Archemerberg is matig kwetsbaar tot kwetsbaar. Met name in en rond het waterwingebied is de winning kwetsbaar. Uit de inventarisatie van de huidige kwaliteit van het ruwwater, waarin voor zes stoffen de norm wordt overschreden, blijkt dat de winning kwetsbaar is. Het gaat hier om stoffen die afkomstig zijn van menselijke activiteiten die zowel gerelateerd zijn aan de landbouw als aan puntverontreinigingen. Dit betekent dat de kwaliteit van het ruwwater wordt beïnvloed door activiteiten aan het maaiveld.

Diffuse bronnen

In een groot deel van het vigerend intrekgebied en het intrekgebied vanaf het maaiveld leidt de huidige diffuse belasting niet tot problemen. Dit komt doordat grote delen van het gebied bestaan uit bos en droog natuurlijk terrein, dat tevens grotendeels is aangewezen als het Natura 2000-gebied 'Vecht- en Beneden-Reggegebied'. In een deel van het vigerend intrekgebied en het intrekgebied vanaf het maaiveld is daarnaast nog echter sprake van een knelpunt ten aanzien van diffuse bronnen. Dit komt door de (matige) kwetsbaarheid in combinatie met functies die mogelijk risicovol zijn voor het grondwater, te weten verblijfsrecreatief, stedelijk en landbouwkundig gebruik. Een aanbeveling is hier om de belasting ten gevolge van het landbouwkundig gebruik nader te onderzoeken en dit gebruik eventueel te extensiveren (voorkantsturing). Voor het stedelijk en verblijfsrecreatief gebruik is extensivering lastig, omdat deze functies zich moeilijk laten verplaatsen. Voor verblijfsrecreatieve functies is de aanbeveling om afspraken te maken met terreinbeheerders over een duurzame inrichting en duurzaam beheer.

Puntbronnen

In het vigerend intrekgebied en het intrekgebied vanaf het maaiveld komen puntbronnen voor die mogelijk een risico vormen voor de winning. Dit betreft o.a. een benzine servicestation.

Lijnbronnen

Binnen het deel van de winning Archemerberg dat als kwetsbaar is geclassificeerd liggen de hoofdweg N347 (Lemelerweg) en enkele regionale en lokale wegen. Binnen het matig kwetsbare deel van de winning liggen voorts enkele riolen. De aanwezige lijnbronnen kunnen niet eenvoudig verwijderd worden. Wel kan in overleg met de eigenaren gekeken worden naar maatregelen om het risico op belasting te verkleinen.

Planologische bescherming

Vanaf 2006 is de gemeente bezig met de actualisatie van het bestemmingsplan Buitengebied. Het grondwaterbeschermingsgebied en het waterwingebied vallen binnen dit plan. Het nieuwe bestemmingsplan wordt naar verwachting begin 2010 vastgesteld. Vanwege het stadium van de nieuwe planvorming, is bij de beoordeling van de planologische bescherming uitgegaan van het voorontwerp voor het nieuwe bestemmingsplan Buitengebied Ommen. Het grondwaterbeschermingsgebied en het waterwingebied vallen binnen dit nieuwe bestemmingsplan.

De planologische bescherming van het grondwaterbeschermingsgebied en het waterwingebied is niet goed geregeld in het voorontwerp voor het nieuwe bestemmingsplan Buitengebied. Dit geldt voor zowel de opname van de zonerings op de verbeelding, als voor de bescherming via de regels. De aanbeveling is om een en ander in overeenstemming met het provinciale beleid in het definitieve bestemmingsplan Buitengebied op te nemen. Op 20 mei 2010 trad het geactualiseerde bestemmingsplan inclusief grondwaterbescherming- en wingebied in werking.

Intrekgebied vanaf het maaiveld en zonering grondwaterbeschermingsgebied

Het intrekgebied vanaf het maaiveld van de winning Archemerberg vormt de beleidsmatige basis voor de bescherming. Op basis van het intrekgebied vanaf het maaiveld heeft de provincie de zonering van het grondwaterbeschermingsgebied vastgesteld.

Fact sheet Archemerberg

Verontreinigings-bron	Ruwwater overschrijding 75% Wlb-norm	Norm	PP ¹	WP ¹	Risico kwetsbaarheid (%)	Risico overig ha (%)	Type maatregel	Prioriteit
landbouw	nikkel nitraat	20 µg/l 50 mg/l	54 µg/l 130 mg/l	87 µg/l 280 mg/l	19 (2)	63 (8)	Onderzoek noodzaak verminderen landbouwkundige belasting	+ ³
onbekende bron	trichloormethaan	1 µg/l	110 µg/l	-				+
stedelijk gebied /					0 (0)	2 (0,3)	Certificering groenonderhoud / duurzaam terreinbeheer - stedelijk gebied / groenonderhoud intrekgebied - bouw- en bedrijventerrein	-
recreatie					3 (0,4)	4 (0,5)	Certificering groenonderhoud / duurzaam terreinbeheer - recreatie gebied / groenonderhoud	-
lijnbronnen					+		Opstellen calamiteitenplan - hoofdweg N347 en grote regionale en lokale wegen	+
lijnbronnen							Nader onderzoek algemene staat rioleringsstelsel Ommen in kwetsbaar deel intrekgebied vanuit rioleringsplan.	-
lijnbronnen							Toepassen van maatregelen ter bescherming van het grondwater in kwetsbare gebieden bij aanleg wegen	continue
puntbronnen							Aanpakken puntbronnen	-
planologische bescherming							Actualiseren bestemmingsplannen	+

¹ PP staat voor pompput, WP voor waarnemingsput. Concentraties in deze kolom betreffen maximale concentraties gemeten in individuele pomp- en waarnemingsputten in de periode 2000 – 2008.

² De keuze van het in te zetten instrument hangt niet alleen af van de prioriteit om het risico voor de grondwaterkwaliteit te beperken, maar ook van de mogelijkheid mee te liften met (lopende) ontwikkelingen als maatregelenprogramma's KRW voor oppervlaktewaterlichamen, EHS, N2000 beheerplannen, TOP-gebieden en stedelijke ontwikkelingen.

³ Ondanks relatief geringe oppervlak landbouw blijkt uit waarnemingsfilters en ruwwaterkwaliteit prioriteit voor aanpak landbouwkundige belasting.

Scores:

+: van belang voor de ruwwaterkwaliteit o.b.v. kwaliteit grondwater en / of ruwwater en risico's verontreinigingbronnen.
-: niet of van minder belang voor de ruwwaterkwaliteit.

Calamiteitenplannen moeten op provinciaal niveau worden opgesteld door betrokken beheerders van spoor- en hoofdwegen.

Samenvatting gebiedsdossier drinkwaterwinning Mander

Kwetsbaarheid en ruwwaterkwaliteit

De winning Mander is matig kwetsbaar tot kwetsbaar. Het meest kwetsbare deel van de winning is het gedeelte met de kortste verblijftijd, dat het dichtst bij het waterwingebied ligt. Daarnaast is een deel van de winning aan de oostkant van het vigerend intrekgebied als kwetsbaar geclassificeerd. Uit de inventarisatie van de huidige kwaliteit van het ruwwater, waarin voor 11 stoffen de norm wordt overschreden, blijkt dat de winning kwetsbaar is. Het gaat hier om stoffen die afkomstig zijn van menselijke activiteiten die zowel gerelateerd zijn aan de landbouw als aan puntverontreinigingen. Dit betekent dat de kwaliteit van het ruwwater wordt beïnvloed door activiteiten aan het maaiveld.

Diffuse bronnen

In een groot deel van de winning Mander leidt de huidige diffuse belasting niet tot problemen. Dit komt doordat grote delen van het vigerend intrekgebied, intrekgebied vanaf het maaiveld en het grondwaterbeschermingsgebied bestaan uit natuurlijke functies, waarvan een deel tevens is aangewezen als het Natura 2000-gebied 'Springendal & Dal van de Mosbeek'. In een deel van het gebied is daarnaast nog echter sprake van een knelpunt ten aanzien van diffuse bronnen. Dit komt door de kwetsbaarheid in combinatie met functies die mogelijk risicovol zijn voor het grondwater. Het gaat hier voornamelijk om landbouwkundig gebruik en in mindere mate om stedelijk en verblijfsrecreatief gebruik. Een aanbeveling is hier om de belasting ten gevolge van het landbouwkundig gebruik nader te onderzoeken en dit gebruik eventueel te extensiveren (voorkantsturing). Voor het stedelijk en verblijfsrecreatief gebruik is extensivering lastig, omdat deze functies zich moeilijk laten verplaatsen. Voor stedelijke functies (bedrijfsterreinen) en voor verblijfsrecreatieve functies, is de aanbeveling om afspraken te maken met terreinbeheerders over een duurzame inrichting en duurzaam beheer.

Puntbronnen

In het vigerend intrekgebied, intrekgebied vanaf het maaiveld en het grondwaterbeschermingsgebied komen vijf puntbronnen voor die mogelijk een risico vormen voor de winning. Dit betreft drie benzine servicestations, een stortplaats op land (niet gespecificeerd) en een puntbron waarvan de aard onbekend is.

Lijnbronnen

Binnen het deel van de winning Mander, dat als kwetsbaar is geclassificeerd ligt, een deel van de hoofdweg Uelserweg, enkele regionale en lokale wegen en (zeer beperkt) persleidingen en overige riolering. Daarnaast bevinden zich hier enkele sloten en watergangen. Binnen het matig kwetsbare deel van de winning liggen tevens nog de riolering van Vasse en enkele regionale en lokale wegen en persleidingen. De aanwezige lijnbronnen kunnen niet eenvoudig verwijderd worden. Wel kan in overleg met de eigenaren gekeken worden naar maatregelen om het risico op belasting te verkleinen.

Planologische bescherming

De planologische bescherming van het grondwaterbeschermingsgebied en het waterwingebied is vrij goed geregeld in bestemmingsplannen. Voor het grondwaterbeschermingsgebied is op de verbeelding van het bestemmingsplan nog de oude zonerings aangegeven, van voor het vervallen van de winning Manderheide in 2008. Met name aan de zuidkant van het grondwaterbeschermingsgebied is de nieuwe zonerings ruimer dan de oude. De aanbeveling is om het bestemmingsplan op dit punt aan te passen.

Intrekgebied vanaf het maaiveld en zonerings grondwaterbeschermingsgebied

Het intrekgebied vanaf het maaiveld van de winning Mander vormt de beleidsmatige basis voor de bescherming. Op basis van het intrekgebied vanaf het maaiveld heeft de provincie de zonerings van het grondwaterbeschermingsgebied vastgesteld.

Fact sheet Mander

Verontreinigings-bron	Ruwwater overschrijding 75% Wlb-norm	Norm	PP ¹	WP ¹	Risico kwetsbaar ha (%)	Risico overig ha (%)	Type maatregel	Prioriteit
landbouw	nikkel nitraat arseen	20 µg/l 50 mg/l 10 µg/l	69 µg/l 120 mg/l 21 µg/l	198 µg/l 280 mg/l 5 µg/l	54 (8)	54 (8)	Onderzoek noodzaak verminderen landbouwkundige belasting	+
onbekende bron	trichloormethaan PAK	1 µg/l 0,1 µg/l	1,2 µg/l 0,4 µg/l	0,2 µg/l 0,02 µg/l				+
stedelijk gebied					0 (0)	0 (0)	Certificering groenonderhoud / duurzaam terreinbeheer: - stedelijk gebied / groenonderhoud intrekgebied - bouw- en bedrijventerrein	-
recreatie					0 (0)	0 (0)	Certificering groenonderhoud / duurzaam terreinbeheer: - recreatie gebied / groenonderhoud	-
lijnbronnen							Nader onderzoek algemene staat rioleringsstelsel Tubbergen in kwetsbaar deel intrekgebied vanuit rioleringsplan.	-
lijnbronnen							Nader onderzoek algemene staat persleiding in kwetsbaar deel intrekgebied vanuit rioleringsplan.	-
lijnbronnen							Toepassen van maatregelen ter bescherming van het grondwater in kwetsbare gebieden bij aanleg wegen	continue
puntbronnen							Aanpakken puntbronnen	+
planologische bescherming							Actualiseren bestemmingsplannen	+

¹ PP staat voor pompput, WP voor waarnemingsput. Concentraties in deze kolom betreffen maximale concentraties gemeten in individuele pomp- en waarnemingsputten in de periode 2000 - 2008

² De keuze van het in te zetten instrument hangt niet alleen af van de prioriteit om het risico voor de grondwaterkwaliteit te beperken, maar ook van de mogelijkheid mee te liften met (lopende) ontwikkelingen als maatregelenprogramma's KRW voor oppervlaktewaterlichamen, EHS, N2000 beheerplannen, TOP-gebieden en stedelijke ontwikkelingen.

Scores:

+: van belang voor de ruwwaterkwaliteit o.b.v. kwaliteit grondwater en / of ruwwater en risico's verontreinigingsbronnen.

-: niet of van minder belang voor de ruwwaterkwaliteit.

Calamiteitenplannen moeten op provinciaal niveau worden opgesteld door betrokken beheerders van spoor- en hoofdwegen.

Samenvatting gebiedsdossier drinkwaterwinning Hoge Hexel

Kwetsbaarheid en ruwwaterkwaliteit

De winning Hoge Hexel is overwegend kwetsbaar. Uit de inventarisatie van de huidige kwaliteit van het ruwwater, waarin voor vier stoffen de wettelijke norm wordt overschreden, blijkt dat de winning kwetsbaar is. Het gaat hier om stoffen die afkomstig zijn van menselijke activiteiten die met name gerelateerd zijn aan de landbouw. Dit betekent dat de kwaliteit van het ruwwater wordt beïnvloed door activiteiten aan het maaiveld.

Diffuse bronnen

Voor de winning Hoge Hexel geldt dat dicht bij het waterwingebied sprake is van een knelpunt met betrekking tot de hoge mate van kwetsbaarheid in combinatie met landbouwkundig gebruik. Voorts leidt op een aantal plaatsen de combinatie van kwetsbaarheid met verblijfsrecreatieve en dagrecreatieve voorzieningen en bedrijfsterreinen tot knelpunten. Voor het overige gedeelte is in het gebied dat begrensd wordt door het intrekgebied vanaf het maaiveld en het vigerend intrekgebied overwegend sprake van een aandachtspunt als het gaat om de diffuse belasting. Gezien de kwetsbaarheid van de winning, wordt aanbevolen om te zoeken naar harmoniserende functies (voorkantsturing), met name waar sprake is van een knelpunt. Het gaat hier voornamelijk om landbouwkundig gebruik en verblijfsrecreatief gebruik. De momenten waarop functiewijzigingen zich aandienen, zijn over het algemeen geschikt om 'de goede functies op de goede plek' te krijgen. Een aanbeveling is hier om de belasting ten gevolge van het landbouwkundig gebruik nader te onderzoeken en dit gebruik eventueel te extensiveren. Voor verblijfsrecreatieve functies is de aanbeveling om afspraken te maken met terreinbeheerders over een duurzame inrichting en duurzaam beheer.

Puntbronnen

Voor Hoge Hexel zijn er binnen de buitenste contour van het vigerende intrekgebied en het intrekgebied vanaf het maaiveld 33 puntbronnen die verder moeten worden onderzocht (categorie II). Dit betreft 14 maal een brandstofpompinstallatie, negen maal een benzinstation, zes maal een onbekende activiteit en vijf maal een andere individueel voorkomende activiteit. Binnen het intrekgebied vanaf het maaiveld, is sprake van twee aandachtspunten, namelijk de twee punten die ook in het grondwaterbeschermingsgebied liggen. Alle puntbronnen in het bebouwde gebied in en rond Vriezenveen hebben een lagere prioriteit omdat ze buiten het intrekgebied vanaf het maaiveld komen te liggen (zie ook figuur 5.2).

Lijnbronnen

In het kwetsbare deel van Hoge Hexel bevinden zich enkele lokale wegen, drukriolen en sloten en watergangen. Daarnaast ligt nabij de winning de hoofdweg N751 (Hexelseweg) in een matig kwetsbaar deel. Overige relevante lijnbronnen bevinden zich op grotere afstand van de winning, weliswaar binnen het vigerende intrekgebied, maar buiten het intrekgebied vanaf het maaiveld. Het gaat hier om de spoorlijn Vroomshoop – Almelo, een aantal regionale en lokale wegen, een aantal drukrioleringen persleidingen en overige rioleringen en verschillende oppervlaktewateren (de Veene-Leiding, het kanaal van Almelo naar Coevorden en een aantal sloten).

De aanwezige lijnbronnen kunnen niet eenvoudig verwijderd worden. Wel kan in overleg met de eigenaren gekeken worden naar maatregelen om het risico op belasting te verkleinen.

Planologische bescherming

De gemeente Wierden heeft het bestemmingsplan Buitengebied '85 geactualiseerd. Het waterwingebied en het grondwaterbeschermingsgebied van de drinkwaterwinning Wierden liggen binnen dit bestemmingsplan. Het nieuwe bestemmingsplan Buitengebied 2009 is op 12 januari 2010 vastgesteld.

In het bestemmingsplan Buitengebied 2009 is de planologische bescherming van het grondwaterbeschermingsgebied en het waterwingebied goed geregeld. Een deel van het grondwaterbeschermingsgebied valt binnen het op te stellen bestemmingsplan Hoge Hexel.

Intrekgebied vanaf het maaiveld en zonerings grondwaterbeschermingsgebied

Het intrekgebied vanaf het maaiveld van de winning valt voor een groot deel buiten het grondwaterbeschermingsgebied. Een aanbeveling is om de noodzaak van aanvullend beleid in de vorm van voorkantsturing in het intrekgebied vanaf het maaiveld te onderzoeken.

Bijzondere situatie gemeente Wierden

Binnen de gemeente Wierden liggen de winningen Wierden en Hoge Hexel. Het debiet dat door deze winningen onttrokken wordt is aanzienlijk groter dan de hoeveelheid drinkwater dat binnen de gemeente wordt verbruikt. Hierdoor zullen maatregelen die nodig zijn om de winning duurzaam veilig te stellen naar verhouding zwaar drukken op het gemeentelijke budget, voor zover het maatregelen betreft waarvoor de gemeente bevoegd gezag is. Bij concrete afspraken over de kosten en de verdeling daarvan tussen de betrokken partijen kan dit aspect meegewogen worden.

Fact sheet Hoge Hexel

Verontreinigings-bron	Ruwwater overschrijding 75% Wlb-norm	Norm	PP ¹	WP ¹	Risico kwetsbaar ha (%)	Risico overig ha (%)	Type maatregel	Prioriteit
landbouw	nikkel arseen	20 µg/l 10 µg/l	15 µg/l 27 µg/l	69 µg/l 18 µg/l	41 (5)	496 (62)	Onderzoek noodzaak verminderen landbouwkundige belasting	- ⁵
stedelijk gebied /					0 (0)	3 (0,4)	Certificering groenonderhoud / duurzaam terreinbeheer: - stedelijk gebied / groenonderhoud intrekgebied - bouw- en bedrijventerrein	-
recreatie					0 (0)	14 (2)	Certificering groenonderhoud / duurzaam terreinbeheer: - recreatie gebied / groenonderhoud	- ⁴
lijnbronnen						+	Opstellen calamiteitenplan: - spoorlijn Vroomshoop – Almelo	
lijnbronnen							Certificering groenonderhoud / duurzaam terreinbeheer: - spoorweg en -bermbeheer	+ ³
lijnbronnen						+	Opstellen calamiteitenplan: - hoofdweg N751	
lijnbronnen							Nader onderzoek algemene staat rioleringsstelsel Wierden in kwetsbaar deel intrekgebied vanuit rioleringsplan.	-
lijnbronnen							Nader onderzoek algemene staat persleiding in kwetsbaar deel intrekgebied vanuit rioleringsplan.	-
lijnbronnen							Toepassen van maatregelen ter bescherming van het grondwater in kwetsbare gebieden bij aanleg wegen	continue
puntbronnen							Aanpakken puntbronnen	+

¹ PP staat voor pompput, WP voor waarnemingsput. Concentraties in deze kolom betreffen maximale concentraties gemeten in individuele pomp- en waarnemingsputten in de periode 2000 – 2008.

² De keuze van het in te zetten instrument hangt niet alleen af van de prioriteit om het risico voor de grondwaterkwaliteit te beperken, maar ook van de mogelijkheid mee te liften met (lopende) ontwikkelingen als maatregelenprogramma's KRW voor oppervlaktewaterlichamen, EHS, N2000 beheerplannen, TOP-gebieden en stedelijke ontwikkelingen.

³ Prorail gebruikt geen bestrijdingsmiddelen bij het spoorwegbeheer.

⁴ De provincie Overijssel heeft besloten om binnen het eerste uitvoeringsprogramma 2010-2012 nog geen afspraken op te nemen met individuele recreatieondernemers.

⁵ Gegeven huidige situatie landbouwkundige belasting in met name waarnemingsfilters heeft aanpak landbouwkundige belasting ondanks relatief grote oppervlak geen prioriteit.

Scores:

+: van belang voor de ruwwaterkwaliteit o.b.v. kwaliteit grondwater en / of ruwwater en risico's verontreinigingsbronnen.

-: niet of van minder belang voor de ruwwaterkwaliteit.

Calamiteitenplannen moeten op provinciaal niveau worden opgesteld door betrokken beheerders van spoor- en hoofdwegen.

Samenvatting gebiedsdossier drinkwaterwinning Wierden

Kwetsbaarheid en ruwwaterkwaliteit

De winning Wierden is matig kwetsbaar tot kwetsbaar. Met name het gebied in de omgeving van het zuiden van het grondwaterbeschermingsgebied is geclassificeerd als kwetsbaar. Uit de inventarisatie van de huidige kwaliteit van het ruwwater, waarin voor 11 stoffen de wettelijke norm wordt overschreden, blijkt dat de winning kwetsbaar is. Het gaat hier om stoffen die afkomstig zijn van menselijke activiteiten die zowel gerelateerd zijn aan de landbouw als aan puntverontreinigingen. Dit betekent dat de kwaliteit van het ruwwater wordt beïnvloed door activiteiten aan het maaiveld.

Diffuse bronnen

In verschillende delen van het gebied dat begrensd wordt door het intrekgebied vanaf het maaiveld en het vigerend intrekgebied is sprake van een knelpunt ten aanzien van diffuse bronnen. Dit komt door de mate van kwetsbaarheid in combinatie met functies die mogelijk risicovol zijn voor het grondwater. Het gaat hier voornamelijk om landbouwkundig gebruik in het als kwetsbaar geclassificeerde gebied in de omgeving van het zuiden van het grondwaterbeschermingsgebied, en om bedrijfsterreinen in gebieden met een matige kwetsbaarheid. Een aanbeveling is hier om de belasting ten gevolge van het landbouwkundig gebruik nader te onderzoeken en dit gebruik eventueel te extensiveren (voorkantsturing). Voor het stedelijk gebruik is extensivering lastig, omdat stedelijke functies zich moeilijk laten verplaatsen. Voor stedelijke functies zoals bedrijfsterreinen is de aanbeveling om afspraken te maken met terreinbeheerders over een duurzame inrichting en duurzaam beheer. De gemeente werkt volgens de DOB-methode (duurzame onkruidbestrijding). De gemeente heeft dit vertaald in de keuze voor glyfosaat als middel, dat selectief wordt ingezet. Het risico voor de grondwaterkwaliteit door glyfosaat is zeer beperkt.

Puntbronnen

In het gebied dat begrensd wordt door het intrekgebied vanaf het maaiveld en het vigerend intrekgebied komen puntbronnen voor die mogelijk een risico vormen voor de winning. Dit betreft puntbronnen van uiteenlopende aard, van chemische wasserijen, tot verfspuitinrichtingen en benzine servicestations. Het grootste gedeelte van deze puntbronnen bevindt zich in de gemeente Almelo en buiten het intrekgebied vanaf het maaiveld.

Lijnbronnen

Binnen het deel van de winning Wierden dat als kwetsbaar is geclassificeerd liggen de spoorlijn Deventer-Almelo, de hoofdweg N350 (Rijssensestraat), de Rondweg Wierden, enkele lokale wegen, drukriolen en sloten en watergangen. Hierbij dient te worden opgemerkt dat de intensiteit van het goederenvervoer over dit deel van de Twentelijn zal toenemen van 12 goederentreinen nu naar 40 goederentreinen in 2015 en 80 goederentreinen in 2020. Binnen het matig kwetsbare deel van de winning liggen snelweg A35, de hoofdwegen N35 (Nijverdalsestraat), N36 (Rijksweg 36), N350 (Rijssensestraat), N349 (Weezebeeksingel), lokale en regionale wegen, de spoorwegen Zwolle- Almelo en Hengelo- Almelo- Vroomshoop, het Zijkanaal naar Almelo, drukriolen en overige riolering en sloten en watergangen. Het Zijkanaal naar Almelo ligt vrijwel geheel buiten het intrekgebied vanaf het maaiveld. De aanwezige lijnbronnen kunnen niet eenvoudig verwijderd worden. Wel kan in overleg met de eigenaren gekeken worden naar maatregelen om het risico op belasting te verkleinen.

Aan de hand van markerstoffen kan worden bepaald of sprake is van een typische stedelijke belasting. De aanwezigheid van veel lijnbronnen in een gebied kan hiervan de oorzaak zijn. Voor het ruwwater van Wierden kan worden bepaald of sprake is van een toename van het aantal markerstoffen. Zo ja, dan is de winning Wierden kwetsbaar voor een typische stedelijke belasting van lijnbronnen.

Planologische bescherming

De gemeente Wierden heeft het bestemmingsplan voor het hele landelijk gebied van Wierden geactualiseerd. Het gaat dan om de hele gemeente minus de dorpen Wierden, Enter, de kleine kern Hoge Hexel en de uitbreidingslocaties (zoals Zuidbroek en de Berghorst). De gemeenteraad heeft het plan op 12 januari 2010 vastgesteld. De provincie Overijssel wil dat het plan op één onderdeel nog wordt aangepast: de gemeente moet opnieuw kijken naar het aantal nieuw te vestigen intensieve veehouderijen in de Landbouw Ontwikkelings Gebieden. Het waterwingebied en het grondwaterbeschermingsgebied van de drinkwaterwinning Wierden liggen binnen dit bestemmingsplan. In het bestemmingsplan Buitengebied is de planologische bescherming van het grondwaterbeschermingsgebied en het waterwingebied goed geregeld. Een klein deel van het grondwaterbeschermingsgebied valt buiten het Bestemmingsplan Buitengebied.

Intrekgebied vanaf het maaiveld en zonering grondwaterbeschermingsgebied

Het intrekgebied vanaf het maaiveld van de winning Wierden vormt de beleidsmatige basis voor de aanpassing van de zonering van het waterwingebied en grondwaterbeschermingsgebied die momenteel in procedure is. Op basis van het intrekgebied vanaf het maaiveld zal de provincie in de loop van 2009 – 2010 de zonering van het waterwingebied en grondwaterbeschermingsgebied vaststellen.

Bijzondere situatie gemeente Wierden

Binnen de gemeente Wierden liggen de winningen Wierden en Hoge Hexel. Het debiet dat door deze winningen onttrokken wordt is aanzienlijk groter dan de hoeveelheid drinkwater dat binnen de gemeente wordt verbruikt. Hierdoor zullen maatregelen die nodig zijn om de winning duurzaam veilig te stellen naar verhouding zwaar drukken op het gemeentelijke budget, voor zover het maatregelen betreft waarvoor de gemeente bevoegd gezag is. Bij concrete afspraken over de kosten en de verdeling daarvan tussen de betrokken partijen kan dit aspect meegewogen worden.

Fact sheet Wierden

Verontreinigings-bron	Ruwwater overschrijding 75% Wlb-norm	Norm	PP ¹	WP ¹	Risico kwetsbaar ha (%)	Risico overig ha (%)	Type maatregel	Prioriteit
landbouw	nikkel nitraat arsen sulfaat 1,2 DCP	20 µg/l 50 mg/l 10 µg/l 150 mg/l 1 µg/l	42 µg/l 68 mg/l 34 µg/l 170 mg/l 0,08 µg/l	436 µg/l 230 mg/l 423 µg/l 300 mg/l 0,01 µg/l	358 (16)	1344 (59)	Onderzoek noodzaak verminderen landbouwkundige belasting	+
spoorweg	bromacil	0,1 µg/l	0,6 µg/l	0,05 µg/l				+ ⁴
puntbronnen	PER	1 µg/l	29 µg/l	571 µg/l			Aanpakken puntbronnen	+
stedelijk gebied /					23 (1)	205 (9)	Certificering groenonderhoud / duurzaam terreinbeheer: - stedelijk gebied / groenonderhoud intrekgebied - bouw- en bedrijventerrein	- ³
recreatie					< 1 (< 1)	< 1 (< 1)	Certificering groenonderhoud / duurzaam terreinbeheer: - recreatie gebied / groenonderhoud	-
lijnbronnen					+		Opstellen calamiteitenplan: - spoorlijn Deventer – Almelo - spoorlijn Hengelo – Almelo – Vroomshoop - spoorlijn Zwolle – Almelo	+
lijnbronnen							Certificering groenonderhoud / duurzaam terreinbeheer: - spoorweg en -bermbeheer	- ⁴
lijnbronnen					+		Opstellen calamiteitenplan: - hoofdweg N350, rondweg Wierden	+
lijnbronnen						+	Opstellen calamiteitenplan: - snelweg A35, hoofdweg N35, N36, N350, N349	+
lijnbronnen							Nader onderzoek algemene staat rioleringsstelsel Wierden in kwetsbaar deel intrekgebied vanuit rioleringsplan.	+
lijnbronnen							Nader onderzoek algemene staat persleiding in kwetsbaar deel intrekgebied vanuit rioleringsplan.	+

lijnbronnen							Toepassen van maatregelen ter bescherming van het grondwater in kwetsbare gebieden bij aanleg wegen	continue
-------------	--	--	--	--	--	--	-----------------------------------------------------------------------------------------------------	----------

¹ PP staat voor pompput, WP voor waarnemingsput. Concentraties in deze kolom betreffen maximale concentraties gemeten in individuele pomp- en waarnemingsputten in de periode 2000 – 2008.

² De keuze van het in te zetten instrument hangt niet alleen af van de prioriteit om het risico voor de grondwaterkwaliteit te beperken, maar ook van de mogelijkheid mee te liften met (lopende) ontwikkelingen als maatregelenprogramma's KRW voor oppervlaktewaterlichamen, EHS, N2000 beheerplannen, TOP-gebieden en stedelijke ontwikkelingen.

³ de gemeente voert het onkruidbeheer uit volgens de DOB-methode.

⁴ Prorail gebruikt geen bestrijdingsmiddelen bij het spoorwegbeheer. Dit geldt ook het spoor Marienberg – Vroomshoop waar Connexxion rijdt maar waar Prorail eigenaar is van de openbare railinfra.

Scores:

+: van belang voor de ruwwaterkwaliteit o.b.v. kwaliteit grondwater en / of ruwwater en risico's verontreinigingsbronnen.

-: niet of van minder belang voor de ruwwaterkwaliteit.

Calamiteitenplannen moeten op provinciaal niveau worden opgesteld door betrokken beheerders van spoor- en hoofdwegen.

Samenvatting gebiedsdossier drinkwaterwinning Espelose Broek

Kwetsbaarheid en ruwwaterkwaliteit

De winning Espelose Broek is zeer kwetsbaar. Uit de inventarisatie van de huidige kwaliteit van het ruwwater, waarin voor vier stoffen de wettelijke norm wordt overschreden, blijkt dat de winning kwetsbaar is. Het gaat hier om stoffen die afkomstig zijn van menselijke activiteiten die met name aan landbouw gerelateerd zijn. Dit betekent dat de kwaliteit van het ruwwater wordt beïnvloed door activiteiten aan het maaiveld.

Diffuse bronnen

De kwetsbaarheid in combinatie met functies die mogelijk risicovol zijn voor het grondwater geeft aanleiding tot een actueel risico in grote delen van het zoekgebied voor maatregelen. In het grootste deel van het gebied is sprake van landbouwkundig gebruik, dat in combinatie met een hoge kwetsbaarheid tot een actueel risico leidt. In het noordoosten is op de kaart de classificatie 'geen probleem' aangegeven. Hier is sprake van een natuurlijke functie (bos). Een aanbeveling is om de belasting ten gevolge van het landbouwkundig gebruik nader te onderzoeken en dit gebruik eventueel te extensiveren (voorkantsturing).

Puntbronnen

In het zoekgebied voor maatregelen komen twee puntbronnen voor die mogelijk een risico vormen voor de winning. Dit betreft een tweetal benzine servicestations.

Lijnbronnen

Vrijwel het gehele zoekgebied voor maatregelen is als kwetsbaar geclassificeerd. In dit gebied liggen de spoorlijn Deventer-Almelo, de hoofdwegen N332, N344, regionale en lokale wegen, een persleiding en drukriolen, de Soestwetering en een aantal sloten en watergangen. De aanwezige lijnbronnen kunnen niet eenvoudig verwijderd worden. Wel kan in overleg met de eigenaren gekeken worden naar maatregelen om het risico op belasting te verkleinen.

Planologische bescherming

De bestemmingsplannen waarin het waterwingebied en het grondwaterbeschermingsgebied liggen zijn merendeels verouderd. Het gaat om bestemmingsplannen in de gemeente Rijssen-Holten en Deventer. Voor het waterwingebied is de planologische bescherming niet goed geregeld; het ontbreekt in het bestemmingsplan Buitengebied van de gemeente Rijssen-Holten. Voor het grondwaterbeschermingsgebied is de planologische bescherming gedeeltelijk geregeld. In het bestemmingsplan Dijkerhoek van de gemeente Rijssen-Holten ontbreekt het grondwaterbeschermingsgebied en in het bestemmingsplan Buitengebied van de gemeente Deventer zijn geen specifieke regels voor de bescherming opgenomen.

De omissies in de bestemmingsplannen betreffen enkel verouderde bestemmingsplannen. De aanbeveling is om de bestemmingsplannen te actualiseren.

Intrekgebied vanaf het maaiveld en zonering grondwaterbeschermingsgebied

Momenteel wordt gewerkt aan het opnieuw berekenen van het intrekgebied vanaf het maaiveld. Vooral nog wordt gebruik gemaakt van de beschikbare modellen om daarmee 'zoekgebieden voor maatregelen' te bepalen. De resultaten van deze berekening moeten echter als indicatief beschouwd worden zolang de beoordeling en toetsing van deze resultaten nog niet is afgerond. Afhankelijk van de resultaten van de nieuwe berekeningen is een aanbeveling om de noodzaak van aanvullend beleid in de vorm van voorkantsturing in het intrekgebied vanaf het maaiveld te onderzoeken.

Fact sheet Espelose Broek

Verontreinigings-bron	Ruwwater overschrijding 75% Wlb-norm	Norm	PP ¹	WP ¹	Risico kwetsbaar ha (%)	Risico overig ha (%)	Type maatregel	Prioriteit
landbouw	MCCP	0,1 µg/l	0,6 mg/l	0,08 µg/l	911 (66)	98 (7)	Onderzoek noodzaak verminderen landbouwkundige belasting	+
stedelijk gebied /					8 (1)	1 (0,1)	Gemeente Rijssen-Holten gebruikt geen bestrijdingsmiddelen. Geen maatregelen nodig.	-
recreatie					0 (0)	0 (0)	Certificering groenonderhoud / duurzaam terreinbeheer: - recreatie gebied / groenonderhoud	-
lijnbronnen					+		Opstellen calamiteitenplan: - spoorlijn Deventer – Almelo	
lijnbronnen							Certificering groenonderhoud / duurzaam terreinbeheer: - spoorweg en -bermbeheer	+ ³
lijnbronnen					+		Opstellen calamiteitenplan: - hoofdweg N332 en N334	+
lijnbronnen							Nader onderzoek algemene staat rioleringsstelsel Rijssen-Holten in kwetsbaar deel intrekgebied vanuit rioleringsplan.	-
lijnbronnen							Nader onderzoek algemene staat persleiding in kwetsbaar deel intrekgebied vanuit rioleringsplan.	-
lijnbronnen							Toepassen van maatregelen ter bescherming van het grondwater in kwetsbare gebieden bij aanleg wegen	continue
puntbronnen							Aanpakken puntbronnen	+
planologische bescherming							Actualiseren bestemmingsplannen	+

¹ PP staat voor pompput, WP voor waarnemingsput. Concentraties in deze kolom betreffen maximale concentraties gemeten in individuele pomp- en waarnemingsputten in de periode 2000 – 2008.

² De keuze van het in te zetten instrument hangt niet alleen af van de prioriteit om het risico voor de grondwaterkwaliteit te beperken, maar ook van de mogelijkheid mee te liften met (lopende) ontwikkelingen als maatregelenprogramma's KRW voor oppervlaktewaterlichamen, EHS, N2000 beheerplannen, TOP-gebieden en stedelijke ontwikkelingen.

³ Prorail gebruikt geen bestrijdingsmiddelen bij het spoorwegbeheer.

Scores:

+: van belang voor de ruwwaterkwaliteit o.b.v. kwaliteit grondwater en / of ruwwater en risico's verontreinigingsbronnen.

-: niet of van minder belang voor de ruwwaterkwaliteit.

Calamiteitenplannen moeten op provinciaal niveau worden opgesteld door betrokken beheerders van spoor- en hoofdwegen.

Samenvatting gebiedsdossier drinkwaterwinning Holten

Kwetsbaarheid en ruwwaterkwaliteit

De winning Holten is matig kwetsbaar tot kwetsbaar. Met name in het centrale gedeelte van de winning komen hogere kwetsbaarheden voor. Uit de inventarisatie van de huidige kwaliteit van het ruwwater, waarin voor negen stoffen de wettelijke norm wordt overschreden, blijkt dat de winning kwetsbaar is. Het gaat hier om stoffen die afkomstig zijn van menselijke activiteiten die zowel gerelateerd zijn aan de landbouw als aan lijn- en puntverontreinigingen. Dit betekent dat de kwaliteit van het ruwwater wordt beïnvloed door activiteiten aan maaiveld.

Diffuse bronnen

In verschillende delen van het gebied, dat begrensd wordt door het vigerend intrekgebied en het grondwaterbeschermingsgebied, is sprake van een knelpunt ten aanzien van diffuse bronnen. Dit komt door de mate van kwetsbaarheid in combinatie met functies die mogelijk risicovol zijn voor het grondwater. Het gaat hier voornamelijk om verblijfsrecreatie, en daarnaast om woongebied en agrarisch gebied. In het noorden van het vigerend intrekgebied is de diffuse belasting geen probleem. Hier is sprake van een natuurlijke functie (veelal bos) en deels van het Natura 2000-gebied 'Sallandse Heuvelrug'. Een aanbeveling is om de belasting ten gevolge van het landbouwkundig gebruik nader te onderzoeken en dit gebruik eventueel te extensiveren (voorkantsturing). Voor het verblijfsrecreatief en stedelijk gebruik is extensivering lastig, omdat stedelijke functies zich moeilijk laten verplaatsen. Voor verblijfsrecreatieve functies is de aanbeveling om afspraken te maken met terreinbeheerders over een duurzame inrichting en duurzaam beheer. De gemeente Rijssen-Holten gebruikt geen bestrijdingsmiddelen.

Puntbronnen

In het gebied dat begrensd wordt door het vigerend intrekgebied en het grondwaterbeschermingsgebied komen vier puntbronnen voor die mogelijk verder moeten worden onderzocht. Dit betreft een drietal benzine servicestations en een lichtpetroleum pompinstallatie, die allen buiten het intrekgebied vanaf maaiveld liggen.

Lijnbronnen

Binnen het deel van de winning Holten dat als kwetsbaar is geclassificeerd liggen de spoorweg Deventer-Almelo, de N350 (Rijssenseweg), lokale wegen, drukriolen, sloten en watergangen. Hierbij dient te worden opgemerkt dat de intensiteit van het goederenvervoer over dit deel van de Twentelijn zal toenemen van 12 goederentreinen nu naar 40 goederentreinen in 2015 en 80 goederentreinen in 2020. Binnen het matig kwetsbare deel van de winning liggen voorts de A1, de hoofdweg N350 (Markeloseweg), regionale en lokale wegen, een persleiding en tevens drukriolen, sloten en watergangen. De aanwezige lijnbronnen kunnen niet eenvoudig verwijderd worden. Wel kan in overleg met de eigenaren gekeken worden naar maatregelen om het risico op belasting te verkleinen, zoals in het verleden is gedaan met de wijze van onkruidbestrijding langs spoorwegen.

Planologische bescherming

De bestemmingsplannen waarin het waterwingebied en het grondwater-beschermingsgebied liggen zijn gedeeltelijk verouderd. Voor het waterwingebied is de planologische bescherming niet goed geregeld; het ontbreekt in het bestemmingsplan Buitengebied. Voor het grondwaterbeschermingsgebied is de planologische bescherming gedeeltelijk geregeld. In de bestemmingsplannen Sportcomplex Meermanskamp en Recreatieterrein 'De Prins' ontbreekt het grondwater-beschermingsgebied.

De omissies in de bestemmingsplannen betreffen enkel verouderde bestemmingsplannen. De aanbeveling is om de bestemmingsplannen te actualiseren.

Intrekgebied vanaf het maaiveld en zonering grondwaterbeschermingsgebied

Het intrekgebied vanaf het maaiveld van de winning Holten vormt de beleidsmatige basis voor de bescherming. Op basis van het intrekgebied vanaf het maaiveld heeft de provincie de zonering van het grondwaterbeschermingsgebied vastgesteld.

Fact sheet Holten

Verontreinigings-bron	Ruwwater overschrijding 75% Wlb-norm	Norm	PP ¹	WP ¹	Risico kwetsbaar ha (%)	Risico overig ha (%)	Type maatregel	Prioriteit
landbouw	nikkel nitraat sulfaat aluminium	20 µg/l 50 mg/l 150 mg/l 200 µg/l	140 µg/l 65 mg/l 140 mg/l 480 µg/l	383 µg/l 270 mg/l 180 mg/l 474 µg/l	64 (12)	121 (22)	Onderzoek noodzaak verminderen landbouwkundige belasting	+ ⁵
spoorweg	bromacil	0,1 µg/l	0,2 µg/l	0,4 µg/l				+ ⁴
wegen	chloride	150 mg/l	120 mg/l	560 mg/l				+
stedelijk gebied /					27 (5)	4 (0,7)	Certificering groenonderhoud / duurzaam terreinbeheer: - stedelijk gebied / groenonderhoud intrekgebied - bouw- en bedrijventerrein	- ³
lijnbronnen					+		Opstellen calamiteitenplan: - spoorlijn Deventer – Almelo	-
lijnbronnen							Certificering groenonderhoud / duurzaam terreinbeheer: - spoorweg en -bermbeheer	- ⁴
lijnbronnen					+		Opstellen calamiteitenplan: - hoofdweg N350	
lijnbronnen							Nader onderzoek algemene staat rioleringsstelsel dorp Holten in kwetsbaar deel intrekgebied vanuit rioleringsplan.	+
lijnbronnen							Nader onderzoek algemene staat persleiding in kwetsbaar deel intrekgebied vanuit rioleringsplan.	+
lijnbronnen							Toepassen van maatregelen ter bescherming van het grondwater in kwetsbare gebieden bij aanleg wegen	continue
puntbronnen							Aanpakken puntbronnen	-

planologische bescherming							Actualiseren bestemmingsplannen	+
---------------------------	--	--	--	--	--	--	---------------------------------	---

¹ PP staat voor pompput, WP voor waarnemingsput. Concentraties in deze kolom betreffen maximale concentraties gemeten in individuele pomp- en waarnemingsputten in de periode 2000 – 2008.

² De keuze van het in te zetten instrument hangt niet alleen af van de prioriteit om het risico voor de grondwaterkwaliteit te beperken, maar ook van de mogelijkheid mee te liften met (lopende) ontwikkelingen als maatregelenprogramma's KRW voor oppervlaktewaterlichamen, EHS, N2000 beheerplannen, TOP-gebieden en stedelijke ontwikkelingen.

³ De gemeente Rijssen-Holten gebruikt geen bestrijdingsmiddelen bij het groenbeheer.

⁴ Prorail gebruikt geen bestrijdingsmiddelen bij het spoorwegbeheer.

⁵ Ondanks relatief geringe oppervlak landbouw blijkt uit waarnemingsfilters en ruwwaterkwaliteit prioriteit voor aanpak landbouwkundige belasting.

Scores:

+: van belang voor de ruwwaterkwaliteit o.b.v. kwaliteit grondwater en / of ruwwater en risico's verontreinigingsbronnen.

-: niet of van minder belang voor de ruwwaterkwaliteit.

Calamiteitenplannen moeten op provinciaal niveau worden opgesteld door betrokken beheerders van spoor- en hoofdwegen.

Samenvatting gebiedsdossier drinkwaterwinning Herikerberg-Goor

Kwetsbaarheid en ruwwaterkwaliteit

De winning Herikerberg-Goor is matig kwetsbaar tot kwetsbaar. Met name dicht bij de waterwinningen en in Goor komen hoge kwetsbaarheden voor. Slechts in het uiterste noorden van het vigerend intrekgebied is sprake van een lage kwetsbaarheid. Uit de inventarisatie van de huidige kwaliteit van het ruwwater blijkt dat de winning kwetsbaar is. Voor Herikerberg geldt dat voor vier stoffen de wettelijke norm wordt overschreden, met name uit de landbouw. Voor Goor wordt tevens voor vier stoffen de norm overschreden. Het gaat hier om stoffen die afkomstig zijn van menselijke activiteiten die zowel gerelateerd zijn aan de landbouw als aan puntverontreinigingen. Dit betekent dat de kwaliteit van het ruwwater wordt beïnvloed door activiteiten aan het maaiveld.

Diffuse bronnen

In een groot deel van het gebied dat begrensd wordt door het vigerend intrekgebied en het intrekgebied vanaf maaiveld leidt de huidige diffuse belasting niet tot problemen. Het gaat hier om delen van het gebied met een natuurlijke functie (bos) en om delen met een lage kwetsbaarheid. Op een aantal plaatsen is daarnaast sprake van een knelpunt ten aanzien van diffuse bronnen. Dit komt door een combinatie van kwetsbaarheid met functies die mogelijk risicovol, met name verblijfsrecreatie en bedrijfsterrein. Voor dit gebruik is extensivering lastig, omdat deze functies zich moeilijk laten verplaatsen. Voor deze functies is de aanbeveling om afspraken te maken met terreinbeheerders over een duurzame inrichting en duurzaam beheer. De gemeente Hof van Twente werkt volgens de DOB-methode (duurzame onkruidbestrijding), maar gebruikt binnen grondwaterbeschermingsgebieden geen bestrijdingsmiddelen.

In het grootste gedeelte van het vigerend intrekgebied en het intrekgebied vanaf maaiveld is het risico van diffuse bronnen aangeduid als aandachtspunt. Hier is veelal sprake van woongebied of agrarisch gebied op plaatsen met een matige kwetsbaarheid. Gezien de analyseresultaten van het ruwwater van de winning Herikerberg, die duidelijk op een invloed van de landbouw wijzen (zie 9.1.4), is de aanbeveling om de belasting ten gevolge van het landbouwkundig gebruik nader te onderzoeken en dit gebruik eventueel te extensiveren (voorkantsturing).

Puntbronnen

In het gebied dat begrensd wordt door het vigerend intrekgebied en het intrekgebied vanaf maaiveld komen 20 puntbronnen voor die mogelijk verder moeten worden onderzocht. Dit betreft puntbronnen van uiteenlopende aard, te weten tien locaties van een asbestcementwarenfabriek, vijf benzine servicestations, een olietransportleiding, een ophooglaag met slakken en twee puntbronnen waarvan de aard onbekend is.

Lijnbronnen

Binnen het deel van de winning Herikerberg-Goor dat als kwetsbaar is geclassificeerd liggen de spoorlijn Zutphen-Hengelo, de hoofdweg N753 (Goorseweg), de hoofdweg N824 (Lochemseweg). Binnen het matig kwetsbare deel van de winning liggen voorts de hoofdwegen N346, regionale en lokale wegen, verschillende typen riool, het Twentekanaal en ook een aantal sloten en watergangen. De aanwezige lijnbronnen kunnen niet eenvoudig verwijderd worden. Wel kan in overleg met de eigenaren gekeken worden naar maatregelen om het risico op belasting te verkleinen.

Aan de hand van markerstoffen kan worden bepaald of sprake is van een typische stedelijke belasting. De aanwezigheid van veel lijnbronnen in een gebied kan hiervan de oorzaak zijn. Voor het ruwwater van Goor kan worden bepaald of sprake is van een toename van het aantal markerstoffen. Zo ja, dan is de winning Goor kwetsbaar voor een typische stedelijke belasting van lijnbronnen.

Planologische bescherming

De planologische bescherming van de winning Herikerberg is vrij goed geregeld. Alleen in het bestemmingsplan Buitengebied Herikerberg (verouderd), dat een klein deel van het grondwaterbeschermingsgebied omvat, ontbreekt planologische bescherming.

Voor de winning Goor is de planologische bescherming van het waterwingebied niet goed geregeld. In de bestemmingsplannen Goor Centrum e.o., De Whee 1994 en Kevelhammerhoek 1999 is de planologische bescherming van het grondwaterbeschermingsgebied niet goed geregeld. Deels gaat het hier om verouderde plannen. Alleen het bestemmingsplan Goor Centrum e.o. is actueel.

De aanbeveling is om de verouderde bestemmingsplannen te actualiseren en om het bestemmingsplan Goor Centrum e.o. aan te passen.

Intrekgebied vanaf het maaiveld en zonering grondwaterbeschermingsgebied

Het intrekgebied vanaf het maaiveld van de winning valt voor een groot deel buiten het grondwaterbeschermingsgebied. Een aanbeveling is om de noodzaak van aanvullend beleid in de vorm van voorkantsturing in het intrekgebied vanaf het maaiveld te onderzoeken.

Fact sheet Herikerberg / Goor

Verontreinigings-bron	Ruwwater overschrijding 75% Wlb-norm	Norm	PP ¹	WP ¹	Risico kwetsbaar ha (%)	Risico overig ha (%)	Type maatregel	Prioriteit
Goor								
landbouw	sulfaat arseen	150 mg/l 10 µg/l	140 mg/l 9,5 µg/l	150 mg/l 22 µg/l			Onderzoek noodzaak verminderen landbouwkundige belasting	+
spoorweg	bromacil	0,1 µg/l	0,2 µg/l	0,4 µg/l				+ ⁴
wegen	chloride	150 mg/l	120 mg/l	560 mg/l				+
Herikerberg								
landbouw	nitraat sulfaat bentazon	50 mg/l 150 mg/l 0,1 µg/l	110 mg/l 140 mg/l 0,09 µg/l	170 mg/l 160 mg/l 0,05 µg/l			Onderzoek noodzaak verminderen landbouwkundige belasting	+
Herikerberg / Goor								
landbouw					9 (1)	729 (51)	Onderzoek noodzaak verminderen landbouwkundige belasting	+
stedelijk gebied /					19 (1)	143 (10)	Certificering groenonderhoud / duurzaam terreinbeheer: - stedelijk gebied / groenonderhoud intrekgebied - bouw- en bedrijventerrein	- ³
lijnbronnen					+		Opstellen calamiteitenplan: - spoorlijn Zutphen – Hengelo	+
lijnbronnen							Certificering groenonderhoud / duurzaam terreinbeheer: - spoorweg en -bermbeheer	- ⁴
lijnbronnen					+		Opstellen calamiteitenplan: - hoofdweg N753, N824 en N346	

lijnbronnen							Nader onderzoek algemene staat rioleringsstelsel Hof van Twente in kwetsbaar deel intrekgebied vanuit rioleringsplan.	+
lijnbronnen							Nader onderzoek algemene staat persleiding in kwetsbaar deel intrekgebied vanuit rioleringsplan.	+
lijnbronnen							Toepassen van maatregelen ter bescherming van het grondwater in kwetsbare gebieden bij aanleg wegen	continue
puntbronnen							Aanpakken puntbronnen	+
planologische bescherming							Actualiseren bestemmingsplannen	+

¹ PP staat voor pompput, WP voor waarnemingsput. Concentraties in deze kolom betreffen maximale concentraties gemeten in individuele pomp- en waarnemingsputten in de periode 2000 – 2008.

² De keuze van het in te zetten instrument hangt niet alleen af van de prioriteit om het risico voor de grondwaterkwaliteit te beperken, maar ook van de mogelijkheid mee te liften met (lopende) ontwikkelingen als maatregelenprogramma's KRW voor oppervlaktewaterlichamen, EHS, N2000 beheerplannen, TOP-gebieden en stedelijke ontwikkelingen.

³ de gemeente Hof van Twente gebruikt geen bestrijdingsmiddelen in het grondwaterbeschermingsgebied.

⁴ Prorail gebruikt geen bestrijdingsmiddelen bij het spoorwegbeheer.

Scores:

+: van belang voor de ruwwaterkwaliteit o.b.v. kwaliteit grondwater en / of ruwwater en risico's verontreinigingsbronnen.

-: niet of van minder belang voor de ruwwaterkwaliteit.

Calamiteitenplannen moeten op provinciaal niveau worden opgesteld door betrokken beheerders van spoor- en hoofdwegen.

Bijlage 2 Wettelijk kader en bestuurlijke afspraken

Wettelijk kader voor maatregelen

In de gebiedsdossiers is een analyse gemaakt van aspecten die van invloed zijn op de kwaliteit van de winning en een mogelijke bedreiging vormen voor die kwaliteit. Om deze risico's op te heffen of te verminderen, zijn maatregelen geselecteerd. De maatregelen in dit uitvoeringsprogramma worden genomen om te voldoen aan de verplichtingen uit de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW), inmiddels geïmplementeerd in het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water (BKMW). In de kaderrichtlijn water (artikel 4) is namelijk opgenomen dat lidstaten maatregelen moeten nemen om de inbreng van verontreinigende stoffen in het grondwater te voorkomen of te beperken. Specifiek voor drinkwaterwinningen is opgenomen (artikel 7) dat lidstaten moeten zorgen voor de nodige bescherming van de waterlichamen om het niveau van zuivering dat voor de productie van drinkwater is vereist, te verlagen. Deze laatste doelstelling is nationaal als volgt vertaald in het Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water (BKMW, art 12): de kwaliteit van grondwaterlichamen waarin een waterwinlocatie is gelegen verbetert zodanig dat het niveau van zuivering van het onttrokken water kan worden verlaagd. Dit is een streefwaarde waaraan geen realisatiedatum is gekoppeld maar waar wel naartoe gewerkt moet worden.

Daarnaast dienen de maatregelen uit dit uitvoeringsprogramma ter realisatie van de aanvullende nationale en provinciale doelen voor drinkwaterwinningen. Vanwege de aard van de KRW-verplichtingen gaat het daarbij in 1^e instantie om de kwaliteitsdoelen. Het ligt in de bedoeling om bij de actualisatie over enkele jaren de gebiedsdossiers ook te richten op de kwantiteitsdoelen en dan hiervoor eveneens maatregelen af te leiden.

In de stroomgebiedbeheerplannen is het opstellen van gebiedsdossiers voor drinkwaterwinningen opgenomen om te voldoen aan deze doelstelling (zie box 1). Specifiek is voor de provincie Overijssel in de Omgevingsvisie opgenomen dat gebiedsdossiers worden opgesteld voor de drinkwaterwinningen Vechterweerd, Engelse Werk, Archemerberg, Mander, Hoge Hexel, Wierden, Espelose Broek, Holten en Herikerberg-Goor. Op basis van deze gebiedsdossiers in 2010 wordt een uitvoeringsprogramma opgesteld in overleg met de betrokken partijen waarin maatregelen zijn opgenomen die nodig zijn om te voldoen aan bovenstaande doelstellingen.

In het Nationaal Waterplan (NWO) is opgenomen dat het rijk (VROM) met de belanghebbende partijen nadere afspraken zal maken over de realisatie van gebiedsdossiers. Op 16 juni 2010 heeft het NWO het voorstel aangenomen met daarin afspraken over het opstellen van gebiedsdossiers. Dit is uitgewerkt in het document 'Gebiedsdossiers waterwinning voor de openbare drinkwatervoorziening'. Hierin is onder andere afgesproken dat provincies regie voeren bij het opstellen van gebiedsdossiers en de daaruit voortvloeiende maatregelen. Ten aanzien van de gebiedsdossiers heeft de werkgroep verder over de volgende aspecten een voorstel gedaan.

- doel
- reikwijdte
- regierol
- kosten
- tijdpad
- methodiek
- status
- prioritering winningen voor opstellen gebiedsdossiers
- openbaarheid gegevens.

Wettelijk kader voor rollen en verantwoordelijkheden: elke partij heeft verantwoordelijkheden

De bescherming van de openbare drinkwatervoorziening en haar bronnen krijgt met de inwerkingtreding van de Drinkwaterwet (per 1-1-2011) de status van "dwingende reden van groot openbaar belang". Op grond van de Drinkwaterwet hebben alle bestuursorganen de zorgplicht voor het duurzaam veilig stellen van de openbare drinkwatervoorziening. De bestuursorganen dienen dit belang bij hun besluitvorming te betrekken. Met de Drinkwaterwet wordt een wettelijk zorgplicht in het leven geroepen die als een paraplu over de besluitvorming binnen intrek- en grondwaterbeschermingsgebieden ligt.

Voor vergunningverlening en handhaving dienen Rijk, gemeenten, provincie en waterschappen alle relevante belangen te betrekken in hun afweging bij de vergunningverlening, het stellen van voorschriften en de uit te voeren handhaving. Het belang van de openbare drinkwatervoorziening dient hierin – gegeven de Drinkwaterwet - een prominente plek te krijgen. Mede richtinggevend zijn daarbij ook de bepalingen zoals die zijn opgenomen in de provinciale verordening op grond van artikel 1.2. van de Wet milieubeheer.

Provincie Overijssel

De provincie Overijssel is strategisch beleidsbepaler voor de inrichting van de fysieke leefomgeving en verantwoordelijkheid voor het toekennen van functies aan water- en grondwatersystemen binnen de provincie. Zij is bevoegd gezag voor de vergunningverlening voor de benodigde hoeveelheden grondwater voor drinkwaterproductie en bevoegd gezag voor de bescherming van de grondwaterkwaliteit op grond van de Waterwet inclusief de Kaderrichtlijn Water en de Wet Milieubeheer. Bovendien is de provincie verantwoordelijk voor het veiligstellen van een duurzame drinkwatervoorziening.

In de Drinkwaterwet is het duurzaam veiligstellen van de openbare drinkwatervoorziening aangemerkt als 'dwingende reden voor groot openbaar belang'. Hiermee is het bijzondere belang van drinkwatervoorziening in de wet verankerd, hetgeen de provincie Overijssel houvast geeft voor de bescherming van dat belang. De provincie Overijssel beschermt haar openbare drinkwatervoorziening via het zorgsprincipe in het beschermingsbeleid en de voorkantsturing in de Ruimtelijke ordening. Het zorgsprincipe houdt in dat voor de bescherming van de kwaliteit van het grondwater risicovolle activiteiten worden geweerd. Voorkantsturing houdt in dat de drinkwaterwinningen zoveel mogelijk verweven zijn met harmoniserende functies.

Waterbedrijf Vitens

Voor het waterleidingbedrijf betekent de komst van de Drinkwaterwet dat ook zij verplichtingen krijgt in samenhang met het duurzaam veiligstellen van de openbare drinkwatervoorziening. De in artikel 7 Drinkwaterwet opgenomen (primaire) taakomschrijving voor de eigenaren van drinkwaterbedrijven volgt uit de wettelijke opdracht aan eigenaren van drinkwaterbedrijven, opgenomen in artikel 3, om ten aanzien van het voor hun bedrijf vastgestelde distributiegebied uitvoering te geven aan de overheidszorg inzake de openbare drinkwatervoorziening. Artikel 7 bepaalt dat de eigenaar van het drinkwaterbedrijf tot taak heeft om bij te dragen aan de bescherming van zijn grondstof (grond- of oppervlaktewater) tegen vervuiling. De eigenaar van een drinkwaterbedrijf wordt met de taakstelling verplicht en in staat gesteld tot bescherming van waterwingebieden en daaraan gerelateerde activiteiten op het gebied van natuur- en milieubeheer ten einde drinkwater te kunnen produceren.

Gemeenten

Gemeenten hebben taken en bevoegdheden op grond van de Wet milieubeheer. Deze variëren van vergunningverlening en handhaving van bedrijven en inrichtingen tot het opstellen van rioleringsplannen en het vervolgens aanleggen, beheren en onderhouden van de rioolstelsels. Daarbij hebben zij niet alleen op grond van de Wet Milieubeheer taken en bevoegdheden maar hebben op grond van het Burgerlijk Wetboek ook een risicoaansprakelijkheid voor die rioolstelsels. Rioolstelsels zijn opstellen in de zin van artikel 6:174 BW en op grond van dit artikel rust op de leidingbeheerder risicoaansprakelijkheid. In z'n algemeenheid zijn gemeenten verantwoordelijk om risicovolle emissies vanuit de riolering naar het grondwater in het intrekgebied van een drinkwaterwinning op te sporen en weg te nemen.

Op grond van de Wro en de provinciale verordening RO dienen de gemeenten in hun bestemmingsplannen de bestemming intrek- en grondwaterbeschermingsgebied als dubbel bestemming op te nemen. Daarbij dienen zij zodanige voorschriften te stellen dat functies in overeenstemming zijn met deze dubbelbestemming. Hierbij ligt, mede op basis van de Drinkwaterwet en de criteria genoemd in de provinciale verordening, het primaat bij de bescherming van het grondwater tegen risico op verontreiniging.

Vanuit de Wet bodembescherming zijn vijf gemeenten in de provincie Overijssel bevoegd gezag. Dit zijn de gemeenten Deventer, Zwolle, Hengelo, Almelo en Enschede. In het overige gebied in de provincie Overijssel bevoegd gezag. Als deze risico's van een bepaalde verontreiniging onaanvaardbaar zijn, is een spoedige sanering dan wel beheersing van de risico's noodzakelijk. In het convenant bodemontwikkelingsbeleid dat in 2009 is gesloten tussen Rijk, IPO, VNG en UvW is afgesproken prioriteit bij de aanpak van spoedlocaties te leggen.

Waterschap en Rijkswaterstaat

Op grond van de Waterwet is het waterbeheer in Nederland toegewezen aan twee beheerders. Het Rijk – met als uitvoerder Rijkswaterstaat – is beheerder van de bij of krachtens de wet aangewezen (oppervlakte)wateren: het hoofdsysteem en enkele objecten als stormvloedkeringen Oosterschelde en Nieuwe Waterweg en dergelijke. Alle overige watersystemen inclusief de waterkeringen en het grondwater zijn in beheer bij de waterschappen. De provincies wijzen de beheergebieden van elk afzonderlijk waterschap aan.

Beide beheerders (Rijk en Waterschappen) hebben op grond van de Waterwet de taak het watersysteem op orde te houden en te verbeteren met in achtneming van de bepalingen gesteld bij of krachtens die wet en de kwaliteitsdoelstellingen en normen gesteld bij of krachtens de Wet Milieubeheer. Daarnaast dienen zij tevens enkele bepalingen gesteld bij of krachtens de Wet bodembescherming, de Wro, de nieuwe Drinkwaterwet en nog enkele andere wetten te betrachten bij hun beheer.

Artikel 2.1 lid 1 van de Waterwet bepaalt dat de doelstellingen zijn gericht op:

- voorkoming en waar nodig beperking van overstromingen, wateroverlast en waterschaarste, in samenhang met
- bescherming en verbetering van de chemische en ecologische kwaliteit van watersystemen en
- vervulling van maatschappelijke functies door watersystemen.

Bij de productie van drinkwater in de provincie Overijssel wordt geïnfiltreerd oppervlaktewater gebruikt. Dit is met name het geval bij de oevergrondwaterwinningen Engelse Werk en Vechterweerd. De waterbeheerder is verantwoordelijk voor de kwaliteit en de kwantiteit van het oppervlaktewater dat infiltreert.

Naast beide beheerders hebben de gemeente en de provincie nog taken op grond van de Waterwet. Voor de gemeente gaat het om de zorgplicht voor de grondwaterstand in stedelijk gebied en overtollig grondwater. Voor de provincie gaat het om vergunningverlening voor enkele categorieën grondwateronttrekkingen.

Voor dit eerste uitvoeringsprogramma is ervoor gekozen om allereerst maatregelen te formuleren voor de meest risicovolle oppervlaktewateren vanuit het perspectief van de kwetsbare drinkwaterwinningen. Dit betreffen de oppervlaktewaterlichamen IJssel en Vecht. Waterschappen zijn ook op die manier betrokken geweest bij de totstandkoming van dit uitvoeringsprogramma. Uiteindelijk wordt gestreefd naar een integrale overeenkomst met een totaalopgave per winning. Hierbij kunnen voor de drinkwaterwinning risicovolle aspecten op het gebied van waterkwaliteit en waterkwantiteit worden betrokken die onder verantwoordelijkheid van waterschappen vallen. Waterschappen worden vanuit hun verantwoordelijkheden geconsulteerd bij de totstandkoming van zo'n integrale overeenkomst.

Kostenverdeling

In verschillende EU-richtlijnen zijn ook de bekostigingsprincipes opgenomen; de vervuiler betaalt, het profijtbeginsel, het kostenterugwinning beginsel, het solidariteitsbeginsel en het legaliteitsbeginsel. Voor de meeste kosten wordt in het Nederlandse waterrecht voldaan aan (één van) deze principes. Alleen voor diffuse bronnen van verontreiniging is dit (nog) niet het geval.⁹

⁹ Geld als water: Over Europese richtlijnen, water en regionale economie, Triple E publicaties 2006

Box 1 Doelen KRW in relatie tot gebiedsdossiers drinkwaterwinningen

De Kaderrichtlijn Water (KRW) beoogt om oppervlakte- en grondwater in de "goede toestand" te brengen in 2015 (met uitstel mogelijkheden tot 2027 onder bepaalde condities). Dit betreft een resultaatverplichting waarbij er aan een aantal doelstellingen moet zijn voldaan. Drinkwaterwinningen dienen eveneens in een goede toestand te worden gebracht door te voldoen aan enkele specifieke aanvullende doelstellingen. Voor deze winningen dienen maatregelen te worden genomen om de volgende doelstellingen te bereiken:

Geldend voor alle grondwaterlichamen (KRW art 4):

- Achteruitgang van de toestand van grondwaterlichamen voorkomen; vanaf 22 december 2000 voorkomen van achteruitgang van de toestand van het grondwaterlichaam en vanaf 22 december 2009 geen aanhoudende stijgende tendens van concentraties van verontreinigende stoffen;
- Er wordt een drempelwaarde afgeleid voor die stoffen die in twee of meer onttrekkingspunten in een grondwaterlichaam een probleem (overschrijding van 75% van de norm én een stijgende trend) veroorzaken. Daarna wordt bij de toestandbeoordeling getoetst aan de drempelwaarde in KRW monitoringpunten. Bij overschrijding wordt geanalyseerd wat het effect van de overschrijding op receptoren is. Voor drinkwaterwinningen betekent dit kijken of er een significant stijgende trend is bij het onttrekkingspunt.
- Inbreng van verontreinigende stoffen voorkomen/beperken;
- Grondwaterlichamen beschermen, verbeteren en herstellen, met de bedoeling in 2015 de goede toestand te bereiken;
- Stijgende tendensen van verontreinigingen ombuigen;
- De doelstellingen voor beschermde gebieden halen (Natura-2000 en drinkwater).

Voor drinkwaterwinningen zijn die doelstellingen (KRW art 7.2 en 7.3):

- Geen achteruitgang zuivering: vanaf 22 december 2000 dient een waterlichaam waaruit drinkwater wordt bereid een zodanige kwaliteit te hebben dat met de bestaande zuivering drinkwater kan worden geproduceerd wat aan de normen uit de Drinkwaterwet voldoet;
- Vermindering zuivering: de waterlichamen dienen zodanig beschermd te worden, dat de achteruitgang van de kwaliteit wordt voorkomen teneinde het zuiveringsniveau voor de productie van drinkwater te verlagen.

Deze laatste doelstelling is nationaal als volgt vertaald in het Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water (BKMW, art 12): de kwaliteit van grondwaterlichamen waarin een waterwinlocatie is gelegen verbetert zodanig dat het niveau van zuivering van het onttrokken water kan worden verlaagd. Dit een streefwaarde waaraan geen realisatiedatum is gekoppeld maar waar wel naartoe gewerkt moet worden.

De hiervoor benodigde maatregelen zijn in 2009 in het SGBP vastgesteld en dienen eind 2012 operationeel te zijn (KRW art. 11.7). In de daaropvolgende planperiode wordt de effectiviteit geëvalueerd (KRW art. 11.8) als onderdeel van het nieuwe SGBP. In het SGBP Rijndelta is het aanleggen van een gebiedsdossier opgenomen als maatregel (SGBP Rijndelta p. 151). Dit betreft ondermeer 'Inventarisatie en evaluatie bestrijdingsmiddelengebruik in kwetsbare waterwingebieden', 'Onderzoek naar risicovolle puntbronnen in oppervlaktewateren en grondwaterbeschermingsgebieden en – waar nodig – extra saneringen van deze puntbronnen' en 'Onderzoek van risicovolle bodemverontreinigingslocaties en uitvoeren van kosteneffectieve maatregelen (saneren of beheersen)'. Overige maatregelen uit het gebiedsdossier kunnen gefaseerd worden ingevoerd.

Het einddoel waar als stip op de horizon naar gestreefd wordt, is een zuivering die aansluit bij de natuurlijke waterkwaliteit. Onderstaande tabel geeft een aantal voorbeelden van zuiveringen passend bij een natuurlijke waterkwaliteit:

Natuurlijk watertype	Basiszuivering
aëroob	beluchting
aëroob + zuur	beluchting – marmerfiltratie
anaëroob	beluchting – snelfiltratie
anaëroob hard	beluchting - snelfiltratie - ontharding - beluchting – snelfiltratie
anaëroob zuur	beluchting – marmerfiltratie
diep anaëroob	intensieve beluchting - snelfiltratie - beluchting - snelfiltratie
diep anaëroob hard	intensieve beluchting - snelfiltratie - ontharding - beluchting – snelfiltratie

Bijlage 3 Maatregelenpakket diffuse belasting landbouw

Inhoudsopgave

H1 Beschrijving huidige situatie landbouwkundige belasting

H2 Beschrijving van het wettelijke kader bestrijdingsmiddelen en nitraat

H3 Maatregelenpakket diffuse belasting landbouw

H4 Kader Plan van aanpak landbouwproject

1 Beschrijving huidige situatie landbouwkundige belasting

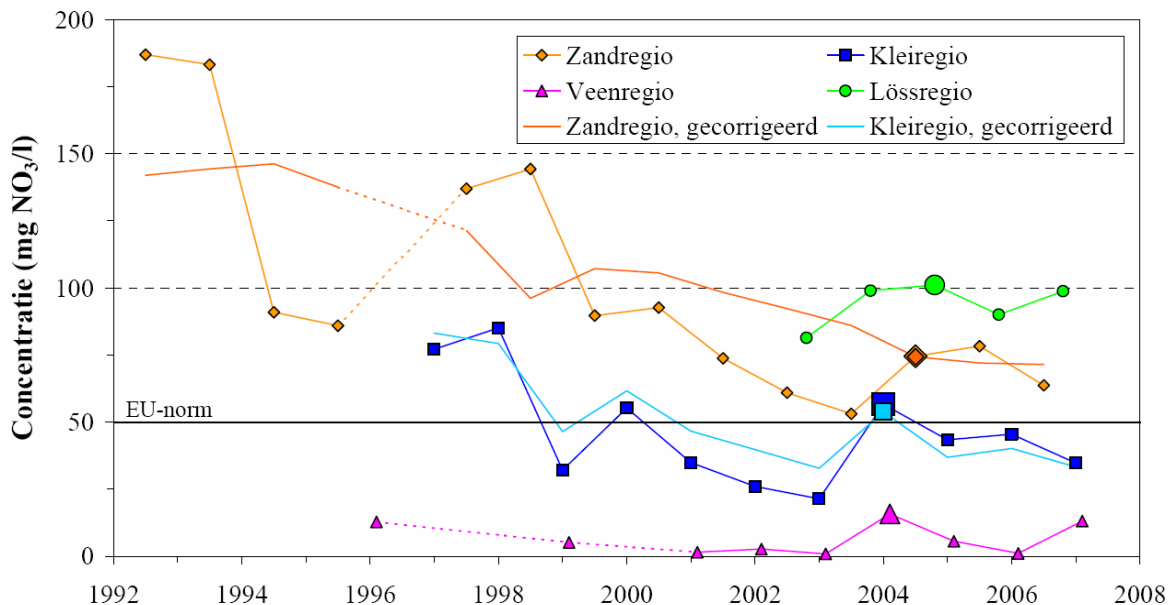
Inleiding

De huidige situatie van de landbouwkundige belasting wordt geïllustreerd via de evaluatie van landelijke meetgegevens uit het LMM meetnet voor wat betreft stikstof en de nulmeting uit 2006 voor wat betreft de belasting met bestrijdingsmiddelen. In aanvulling hierop wordt de grondwaterkwaliteit gegevens van de negen kwetsbare winningen beschreven.

Landelijke evaluatie N-belasting

Het LMM is opgezet om de kwaliteit van het grondwater op landbouwbedrijven te beschrijven en te verklaren in relatie tot milieuvervuiling, beleidsmaatregelen en bedrijfsvoering. De grondwaterkwaliteit wordt bepaald door de hoeveelheid nutriënten (waaronder nitraat) in het bovenste grondwater te meten (net onder de 'wortelzone', of dieper wanneer de grondwaterspiegel dit vereist). Metingen op dit niveau geven weer welk deel van het nutriëntenoverschot naar het grondwater is uitgespoeld. De metingen zijn verricht op de typen landbouwbedrijven die in Nederland het meest voorkomen (akkerbouw en melkvee) in drie hoofdgrondsoortregio's (zand/löss, klei en veen). De resultaten staan weergegeven in figuur 1.

In figuur 1 zijn de gemeten jaargemiddelde nitraatconcentraties weergegeven voor de zand-, löss-, klei- en veenregio. De resultaten geven daarmee geen specifieke informatie over de belasting van de drinkwaterwinningen met nitraat, maar een beeld van de gemiddelde nitraatconcentratie over de gehele regio als genoemd in de figuur. Voor de zandregio en de kleiregio zijn ook de gecorrigeerde nitraatconcentraties in beeld gebracht. De gecorrigeerde lijn is bepaald aan de hand van een statistisch model waarin voor de veranderende steekproef en weersinvloeden gecorrigeerd wordt (zie ook Wattel-Koekkoek et al., 2008). Dit model is ontwikkeld om het doel van het LMM, namelijk het onderzoeken van de invloeden van de landbouw op de waterkwaliteit van het bovenste grondwater, inzichtelijker te maken.



Figuur 1. Gemeten en gecorrigeerde nitraatconcentraties in de hoofdregio's. De meetpunten die betrekking hebben op het jaar 2004 zijn vergroot weergegeven. Wanneer in de meetreeks een jaar ontbreekt, zijn de meetwaarden van de aansluitende jaren met een onderbroken lijn verbonden (bron: LMM-jaarrapport 2004 'Landelijk Meetnet effecten Mestbeleid' (RIVM, 2009)).

Zowel de gecorrigeerde als de ongecorrigeerde nitraatconcentratie in de zandregio geeft vanaf 1998 tot en met 2003 een duidelijk dalende trend weer. Hierna is echter geen sprake meer van een dalende trend in de ongecorrigeerde cijfers. Echter, ook na correctie blijkt dat in de zandregio de gemiddelde nitraatconcentratie in het bovenste grondwater hoger is dan de EU-norm van 50 mg NO₃/l. In de zand/löss-regio geldt dit voor 67% van de bedrijven.

Bestrijdingsmiddelconcentraties grondwater bij huidige bedrijfsvoering

Met betrekking tot bestrijdingsmiddelen bestaat geen LMM. Wel is er in het kader van de KRW een uitgebreide screening uitgevoerd naar de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen in het grondwater. Hierbij is niet gekeken in het bovenste grondwater, zoals in het LMM, maar in het grondwaterkwaliteitsmeetnet met filters op 10 en 25 m-mv. De resultaten geven daarmee geen specifieke informatie over de belasting van de drinkwaterwinningen met bestrijdingsmiddelen, maar zijn bedoeld om de toestand van grondwaterlichamen in beeld te brengen. Het binnen de KRW gehanteerde 20% criterium – dat wil zeggen dat in 20% van de ondiepe of diepe filters de norm wordt overschreden - wordt niet overschreden in beide grondwaterlichamen in Overijssel. Wel zijn in het grondwater verschillende bestrijdingsmiddelen aangetroffen. Het betrof hier zowel middelen die inmiddels verboden zijn als middelen die zijn toegestaan.

Grondwaterkwaliteit 9 kwetsbare winningen

Ook de concentraties in de pompputten en waarnemingsfilters in de intrekgebieden van de negen kwetsbare winningen wijzen op een te hoge landbouwkundige belasting, zie tabel 1. Deze gegevens betreffen waarnemingen in het grondwater op een diepte die ruim onder de toetsdiepte van nitraat op 1 m- mv ligt. Omdat niet voor alle stoffen voldoende gegevens beschikbaar zijn voor een statistische trendanalyse, zijn de trends kwalitatief beoordeeld op basis van expert judgement van het verloop van de gemeten grondwaterkwaliteit (ruwwater en waarnemingsfilters).

Tabel 1. Maximale concentraties van grondwaterkwaliteitgegevens gemeten in de periode 2000 – 2008 in pompputten (PP) en waarnemingsputten (WP)

Winning	Ruwwater overschrijding 75% Wlb-norm	Norm	PP	WP
Engelse Werk	MCP arseen	0,1 µg/l 10 µg/l	ca. 0,2 µg/l ca 15 µg/l	ca. 0,2 µg/l ca. 17 µg/l
Archemerberg	nikkel nitraat	20 µg/l 50 mg/l	ca. 54 µg/l ca 130 mg/l	ca. 87 µg/l ca. 280 mg/l
Mander	nikkel nitraat arseen	20 µg/l 50 mg/l 10 µg/l	ca. 69 µg/l ca 120 mg/l 21 µg/l	ca. 198 µg/l ca. 280 mg/l 5 µg/l
Hoge Hexel	nikkel arseen	20 µg/l 10 µg/l	ca. 15 µg/l 27 µg/l	ca. 69 µg/l 18 µg/l
Wierden	nikkel nitraat arseen sulfaat 1,2 DCP	20 µg/l 50 mg/l 10 µg/l 150 mg/l 1 µg/l	ca. 42 µg/l ca 68 mg/l 34 µg/l 170 mg/l 0,08 µg/l	ca. 436 µg/l ca. 230 mg/l 423 µg/l 300 mg/l 0,01 µg/l
Espelose Broek	MCP	0,1 µg/l	ca 0,6 mg/l	ca. 0,08 µg/l
Holten	nikkel nitraat sulfaat aluminium	20 µg/l 50 mg/l 150 mg/l 200 µg/l	140 µg/l 65 mg/l 140 mg/l 480 µg/l	383 µg/l 270 mg/l 180 mg/l 474 µg/l
Herikerberg	nitraat sulfaat bentazon	50 mg/l 150 mg/l 0,1 µg/l	110 mg/l 140 mg/l 0,09 µg/l	170 mg/l 160 mg/l 0,05 µg/l
Goor	sulfaat arseen	150 mg/l 10 µg/l	140 mg/l 9,5 µg/l	150 mg/l 22 µg/l

Uit de concentraties in grondwater blijkt, dat er nog steeds een aanzienlijke landbouwkundige belasting op weg is naar de pompputten. Voor een aantal parameters wordt de norm overschreden. Hierbij kan met zekerheid gesteld worden dat de landbouwkundige belasting in de pompputten een 'historische belasting' betreft. Gezien deze concentraties is het voor de ontwikkeling van de kwaliteit van het grondwater noodzakelijk, dat het grondwater dat nu infiltreert in de watervoerende pakketten niet extra belast is.

2 Beschrijving wettelijk kader bestrijdingsmiddelen en nitraat

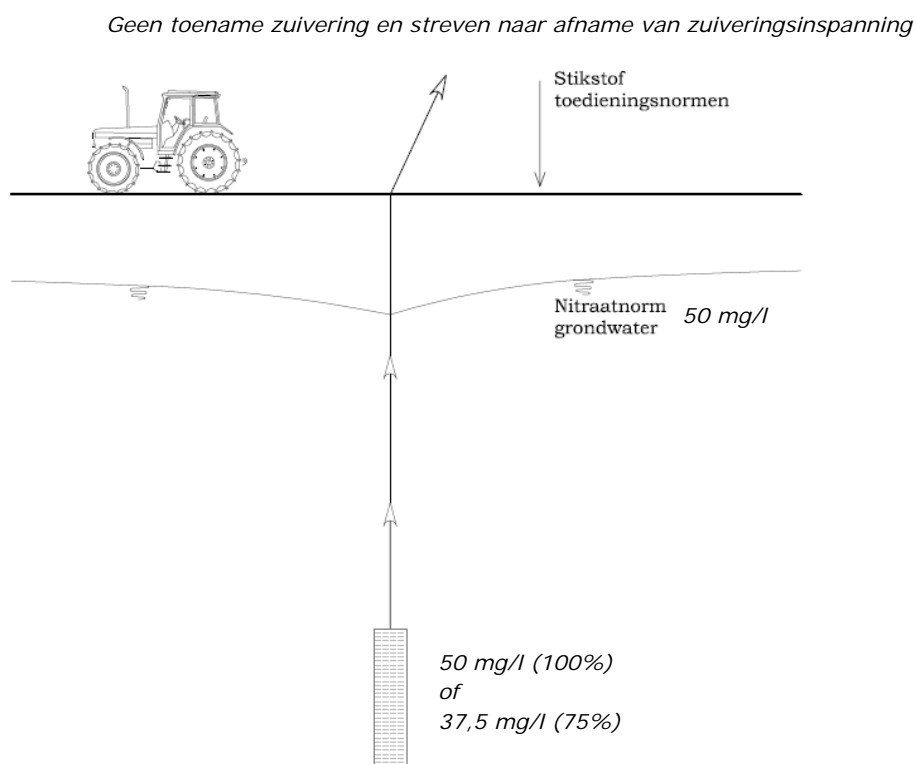
Inleiding

In het vorige hoofdstuk bleek dat aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen en nitraat een bedreiging vormt voor een duurzame veiligstelling van de drinkwatervoorziening. Hoewel dit niet voor alle winningen in dezelfde mate geldt, is dit voor de provincie Overijssel wel aanleiding om maatregelen te treffen om de landbouwkundige belasting te verminderen. Onderstaand is het wettelijk kader voor deze stoffen weergegeven

Bestrijdingsmiddelen en nitraat

Het wettelijk kader voor het reduceren van de landbouwkundige belasting met bestrijdingsmiddelen wordt gevormd door normen in grondwater en het ruwwater. Deze norm komt voort uit de KRW en bedraagt 0,1 µg/l voor individuele stoffen of 0,5 µg/l voor de som aan bestrijdingsmiddelen. Dit zijn de zogeheten drempelwaarden. Wanneer meer dan 20% van de meetpunten deze norm overschrijdt, is een grondwaterlichaam at risk en moeten er maatregelen worden genomen.

Het wettelijk kader voor het reduceren van de landbouwkundige stikstofbelasting wordt gevormd door normen die gelden voor de toediening van stikstof aan het maaiveld enerzijds en de norm voor nitraat in het grondwater anderzijds, zie figuur 2.



Figuur 2. Schematische weergave van het kader voor maatregelen in de landbouw: aan het maaiveld de wettelijke toedieningsnormen voor stikstof vanuit de Nitraatrichtlijn, in het grondwater de wettelijke nitraatnorm, eveneens vanuit de Nitraatrichtlijn en van daaruit overgenomen in de KRW. Verder moeten er vanuit de KRW gekeken worden of maatregelen noodzakelijk zijn wanneer een stijgende trend 75% van de norm overschrijdt. De maximale concentratie die uit de kraan mag komen is 50 mg/l (waterleidingbesluit)

Deze toedieningsnormen – stikstofgebruiksnormen – zijn 170 kgN/ha in de vorm van dierlijke mest. Wanneer derogatie is verleend mag 250 kgN/ha dierlijke mest aangewend worden. De aanvullende toediening van meststoffen is ook gereguleerd en is afhankelijk van het bodemtype, beweiding etc. Deze ruimte – kunstmestruimte – is ongeveer 120 – 150 kgN/ha. De nitraatnorm geldt voor het bovenste grondwater, gemiddeld binnen een gebied. Deze gebieden staan niet vast en zijn ook niet door 'Brussel' aangewezen. Door Nederland is gekozen voor grotere regionale gebieden, waarin bijvoorbeeld zowel droge als natte (zand)gronden voorkomen. Hierbij kan gedacht worden aan gebieden als het zuidelijke, oostelijke of centrale zandgebied of kleigebieden.

Mogelijk dat bij een voortschrijdende harmonisatie van Nitraatrichtlijn en KRW de gebieden worden afgestemd op KRW-deelstroomgebieden of grondwaterlichamen. Hierbij dienen de stikstofgebruiksnormen zodanig te zijn dat daarmee de gemiddelde kwaliteit van het grondwater voor nitraat in een dergelijk gebied geborgd wordt. De stikstofgebruiksnormen zijn op dit moment niet optimaal afgestemd op het halen van de nitraatdoelstelling en nitraatnormen in het ondiepe grondwater.

Nitraatactieprogramma en drinkwaterwinningen

Om deze normen te realiseren worden maatregelen geformuleerd in de vorm van een Nitraatactieprogramma. Momenteel zijn we toe aan het 4^e Nitraatactieprogramma. Dit programma loopt van 2009 – 2013 en bestaat uit een door Nederland voorgesteld en door 'Brussel' goedgekeurd maatregelenpakket gericht op het realiseren van de doelstellingen uit de Nitraatrichtlijn. Kern van het 4^e Nitraatactieprogramma betreft de aanscherping van stikstofgebruiksnormen voor uitspoelingsgevoelige gewassen op zand- en lössgrond.

De wijze waarop de nitraatnorm wordt getoetst, is onderwerp van discussie. Uit gesprekken met Oene Oenema (WUR), Dico Fraters (RIVM) en Arnoud de Klijne (RIVM) komt het volgende beeld naar voren. Doordat de nitraatnorm van 50 mg NO₃/l wordt uitgedrukt als gemiddelde per gebied, zullen er deelgebieden zijn – bijvoorbeeld de droge zandgronden - waar de nitraatnorm wordt overschreden en dus ook deelgebieden die deze overschrijding compenseren. Zolang gemiddeld in het gebied de nitraatnorm wordt gerealiseerd, is dit ook vanuit 'Brussel' acceptabel. Pas wanneer de nitraatnorm gemiddeld in het gebied overschreden wordt, zullen aanvullende maatregelen worden genomen. Dit wordt voorzien voor de lössgronden en het zuidelijke zandgebied; voor het oostelijke zandgebied waarvan Overijssel deel uitmaakt is geen aanscherping van het beleid te verwachten.

Het knelpunt ontstaat voor grondwaterwinningen wanneer de intrekgebieden van deze winningen vooral in de droge zandgronden liggen. In die gebieden wordt de nitraatnorm overschreden wanneer de wettelijke toedieningsnormen worden gehanteerd, terwijl de compensatie daarvan binnen het grotere gebied niet adequaat is om de winning te beschermen. Dat grotere gebied ligt immers buiten het intrekgebied. Hoewel de discussies nog lopen, is het niet waarschijnlijk dat voor dergelijke situaties een landelijke aanscherping zal plaatsvinden. Immers, op het niveau van het gebied wordt voldaan aan de normen van de Nitraatrichtlijn en de sentimenten binnen de landelijke politiek gaan eerder uit naar derogatie of verplaatsen van de toetsdiepte naar een grotere diepte dan naar het verder aanscherpen van de toedieningsnormen om ook in kwetsbare deelgebieden aan de nitraatnormen te voldoen. Eventuele maatregelen kunnen niet eerder dan in het 5^e Nitraatactieprogramma (2014 – 2017) worden opgenomen en pas nadat hier politieke besluitvorming over heeft plaatsgevonden. Deze politieke besluitvorming is voorzien vanaf eind 2012. Andere mogelijkheid om hier landelijk iets aan te doen is aansluiting te zoeken bij de landelijke KRW-discussie rond de beoordeling van grondwaterlichamen in relatie tot grondwaterwinningen.

Aanpassing van normen te verwachten?

Ten aanzien van bestrijdingsmiddelen kan gesteld worden dat het niet de verwachting is dat de normen op korte of middellange termijn zullen worden aangepast. Wel is de verwachting dat het toelatingsbeleid en de herkeuring van middelen ertoe zal leiden dat de toelating van middelen die een risico vormen voor het grondwater aangescherpt zal worden. Hierdoor zullen risicovolle bestrijdingsmiddelen geleidelijk verdwijnen. Daarnaast is op korte of middellange termijn geen generieke regelgeving voorzien die zorgt voor aanscherping van stikstofgebruiksnormen voor uitspoelingsgevoelige gewassen binnen de grote gebieden die gemiddeld aan de nitraatnorm van 50 mg/l voldoen.

3 Maatregelenpakket diffuse belasting landbouw

Synthese

In hoofdstuk 1 is naar voren gekomen dat er een aanzienlijke landbouwkundige belasting op weg is naar de pompputten. Voor een aantal parameters wordt de norm (nitraatrichtlijn, KRW of waterleidingbesluit) wel eens overschreden. Gezien deze concentraties is het voor de ontwikkeling van de kwaliteit van het grondwater noodzakelijk, dat het grondwater dat nu infiltreert in de watervoerende pakketten niet extra belast is om de doelstellingen voor de kaderrichtlijn water, geen toename van de zuiveringsinspanning en streven naar afname van de zuiveringsinspanning met als einddoel een minimale zuivering, te realiseren. 'Niet extra belast' kan bijvoorbeeld ingevuld worden door een maximale gemiddelde belasting in het intrekgebied van 50 mg/l of zelfs 75% daarvan. Voor bestrijdingsmiddelen komt dit neer op een gemiddelde in het intrekgebied van maximaal 0,1 µg/l voor een individuele stof en maximaal 0,5 µg/l voor de som van bestrijdingsmiddelen. Wat er niet in het systeem komt boven de norm, hoeft er immers ook niet door zuivering uit.

In hoofdstuk 2 is naar voren gekomen dat de huidige wet- en regelgeving niet voorziet in het realiseren van deze belasting in het intrekgebied. De nitraatrichtlijn staat toe dat er gemiddeld een hogere gemiddelde concentratie nitraat dan 50 mg/l kan voorkomen in een intrekgebied. Ook is het de vraag of het toelatingsbeleid van nitraat en bestrijdingsmiddelen is afgestemd op de maximale gewenste concentratie van deze stoffen in het grondwater vanuit het oogpunt van de KRW. Op korte termijn is er ook geen aanscherping van wet- en regelgeving te verwachten vanuit het Rijk of Europa.

Maatregelenpakket 2010-2012

Het maatregelenpakket is een totaalpakket dat de beleidscyclus voor wat betreft landbouwkundige belasting en kwetsbare drinkwaterwinning volledig sluit. Dit betekent dat het pakket het geheel omvat van onderzoek, vaststellen van de doelstelling, gebruik van instrumentarium, uitvoering van maatregelen, monitoring en evaluatie. Hierbij wordt gestreefd naar een continue verbetering van de aanpak. Daarnaast wordt eerst op kleine schaal ervaring opgedaan om later successen te kunnen uitbreiden.

Onderzoek

In de periode 2010-2012 worden de onderstaande onderzoeksvragen beantwoord op basis van theoretisch onderzoek en deskstudies.

- Wat is de huidige belasting van nitraat en bestrijdingsmiddelen in de intrekgebieden?
- Waar komen wij uit met het toepassen van generieke beleid voor bestrijdingsmiddelen en nitraat?
- Is deze belasting te hoog en leidt die tot te hoge concentraties nitraat en bestrijdingsmiddelen?
- Wat zijn de ontwikkelingen van de agrarische bedrijfsvoering? Welke innovaties komen eraan waar wij gebruik van kunnen maken?
- Welke mogelijkheden zijn er om de doelen te realiseren wanneer de – op vrijwilligheid gebaseerde – aanpak niet effectief dan wel niet kosteneffectief blijkt te zijn?

Vaststellen doelstelling

De gebiedsdossiers formuleren de noodzaak van maatregelen vanuit een analyse van de actuele risico's en de huidige situatie met betrekking tot de ruwwaterkwaliteit. Hierin worden monitoringgegevens gecombineerd met (theoretische) actuele risico's om tot maatregelen te komen. Het is nog een (landelijke) zoektocht hoe de wet- en regelgeving exact moet worden ingevuld binnen het kader van haalbaarheid en betaalbaarheid.

De doelstelling die nagestreefd wordt is dat het grondwater in het intrekgebied 'niet extra belast' wordt bij deze 9 kwetsbare drinkwaterwinningen. Dit wordt als eerste benadering ingevuld door te streven naar een maximale gemiddelde belasting in het intrekgebied van 50 mg/l nitraat. Voor bestrijdingsmiddelen komt dit neer op een gemiddelde in het intrekgebied van maximaal 0,1 µg/l voor een individuele stof en maximaal 0,5 µg/l voor de som van bestrijdingsmiddelen. De maatregelen zijn toegespitst om te onderzoeken of deze doelstelling voldoende invulling geeft aan de doelstellingen van de KRW en passen binnen het kader van haalbaarheid en betaalbaarheid. Deze doelstelling wordt aangepast op basis van de opgedane ervaring.

Instrumentarium

Bij het uitvoeren van maatregelen wordt gekeken naar de noodzaak van de te nemen maatregelen. Deze noodzaak wordt onderbouwd vanuit de gebiedsanalyse en resulteert in een gerichte selectie van gebieden en bedrijven om de landbouwkundige belasting te verminderen. Deze bedrijven worden samen met LTO Noord Overijssel benaderd om deel te nemen aan het landbouwproject. Het maatregelenpakket bestaat uit voornamelijk tijdelijke en bovenwettelijke maatregelen op vrijwillige basis. Hierbij geldt het streven dat uiteindelijk zonder stimulering aan de gewenste doelstelling wordt voldaan. Argumenten hiervoor zijn.

- De maatregelen dragen niet alleen bij aan de milieukwaliteit maar ook aan het bedrijfsresultaat van de agrariër. Deze financiële impuls stimuleert een blijvende inzet.

- In de toekomst wordt geen versoepeling van de milieukundige randvoorwaarden voorzien, eerder een verdere aanscherping. Dit betekent dat de maatregelen het toekomstperspectief van de agrariër verbeteren.

Er zijn echter ook andere ervaringen opgedaan bij het uitvoeren van maatregelen om de landbouwkundige belasting te verminderen op vrijwillige basis. Dit zijn onder meer.

- Maatregelen die op basis van vrijwilligheid worden genomen boeten sterk in op effectiviteit wanneer de mate van deelname (te) beperkt is of niet de juiste bedrijven meedoen.
- Wanneer de voordelen voor de agrariër niet blijvend zijn, bestaat het risico dat de agrariër 'terugvalt' en de belasting weer toeneemt nadat het project beëindigd is.

Gegeven de ervaringen van de beschikbare 'best practices' wordt verwacht dat een maatregelenpakket geformuleerd kan worden die naar de toekomst toe een duurzame basis vormt om de zuiveringsinspanning te verminderen en een duurzame drinkwatervoorziening veilig te stellen. Deze maatregelen worden gezamenlijk met de agrariërs in de intrekgebieden uitgevoerd. In aanvulling daarop worden maatregelen genomen wanneer er sprake is van een ernstige en actuele dreiging van de winning. Deze maatregelen vormen ook onderdeel van de aanpak de landbouwkundige belasting te verminderen.

Werkwijze en uit te voeren werkzaamheden

De afgelopen decennia zijn voor zowel nutriënten als bestrijdingsmiddelen methodes ontwikkeld om de belasting van nitraat en bestrijdingsmiddelen naar het grondwater te beperken. Ook in de provincie Overijssel zijn stimulerings- en studieprojecten uitgevoerd om landbouwkundige belasting van het grondwater te verminderen. Ook was de relatie tussen landbouw en de drinkwaterwinning onderwerp van verschillende gebiedsvisies en onderzoeken die in de provincie zijn uitgevoerd. Dit biedt de mogelijkheid om zogenaamde 'best practices' te implementeren in de huidige agrarische bedrijfsvoering in Overijssel.

Doel

Doel van het landbouwproject is het verbeteren van de bedrijfsvoering binnen milieukundige randvoorwaarden. Echter, effectiever omgaan met nitraat en bestrijdingsmiddelen levert ook winst op voor de agrariërs. Ten aanzien van bestrijdingsmiddelen valt te denken aan effectievere spuitmethoden. Door spuitmethoden te verbeteren kan bespaard worden op aanschaf van kostbare bestrijdingsmiddelen. Vergelijkbare besparingsmechanismen doen zich voor bij beperken van nitraatuitspoeling. Veehouders gebruiken op hun bedrijven veelal grote hoeveelheden stikstof. Veel minder dan de helft daarvan verlaat het bedrijf weer als product (vlees of melk). Een groot deel (het overschot) blijft achter op het bedrijf en kan na omzetting in de vorm van nitraat verloren gaan naar grondwater. Door efficiënter omgaan met stikstof op het bedrijf (bijvoorbeeld door scherper te voeren of preciezer te bemesten), wordt de hoeveelheid stikstof die in de vorm van nitraat verloren gaat, teruggebracht.

Kansen voor de boer

Voordeel voor de boer is dat met minder aan te kopen grondstoffen (kunstmest en krachtvoer) eenzelfde productieniveau bereikt kan worden. Er zijn echter veel meer voordelen. De ondernemer krijgt een beter overzicht over het eigen bedrijf en de samenhang tussen de bedrijfsonderdelen en krijgt een betere aansluiting bij andere voorlopers. Hierdoor vergroot hij de strategische positie op de lange termijn (beter kunnen sturen en weten waarom en in welke richting). De milieuwinst bestaat eruit dat de belasting van nitraat en bestrijdingsmiddelen daalt. Op die manier kan milieuwinst samengaan met economische en strategische winst voor de agrariër. Tevens wordt expliciet in beeld gebracht wat het project heeft opgeleverd voor de boer.

De effectiviteit van de aanpak wordt bepaald door de mate waarin het mogelijk is de belasting in geselecteerde gebieden daadwerkelijk te verminderen i.c. de mate waarin geselecteerde bedrijven bereid zijn mee te doen aan het project. Dit is in de aanpak gemarkeerd door een getrapte aanpak met twee go / no go momenten.

In de eerste trap wordt op basis van een gebiedsanalyse vastgesteld waar sprake is van een te hoge landbouwkundige belasting. In die gebieden worden huiskamerbijeenkomsten georganiseerd voor agrariërs die vanuit de gebiedsanalyse gevraagd worden deel te nemen aan het project. Tijdens die huiskamerbijeenkomsten zullen vertegenwoordigers van Projecten LTO Noord en bedrijfsadviseurs een toelichting geven op het project en wat dit project voor de individuele agrariërs inhoudt. Doel hiervan is agrariërs te werven om deel te nemen aan een project om de landbouwkundige emissies te verminderen. Uitgangspunt is dat de bedrijven worden geselecteerd op basis van een gebiedsanalyse maar doen mee op basis van vrijwilligheid. Tijdens het eerste go / no go moment wordt beoordeeld of er voldoende agrariërs belangstelling hebben om deel te nemen aan het project en of het zinvol is individuele plannen en afspraken te maken.

In de tweede trap van het project wordt door de bedrijfsadviseur met de agrariërs het huidige functioneren van de bedrijfsvoering vastgesteld (nulsituatie) en wordt samen met de bedrijfsadviseur een taakstelling voor de individuele bedrijven vastgesteld. Hierbij worden samen met de agrariër verbetermogelijkheden ontworpen en wordt een overeenkomst gesloten ten aanzien van de uit te voeren acties. Hier begint het cyclische proces van systeemontwikkeling dat gedurende de looptijd van het project duurt. Tijdens het tweede go / no go moment wordt beoordeeld of voldoende agrariërs bereid zijn een overeenkomst aan te gaan ten aanzien van de uit te voeren acties en of het zinvol is daadwerkelijk over te gaan naar de uitvoeringsfase.

De derde trap van het project begint met een kick off met de deelnemende bedrijven. Vervolgens wordt de grondwaterkwaliteit vastgesteld om de milieuprestaties te kunnen bepalen. Ook worden werkbijeenkomsten en evaluaties georganiseerd om te monitoren 'of wij op de goede weg zijn'. Aan het eind van het project wordt de grondwaterkwaliteit opnieuw gemonitord om de bereikte milieuprestaties concreet in beeld te brengen.

Daarom wordt de volgende fasering gehanteerd:

1. Gebiedsanalyse en opstellen communicatieplan en risico-analyse
2. Vaststellen taakstelling voor de landbouw in de gebieden
3. Selectie van winningen en bedrijven (10 a 20)

Go/ no go 1

4. Bepalen van het huidige functioneren van bedrijven
5. Planvorming met individuele agrariërs en sluiten overeenkomst over uit te voeren acties

Go / no go 2

6. Uitvoering
7. Monitoring
8. Werkbijeenkomsten en evaluatie
9. Beoordeling tussenresultaat 2012

In deze fasering zijn twee go / no go momenten opgenomen. Tijdens go/ no go moment 1 wordt geëvalueerd of er voldoende deelname van geselecteerde bedrijven is en of de beoogde maatregelen – en investering – effectief zijn in relatie tot de te realiseren doelstellingen. De vraag 'is de maatregel effectief' op het schaalniveau van de drinkwaterwinning vormt daarmee het belangrijkste selectie criterium voor het wel of niet uitvoeren van het landbouwproject in het intrekgebied van een betrokken drinkwaterwinning. De onderbouwing van deze gebieden komt voort uit een nadere analyse van de kwetsbaarheid van de winning voor landbouwkundige activiteiten in het intrekgebied en een nadere analyse van de belasting van het grondwater met nitraat (risico op overschrijden 50 mg NO₃/l) en bestrijdingsmiddelen (risico op overschrijden 0,1 µg/l) door deze activiteiten.

Deze resultaten worden beoordeeld in het licht van de resultaten van het onderzoek naar de mogelijkheden om de doelen te realiseren wanneer de – op vrijwilligheid gebaseerde – aanpak niet effectief dan wel niet kosteneffectief blijkt te zijn.

Tijdens go / no go moment 2 wordt geëvalueerd of de acties (kosten)effectief zijn en er met voldoende individuele agrariërs daadwerkelijk overeenkomsten kunnen worden afgesloten ten aanzien van de uit te voeren acties. Er wordt ruimte gegeven om het project concreter vorm te geven.

Voor de Winning Mander wordt aanvullend een studie uitgevoerd om de ontwikkeling van de huidige trend voor nitraat door te trekken naar een aantal ijkmomenten, namelijk 2017 (bestuurlijke overeenkomst Mander te verlaten) en 2023 (looptijd van de vergunning). Na afronding van dit project is sprake van een go / no go moment met betrekking tot verdere maatregelen.

Een uitgebreide beschrijving van de aanpak is opgenomen in het onderstaande 'kader plan van aanpak landbouwproject'.

Monitoring en evaluatie

Monitoring en evaluatie bestaat uit het monitoren van de kwaliteit van het grondwater, het vaststellen van de milieubelastingspunten en het monitoren van het proces / project als geheel aan de hand van indicatoren. Vanwege de traagheid waarmee de grondwaterkwaliteit reageert op veranderingen in de agrarische bedrijfsvoering, is het niet zinvol de grondwaterkwaliteit vaker te meten dan aan het begin en aan het eind van het project (2011 en 2015). Nadat helderheid is over doelen en aanpak zal dit nader worden ingevuld. Zie ook 'kader plan van aanpak landbouwproject'.

Projectbeheersing

Tijd

Deze maatregelen gelden voor de periode 2010-2012. Op basis van ervaringen die zijn opgedaan wordt het maatregelenpakket in 2012 mogelijk doorgezet en aangepast. In 2012 wordt ernaar gestreefd om een maatregelenpakket op te zetten voor alle drinkwaterwinningen in de provincie Overijssel om voor wat betreft de landbouwkundige belasting van bestrijdingsmiddelen en nitraat te voldoen aan de KRW-doelstellingen voor wat betreft drinkwater.

Geld

Onderzoeken worden uitgevoerd om antwoord te geven op de onderstaande vragen:

- Wat is de huidige belasting van nitraat en bestrijdingsmiddelen in de intrekgebieden?
- waar komen wij uit met het toepassen van generiek beleid voor bestrijdingsmiddelen en nitraat?
- Is deze belasting te hoog en leidt die tot te hoge concentraties nitraat en bestrijdingsmiddelen?
- Wat zijn de ontwikkelingen van de agrarische bedrijfsvoering? Welke innovaties komen eraan waar wij gebruik van kunnen maken?
- Welke mogelijkheden zijn er om de doelen te realiseren wanneer de – op vrijwilligheid gebaseerde – aanpak niet effectief dan wel niet kosteneffectief blijkt te zijn?

In aanvulling hierop zal de provincie onderzoeken welke mogelijkheden zijn er om de doelen te realiseren wanneer de – op vrijwilligheid gebaseerde – aanpak niet effectief dan wel niet kosteneffectief blijkt te zijn.

De kosten voor de onderzoeken worden geschat op € 150.000,--. Deze onderzoeken zijn uiterlijk in 2012 afgerond. De kosten voor het onderzoek bij Mander worden geschat op € 30.000,--. Dit onderzoek is uiterlijk in 2011 afgerond.

De kosten voor het uitvoeren van de landbouwmaatregelen bestaan uit de kosten bij de melkveehouderij en de kosten bij de akkerbouw. De kosten voor de melkveehouderij worden, uitgaande van 10 a 20 bedrijven, geschat op:

- Gebiedsanalyse, vaststelling taakstelling voor de landbouw en selectie winningen en werving bedrijven i.s.m. Projecten LTO Noord: ca. € 30.000,- verdeeld over 2010 en 2011.
- Bedrijfsondersteuning / verbeteren bedrijfsvoering, projectmanagement en opstellen overeenkomst over uit te voeren acties: ca. € 50.000,- per jaar. Over de looptijd van het project van 2011 – 2015 is dit € 250.000,-.
- Monitoren nulsituatie (2011) en eindsituatie (2015) van het nitraatgehalte in het grondwater: € 70.000,-- per ronde voor 10 bedrijven. Tweemaal monitoren is dan € 140.000,--.

Totale kosten landbouwmaatregelen melkveehouderij bedragen over looptijd 2011 – 2015: ca. € 390.000,--. Hiervan bedragen de kosten voor projectmanagement circa 10% van het projectbudget.

Pas na de go / no go-momenten 1 en 2 is het mogelijk exact aan te geven hoeveel en welke bedrijven deelnemen aan het project. Daarom is een zekere marge aangehouden rond het aantal deelnemende bedrijven.

De schatting van de kosten voor het onderdeel akkerbouw van het project zijn gebaseerd op ervaringen uit een recente evaluatie van een vergelijkbaar project in Brabant. Hieruit bleek dat de kosten aanvankelijk (2001) ca. € 3.000,-- per deelnemer of € 360,--/ha bedroegen. Vanaf 2004 groeiden deelnemers en areaal sneller dan de totale kosten. Vanaf 2009 bedroegen de kosten nog ca. € 450,-- per deelnemer of € 23,--/ha. Gemakshalve wordt rekening gehouden met een budget van € 50.000,-- per jaar. Omdat monitoring plaatsvindt via het berekenen van de milieubelastingspunten en onderdeel is van de bedrijfsbegeleiding, zijn er geen additionele monitoringskosten. Op basis van deze ervaring wordt een budget beschikbaar gesteld van € 250.000,-- tot en met 2015.

De totale geschatte kosten staan in onderstaande tabel. Omdat de stappen 1 tot en met 3 nog niet zijn doorlopen, zijn de kosten niet gedifferentieerd naar de individuele winningen.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	totaal
Onderzoeken algemeen		50.000	100.000				150.000
Onderzoek Mander		30.000					30.000
Gebiedsanalyse, taakstelling landbouw in gebied, selectie winningen & bedrijven	15.000	15.000					30.000
Opstellen communicatieplan & risico-analyse							
Landbouwproject deel melkveehouderij		50.000	50.000	50.000	50.000	50.000	250.000
Monitoring grondwaterkwaliteit		70.000				70.000	140.000
Landbouwproject deel akkerbouw (incl. monitoring via MPB)		50.000	50.000	50.000	50.000	50.000	250.000
totaal	15.000	265.000	200.000	100.000	100.000	170.000	850.000

Vooralsnog worden de kosten voor 2010, 2011 en 2012 gereserveerd. Op basis van de evaluatie in 2012 worden vervolgspraken over financiën gemaakt.

Organisatie

De maatregelen worden uitgevoerd onder regie van de provincie Overijssel samen met Vitens, LTO Noord Overijssel en deelnemende agrariërs. Hierbij informeert LTO Noord Overijssel – als belangenbehartiger – de agrariërs en draagt bij aan een positieve beeldvorming rondom het project. Vitens heeft een informatieverstrekende rol en zal expert-judgement inbrengen. Ook zal LTO Noord Overijssel en Vitens door de provincie geconsulteerd worden bij het opstellen van de offerteaanvraag van het landbouwproject en het beoordelen van de offertes. Een onderdeel van de consultatie betreft het gezamenlijk opstellen van een realistische planning. Projecten LTO Noord speelt een centrale rol in de afstemming en communicatie met de agrariërs en bedrijfsadviseurs en verzorgt de feitelijke werving en organisatie van huiskamerbijeenkomsten. Partijen leveren de benodigde informatie en kennis voor het uitvoeren van dit project. Voor het project wordt gezocht naar deelnemers uit de melkveehouderij en de akkerbouw voor zover nodig.

Informatie

De provincie Overijssel, Vitens en LTO Noord Overijssel leveren de benodigde informatie en kennis die redelijkerwijs van hen verwacht mag worden om de projecten te kunnen uitvoeren binnen de geschatte tijdsbesteding. Deze tijdsbesteding zal nader worden uitgewerkt in het traject waarin offerteaanvraag en offerte van het landbouwproject wordt opgesteld.

Kwaliteit

De voortgang van de uitvoering van de maatregelen en de controle van de kwaliteit van de opgeleverde producten en de uitgewerkte stappen komen jaarlijks ter sprake in de centrale werkgroep. Hierin zijn Vitens en LTO-Noord Overijssel en de provincie Overijssel ambtelijk vertegenwoordigd (zie paragraaf 5.2).

4 Kader Plan van aanpak landbouwproject

Selectie van winningen

Om de winningen te selecteren waar het landbouwproject uitgevoerd wordt, zijn het actuele aandeel grasland en akkerbouw alsmede de actuele bedreiging van de winning geanalyseerd, zie tabel 2. Bij deze percentages moet nog bedacht worden, dat in aanvulling op het areaal grasland ca. 20% maisland aanwezig is dat onderdeel uitmaakt van een melkveehouderijbedrijf. Daarnaast is in tabel 2 aangegeven in welke mate de landbouwkundige belasting een feitelijke bedreiging vormt voor de grondwaterkwaliteit.

Tabel 2. Aandeel grasland in het intrekgebied van de 9 kwetsbare winningen en de mate waarin de landbouwkundige belasting een actuele bedreiging vormt voor de winning.

Winningen	Landbouw in kwetsbaar deel intrekgebied ha (%)		Landbouw in overige deel intrekgebied ha (%)		Actuele bedreiging winning ¹
	Grasland ³	Akkerbouw ⁴	Grasland	Akkerbouw	
Vechterweerd	205 (72)	53 (19)	570 (79)	57 (8)	+/-
Engelse Werk	141 (43)	1 (0)	131 (42)	7 (2)	+/-
Archemerberg	8 (2)	13 (3)	434 (34)	185 (15)	++ nitraat
Mander ²	105 (48)	54 (25)	486 (37)	296 (23)	+++ nitraat
Hoge Hexel	34 (30)	52 (45)	763 (45)	384 (23)	+
Wierden	266 (59)	113 (25)	1439 (35)	502 (12)	++ nitraat
Espelose Broek	881 (69)	225 (18)	86 (76)	12 (11)	++ bestrijdingsmiddel
Holtten	68 (29)	2 (1)	278 (38)	53 (7)	++ nitraat
Herikerberg / Goor	10 (10)	4 (4)	876 (40)	307 (14)	++ nitraat

¹ +/- = geen / nauwelijks sprake van actuele dreiging door landbouwkundige activiteiten
 + = enige actuele dreiging door landbouwkundige activiteiten
 ++ = actuele dreiging voor de grondwaterkwaliteit door landbouwkundige activiteiten; no regret maatregelen om landbouwkundige belasting te verminderen zijn wenselijk
 +++ = grote actuele dreiging voor de winning door landbouwkundige activiteiten; maatregelen en / of nader onderzoek naar effectiviteit maatregelen zijn noodzakelijk

² Een deel van het overige deel van het intrekgebied ligt in Duitsland. Dit oppervlak en ruimtegebruik is niet meegenomen.

³ 'Grasland' is berekend uit de LGN-kaart. Extensief beheerd grasland – zoals in de uiterwaarden van het Engelse Werk – wordt daarmee ook meegeteld.

⁴ 'Maisland' wordt geteeld als voedergewas in de melkveehouderij, maar is korthedshalve toegerekend aan 'akkerbouw'.

Stappenplan aanvullende maatregelen

In één geval is de actuele bedreiging aangeduid met '+++'. Dit betreft de winning Mander waarbij de nitraatconcentratie als rekenkundig gemiddelde in de winputten is gestegen van minder dan 10 mg NO₃/l in 1990 tot ca. 35 mg NO₃/l in 2008. De nikkelconcentratie steeg in diezelfde periode van minder dan 15 µg/l tot ca. 30 µg/l. Vitens concludeert dat nitraat een 'directe en ernstige bedreiging voor de waterwinning' vormt, waarbij 'maatregelen om nitraat in het grondwater te verlagen noodzakelijk zijn'. De context voor het formuleren van maatregelen wordt in geval van Mander mede bepaald door de vergunningssituatie en de extra maatregelen die er op dit moment al genomen worden. Vitens heeft een vergunning tot 1 januari 2023. Met het waterschap is bestuurlijk afgesproken de locatie te verlaten voor 1 januari 2017 mits een alternatieve locatie in of nabij Twente beschikbaar is. Deze locatie wordt momenteel gezocht.

Omdat de nitraat trend een ernstige en actuele bedreiging voor de ruwwaterkwaliteit vormt, hebben de maatregelen in geval van Mander ook een urgent karakter. Doel hiervan is inzicht te krijgen in:

- De ontwikkeling van de huidige trend voor nitraat.
- Wat - rekenkundig - nodig is (welke reductie in welke gebieden) om deze trend tijdig om te buigen;
- Wat dat betekent gegeven de vergunningssituatie.
- Wat dat betekent voor de agrarische bedrijfsvoering en de maatregelen die genomen moeten worden.

Ook in geval van eventuele aanvullende maatregelen vormen de milieukundige randvoorwaarden het uitgangspunt voor de bedrijfsvoering. Echter, vanwege de noodzaak de trend op korte termijn om te buigen kan het noodzakelijk zijn dat de concentraties in het ondiepe grondwater verder teruggebracht moeten worden dan de norm van 50 mg NO₃/l – bijvoorbeeld in gebieden met een korte reistijd – om in de winning tijdig de norm van 50 mg NO₃/l te kunnen realiseren.

Concreet wordt in 2011 een project uitgevoerd om de ontwikkeling van de huidige trend voor nitraat door te trekken naar een aantal ijkmomenten, namelijk. 2017 (bestuurlijke overeenkomst Mander te verlaten) en 2023 (looptijd van de vergunning). Na afronding van dit project is sprake van een go / no go moment met betrekking tot verdere maatregelen.

Stappenplan stimuleringsmaatregelen

De afgelopen decennia zijn voor zowel nutriënten als bestrijdingsmiddelen methodes ontwikkeld om de belasting van nitraat en bestrijdingsmiddelen naar het grondwater te beperken. Ook in de provincie Overijssel zijn stimulerings- en studieprojecten uitgevoerd om landbouwkundige belasting van het grondwater te verminderen. Ook was de relatie tussen landbouw en de drinkwaterwinning onderwerp van verschillende gebiedsvisies en onderzoeken die in de provincie zijn uitgevoerd. Dit biedt de mogelijkheid om zogenaamde 'best practices' te implementeren in de huidige agrarische bedrijfsvoering in Overijssel.

Doel: verbeteren bedrijfsvoering binnen milieukundige randvoorwaarden

Doel van het landbouwproject is het verbeteren van de bedrijfsvoering binnen milieukundige randvoorwaarden. Echter, effectiever omgaan met nitraat en bestrijdingsmiddelen levert ook winst op voor de agrariërs. Ten aanzien van bestrijdingsmiddelen valt te denken aan effectievere spuitmethoden. Door spuitmethoden te verbeteren kan bespaard worden op aanschaf van kostbare bestrijdingsmiddelen. Vergelijkbare besparingsmechanismen doen zich voor bij beperken van nitraatuitspoeling. Veehouders gebruiken op hun bedrijven veelal grote hoeveelheden stikstof. Veel minder dan de helft daarvan verlaat het bedrijf weer als product (vlees of melk). Een groot deel (het overschot) blijft achter op het bedrijf en kan na omzetting in de vorm van nitraat verloren gaan naar grondwater. Door efficiënter omgaan met stikstof op het bedrijf (bijvoorbeeld door scherper te voeren of preciezer te bemesten), wordt de hoeveelheid stikstof die in de vorm van nitraat verloren gaat, teruggebracht.

Kansen voor de boer

Voordeel voor de boer is dat met minder aan te kopen grondstoffen (kunstmest en krachtvoer) eenzelfde productieniveau bereikt kan worden. Er zijn echter veel meer voordelen. De ondernemer krijgt een beter overzicht over het eigen bedrijf en de samenhang tussen de bedrijfsonderdelen en krijgt een betere aansluiting bij andere voorlopers. Hierdoor vergroot hij de strategische positie op de lange termijn (beter kunnen sturen en weten waarom en in welke richting). De milieuwinst bestaat eruit dat de belasting van nitraat en bestrijdingsmiddelen daalt. Op die manier kan milieuwinst samengaan met economische en strategische winst voor de agrariër.

In geval van de met '++' aangeduide winningen wordt voorgesteld samen met LTO Noord Overijssel te zoeken naar bedrijven die open staan voor het meedoen aan het landbouwproject. Doel hiervan is een proces in gang te zetten waarin:

- de agrarische bedrijfsvoering binnen milieukundige randvoorwaarden wordt geoptimaliseerd, zodanig dat dit ook bijdraagt aan de economische opbrengst van het bedrijf;
- de bedrijfsvoering transparant wordt voor andere boeren en derden, als de provincie en Vitens;
- duidelijk wordt wat aanvullend op de generieke regelgeving nodig is om de KRW-doelen te realiseren;
- de boeren worden geholpen in hun streven maatschappelijk verantwoord te ondernemen.

Zowel voor wat betreft de aanpak van nitraat als bestrijdingsmiddelen wordt gebruik gemaakt van best practices. Voor bestrijdingsmiddelen is hiervoor de aanpak van het project 'Schoon water voor Brabant' (SwvB) in Noord-Brabant geselecteerd. Voor nitraat de aanpak zoals die ontwikkeld is binnen het project Koeien & Kansen. In het eerste project zijn in acht jaar tijd de risico's van uitspoeling van bestrijdingsmiddelen naar het grondwater in zes kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden beheersbaar gemaakt. Kenmerk van het SwvB-project is de unieke adressering van alle partijen. Deze partijen zijn er in geslaagd om een controversieel issue, dat zich kenmerkte door defensieve posities en een sterke focus op verboden, kosten en schadevergoedingen, te doen kantelen naar een issue waarin eigen verantwoordelijkheid, ondernemerschap en innovatie centraal staan. Daardoor zijn nieuwe oplossingen in beeld gekomen, met een veel hogere bestendigheidsgehalte dan de traditionele oplossingen.

Kenmerk van de K&K- aanpak is dat bedrijfsvoering afgeleid wordt uitgaande van milieurandvoorwaarden in plaats van de toedieningsnormen. Daarnaast heeft de K&K- aanpak in de praktijk bewezen 'haalbaar en betaalbaar' te zijn doordat het verbeteren van de agrarische bedrijfsvoering – nodig om binnen de milieukundige randvoorwaarden te ondernemen – ook de economische opbrengst verbetert. Hierdoor heeft de K&K- aanpak draagvlak bij sector.

Concreet worden voor de landbouwmaatregelen tien bedrijven gezocht verdeeld over de intrekgebieden van de winningen Archemerberg, Wierden, Espelose Broek, Holten en Herikerberg/Goor. Het project loopt gedurende de periode 2011 – 2012. Een eerste go/no go moment vindt plaats na stap vijf. Dan is het mogelijk op basis van de opgave in het gebied te beoordelen of hier met de deelnemende bedrijven kosteneffectieve maatregelen mogelijk zijn. Het tweede evaluatiemoment - bij deze geselecteerde bedrijven – vindt plaats in 2012 (go/no go).

In het plan van aanpak wordende onderstaande stappen onderscheiden:

1. Gebiedsanalyse en opstellen communicatieplan en risico-analyse
2. Vaststellen taakstelling voor de landbouw in de gebieden
3. Selectie van winningen en bedrijven (10 a 20)

Go/ no go 1

4. Bepalen van het huidig functioneren van bedrijven
5. Planvorming

Go / no go 2

6. Uitvoering
7. Monitoring
8. Werkbijeenkomsten en evaluatie
9. Beoordeling tussenresultaat 2012

1 Gebiedsanalyse en opstellen communicatieplan en risico-analyse

Een eerste stap is het maken van een nadere gebiedsanalyse als uitwerking van de beschrijvingen in de gebiedsdossiers. In deze analyse wordt een beeld geschetst van:

- Hydrologische kenmerken en kwetsbaarheid van de winningen;
- Het landgebruik in de winningen, inclusief het aandeel melkveehouderij en akkerbouw;
- Een zo gedetailleerd mogelijk beeld van de verdeling van nutriënten in het intrekgebied van de winningen die zijn geselecteerd voor het landbouwproject;
- Een zo gedetailleerd mogelijke schatting van de belasting van het grondwater met nitraat via vuistregels of eenvoudige berekeningen;
- Een zo gedetailleerd mogelijk beeld van het gebruik van bestrijdingsmiddelen in het intrekgebied van de winningen die zijn geselecteerd voor het landbouwproject;
- Een zo gedetailleerd mogelijke schatting van de belasting van het grondwater met bestrijdingsmiddelen;
- Vergelijken van de 'theoretische aandachtsgebieden' met beschikbare metingen van de grondwaterkwaliteit en expert judgement Vitens.

Daarnaast wordt samen met LTO Noord Overijssel, Projecten LTO Noord en de bedrijfsadviseurs een communicatieplan en risico-analyse opgesteld. Hierin wordt expliciet en vanuit de sector doorgedacht:

- Hoe de agrariërs het best betrokken en geïnformeerd kunnen worden bij het project.
- Hoe de informatievoorziening en communicatie binnen het project en gebied het best georganiseerd kan worden.
- Hoe kunnen de voordelen voor de agrariërs goed over het voetlicht gebracht worden, maar ook, welke nadelen en bezwaren leven er onder de agrariërs en hoe kunnen die voorkomen of verminderd worden.

De winningen worden gegroepeerd op basis van bovenstaande kenmerken.

2 Vaststellen taakstelling voor de landbouw in de gebieden

Hierbij wordt op grond van hoogst acceptabele belasting bepaald tot welk niveau verliezen uit de melkveehouderij teruggebracht moeten worden. In de akkerbouwbedrijven wordt een taakstelling uitgewerkt die is toegesneden op de teelt en de voor die teelt geschikte en beschikbare middelen. Deze taakstelling vindt plaats op gebiedsniveau – de bedrijven zijn immers nog niet geselecteerd – en vormt de totale opgave vanuit de landbouw voor de duurzame veiligstelling van de betrokken drinkwaterwinningen.

3 Selectie van winningen en bedrijven

De K&K-aanpak richt zich specifiek op de melkveehouders omdat binnen de melkveehouderij de problematiek van de nitraatuitspoeling relatief zwaarder weegt, zeker ook doordat naar verhouding weinig bestrijdingsmiddelen gebruikt worden. De SwvB-aanpak richt zich op alle partijen. Echter, omdat via separate sporen al afspraken gemaakt worden met andere doelgroepen, zal de SwvB-aanpak zich in het landbouwproject richten op de akkerbouwers. Deze keuze houdt er rekening mee in de akkerbouw de 'bestrijdingsmiddelbelasting' een groter risico vormt dan de belasting met nutriënten. Kern van de selectie van de doelgroep bestaat dan uit:

- melkveehouderij: gericht op vermindering N-belasting via K&K-aanpak, aangevuld met aanpak vermindering bestrijdingsmiddelen vanuit SwvB-aanpak wanneer dat vanuit stap twee noodzakelijk is;
- akkerbouw: gericht op vermindering belasting bestrijdingsmiddelen via SwvB-aanpak, aangevuld met maatregelen ook in de akkerbouw de N-belasting te verminderen wanneer dat vanuit stap 2 noodzakelijk is.

Gestreefd wordt naar twee melkveebedrijven per winning of per cluster en twee akkerbouwbedrijven. Selectiecriteria zijn:

- Representativiteit van het bedrijf.
- Herkenbaarheid en aantrekkelijkheid voor collega melkveehouders & akkerbouwers.
- Vooruitstrevendheid.
- Verbondenheid met duurzaamheid.
- Communicatieve vaardigheden melkveehouder & akkerbouwer.

Go/ no go moment 1. Hierin wordt geëvalueerd of er voldoende deelname van geselecteerde bedrijven is en of de beoogde maatregelen – en investering – effectief zijn in relatie tot de te realiseren doelstellingen. De vraag 'is de maatregel effectief' op het schaal niveau van de drinkwaterwinning vormt daarmee het belangrijkste selectie criterium voor het wel of niet uitvoeren van het landbouwproject in het intrekgebied van een betrokken drinkwaterwinning. De onderbouwing van deze gebieden komt voort uit een nadere analyse van de kwetsbaarheid van de winning voor landbouwkundige activiteiten in het intrekgebied en een nadere analyse van de belasting van het grondwater met nitraat (risico op overschrijden 50 mg NO₃/l) en bestrijdingsmiddelen (risico op overschrijden 0,1 µg/l) door deze activiteiten.

Deze resultaten worden beoordeeld in het licht van de resultaten van het onderzoek naar de mogelijkheden om de doelen te realiseren wanneer de – op vrijwilligheid gebaseerde – aanpak niet effectief dan wel niet kosteneffectief blijkt te zijn.

4 Bepalen van het huidig functioneren van bedrijven

Gebruik makend van de bestaande bedrijfsregistratie wordt een beeld gecreëerd van het huidig milieukundig functioneren. Dit is de nulsituatie. Daarnaast wordt de grondwaterkwaliteit ten aanzien van nitraat bepaald als referentie voor de verbetering die met de aangepaste bedrijfsvoering wordt beoogd.

In de akkerbouw wordt de belasting van het grondwater niet bepaald via monitoring van de kwaliteit. In plaats daarvan wordt de belasting gemonitord via de zogenaamde milieumeetlat. Hierbij worden milieubelastingspunten (mbp) gehanteerd als indicator voor het uitspoelingsrisico. De werkwijze is gebaseerd op de CLM-Milieumeetlat voor bestrijdingsmiddelen. De milieumeetlat gaat uit van de uitspoelingsgegevens zoals die door het College voor de Toelating van Gewasbeschermingsmiddelen en Biociden (CTGB) worden gehanteerd bij de toelating.

5 Planvorming

Op basis van de nulsituatie en de huidige bedrijfsvoering wordt in deze stap een taakstelling voor de individuele bedrijven vastgesteld. Hier begint het cyclische proces van systeemontwikkeling. De bedrijfsadviseur wordt hierbij betrokken. In deze stap wordt de cyclus ingezet door:

- Ontwerp van verbetermogelijkheden.
- Overeenkomen van uit te voeren acties.

De doelstelling voor nitraat is een concentratie van < 50 mg NO₃/l in het bovenste grondwater van de deelnemende bedrijven. De doelstelling voor bestrijdingsmiddelen is een score van < 100 mbp per stof en een score van < 500 mbp voor alle stoffen samen. Voor de akkerbouwers wordt dit uitgewerkt in een gewasbeschermingsplan.

Tijdens go / no go moment 2 wordt geëvalueerd of de acties (kosten) effectief zijn en er met voldoende individuele agrariërs daadwerkelijk overeenkomsten kunnen worden afgesloten ten aanzien van de uit te voeren acties. Er wordt ruimte gegeven om het project concreter vorm te geven.

6 Kick off met deelnemende bedrijven

De contouren van de plannen van de bedrijven worden geïntegreerd in een algemeen beeld van taak en invulling hiervan. Van belang is dat melkveehouders, akkerbouwers, onderzoekers en bedrijfsadviseurs elkaar kennen, waarderen, bekritisieren en ondersteunen. Bovendien willen wij enthousiasme en ambitie uitstralen. Hierbij worden ook vertegenwoordigers van regionale overheid en sectorvertegenwoordigers betrokken.

7 Uitvoering

Bij de uitvoering worden de melkveehouders en akkerbouwers zoveel mogelijk ondersteund door bedrijfsadviseurs en waar nodig ook door onderzoekers. Naast individuele begeleiding blijken ook spreekuren, advies op vraag en veldbijeenkomsten effectief. Met behulp van een systeem voor bedrijfsregistratie wordt bijgehouden hoe bedrijven werken.

8 Monitoring

Om de milieuprestaties van het bedrijf te bepalen worden mineralenbalansen opgesteld, in zowel melkveehouderij als akkerbouw.

Om de ontwikkeling van de milieukwaliteit te volgen wordt daarnaast een monitoringsprogramma ontwikkeld en uitgevoerd. Deze zijn toegespitst op de belangrijkste risico's voor het grondwater:

- In de melkveehouderij wordt de verbetering van de grondwaterkwaliteit aangetoond op het niveau van de deelnemende groep bedrijven door de grondwaterkwaliteit 2011/2011 te vergelijken met die in 2012/2013. Dit vereist 16 monsters per bedrijf die opgemengd tot 2 mengmonsters worden geanalyseerd, conform de LMM-standaard. Daarnaast wordt een inschatting gemaakt van de vermindering van de belasting van nitraat aan het maaiveld.
- In de akkerbouw wordt de vermindering van de belasting van het grondwater aangetoond op het niveau van een deelnemend bedrijf door het uitrekenen van de mbp-score.

9 Werkbijeenkomsten en evaluatie

Jaarlijks wordt de voortgang gerapporteerd en geëvalueerd.

10 Beoordeling tussenresultaat 2012

De feitelijke verbetering van de grondwaterkwaliteit wordt vastgesteld aan het einde van de looptijd van het project, i.e. 2015. Deze wordt vergeleken met de nulsituatie die in 2011 wordt vastgesteld om de verbetering zichtbaar te maken.

Toch is het al eerder mogelijk om kwalitatief te beoordelen 'of wij op de goede weg zijn' bij het beperken van de uitspoeling. Dit wordt gedaan door het beoordelen van aspecten die indicatief zijn voor beperken van de uitspoeling en die na twee jaar een representatief beeld geven van de voortgang van het landbouwproject.

Indicatoren hiervoor zijn:

- participatie van melkveehouders en akkerbouwers aan het landbouwproject
- beoordelen van de bedrijfsvoering van melkveehouders met het oog op het beperken van de uitspoeling:
 - o optimaliseren / professionaliseren van vanggewasteelt in maïs;
 - o optimaliseren van beweiding;
 - o overstappen op omweiding;
 - o plannen weideseizoen om uitspoeling te beperken (geen herfstbeweiding);
 - o aanpassen bemesting om uitspoeling te beperken (niet eerder dan half maart en niet later dan 1 augustus);
 - o beoordelen N-overschot (bedrijfsbalans);
 - o beoordelen N-overschot (bodembalans);
 - o bepalen milieubelasting bestrijdingsmiddelen gras en maïs via milieumeetlat.
- beoordeling van de bedrijfsvoering van akkerbouwers met het oog op het beperken van de uitspoeling:
 - o beoordelen doelstellingen zoals opgenomen in gewasbeschermingsplan;
 - o deelname aan veldbijeenkomsten en gebruik van spreekuren;
 - o gebruik van innovatieve maatregelen om bestrijdingsmiddelengebruik te verminderen (select spray, sleepdoek);
 - o bepalen milieubelasting bestrijdingsmiddelen akkerbouwgewassen en gehanteerde innovaties via milieumeetlat.

Het landbouwproject loopt tot 2012. Na stap 5 en in 2012 wordt, op basis van ervaringen die zijn opgedaan, de aanpak van het project mogelijk aangepast. Tevens wordt gekeken in hoeverre de aanpak kan worden uitgebreid naar alle drinkwaterwinningen in de provincie Overijssel.